

52273

**NABAVLJALNA ZADRUGA
USLUŽBENCEV DRŽAVNIH
ŽELEZNIC / LJUBLJANA**

**ZADRUŽNI
KOLEDAR**

1935

Industrija platnenih izdelkov d. d.

Jarše

pošta Domžale

izdeluje vse vrste platna za krojače, prevlake za preproge, gradle za zastore, platno za žimnice, belo laneno platno, brisače, brisaljke, namizno perilo, platno in bourett za obleke za dame in gospode, platno za plahte, platno za slamnjače in vreče, sedlarsko platno, platno za nahrbtnike itd. - - - Vsi navedeni izdelki se dobijo v vsaki boljši manufakturni trgovini.

VRVARSKÉ LASTNE IZDELKE

kupite najcenejše in najboljše samo v novi in povečani trgovini
PRVE KRANJSKE VRVARNE IN TRGOVINE S KONOPNINO

IVAN N. ADAMIČ

LJUBLJANA, SV. PETRA CESTA 31

Telefon šte. 24-41

MARIBOR, Vetrinjska ulica 20

Telefon šte. 24-54

žima

CELJE, Kralja Petra cesta 33

afrik

motvoz

volna

platno, gradl

bičevniki, biči

juta (Hessian)

predpražniki

nepremočljive konjske plahte

konopnene in gumijaste cevi

ribje in gugalne mreže vseh vrst itd. Vse na drobno in debelo!

Ne kupujte navadnega mila

zahtevajte izrečno
Schichtovo terpentinovo
milo

SCHICHTovo

... z imenom „Schicht“ in
varnostno znamko „Jelen“
na rdečem ovitku.

Terpentinovo milo
d o m a č i i z d e l e k

... ampak izrečno pristno zahtevati!

Lepo negovani čevlji

---

so gotovo čiščeni s

Šmol-pasto

ki je že 50 let najboljša

PAMUK I
PLATNO

DUGARESA

PRIZNATO NAJBOLJA KAKVOČA

KOLEDAR

Nabavljalne zadruge uslužbencev
državnih železnic Ljubljana

za navadno leto

1935

LETNIK IX.

Samozaložba NZUDŽ Ljubljana

Uredil in odgovoren za vsebino: Dr. Benko Leopold,
žel. uradnik, Ljubljana, Kolodvorska ul. 39.

Natisnila tiskarna Makso Hrovatin, Ljubljana.

52273

Vesele praznike in srečno novo leto

želi svojemu članstvu, vsem železničarjem in njihovim rodbinam:

Nabavljalna zadruga uslužbencev drž. žel. v Ljubljani

Kreditna zadruga v Ljubljani

Kreditna zadruga v Mariboru

„Bajtar“, stavbna in kreditna zadruga v Ljubljani

„Žel. družina“, stavbna in kreditna zadruga v Mariboru

Žel. čebelarstva zadruga v Ljubljani

Perutninarska selekc. zadruga drž. železničarjev v
Ljubljani

Narodno žel. glasbeno društvo „Sloga“ v Ljubljani

Narodno žel. glasbeno društvo „Drava“ v Mariboru

Uredništvo „Zadrugarja“

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke

v Ljubljani

podaril

dne

2/7

1944

Koledar za navadno leto 1935

ima 365 dni, se začne s torkom in se konča s torkom.

Astronomični letni časi.

Pomlad se prične 21. marca ob 14'18.

Poletje se prične 22. junija ob 9'38.

Jesen se prične 24. septembra ob 0'39.

Zima se prične 22. decembra ob 19'37.

Mrki sonca in lune.

Letos bo mrknilo sonce petkrat, luna pa dvakrat. Pri nas bo viden le prvi mrk lune, dne 19. I. od 14'53 do 18'41.

Delni mrki sonca bodo:

5. januarja; 3. februarja, ob 15. uri 30 minut;

30. junija ob 19. uri 34 minut;

30. julija ob 9. uri 2 minuti;

obročasti sončni mrk bo 25. decembra ob 16. uri 42 minut.

Vremenski ključ zvezdoslovca J. W. Herschla

Ako se spremeni luna, pomeni		
ob uri	poleti od 15. IV. do 16. X.	pozimi od 16. X. do 15. IV.
24. do 2.	lepo	mrzlo če ni jugozapadnik
2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
4. do 6.	dež	sneg in vihar
6. do 10.	spremenljivo	dež ob severozapadniku sneg ob vzhodniku
10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
12. do 14.	veliko dežja	sneg in dež
14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
16. do 18.	lepo	lepo
18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu in jugozapadniku	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
22. do 24.	lepo	lepo

Cerkveni prazniki.

Novo leto, Sv. Trije kralji, Sv. Jožef, Velika noč, Vnebohod, Sv. Rejšnje Telo, Sv. Peter in Pavel, Sv. Ciril in Metod, Vel. Šmarren, Vsi sveti, Brezmadežno spočetje D. M., Božič.

Državni prazniki.

Dan Ujedinjenja (1. dec.) Rojstni dan Nj. Vel. kralja (17. dec.)

JANUAR

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 T Novo leto 2 S Ime Jezusovo 3 Č Genovefa 4 P Tit, škof 5 S Telesfor ☉	19 Bonifat 20 Danilo 21 Julijana 22 Anastazija 23 Tucin dan	
6 N Sv. Trije kralji 7 P Valentin 8 T Severin, opat 9 S Peter, Julijan 10 Č Pavel, Viljem 11 P Higin ☽ 12 S Arkadij	24 Badnji dan 25 Rodj. Kristovo 26 Sabor 27 Stevan 28 20.000 muč. 29 14.000 dece 30 Anisija	
13 N Veronika 14 P Feliks 15 T Maver, opat 16 S Marcel 17 Č Anton 18 P Priska 19 S Marij in tov. ☽	31 Ned. po Rodj. Kr. 1 Obr. Gosp. 2 Silvestar 3 Malakija 4 70 apostola 5 Teona 6 Bogojavljenje	
20 N Fab. in Seb. 21 P Neža 22 T Vincencij 23 S Zaroka Marije D 24 Č Timotej 25 P Sp. sv. Pavla 26 S Polikarp	7 1. po Bogojavlj. 8 Georgij 9 Polinik 10 Gregor 11 Teodosije 12 Jeremija 13 Tatjana	
27 N Janez Zlat. ☾ 28 P Rogerij 29 T Frančišek Sak. 30 S Martina 31 Č Peter Nol.	14 2. po Bogojavlj. 15 Pavao 16 Petar 17 Antonije 18 Atanas	
<p>Mlaj dne 5. ob 6:20, sneg. — Prvi krajec dne 11. ob 21:55, sneg in dež. — Ščlp dne 19. ob 16:44, lepo, mraz. — Zadnji krajec dne 27. ob 20:59, sneg, dež. Dolgost dneva 8 ur 28 minut do 9 ur 24. minut. — Dan zraste za 56 minut.</p>		

FEBRUAR

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 P Ignacij 2 S Svečnica	19 Makarije P. 20 Jeftimije Pr.	
3 N 4. po razgl. ☉ 4 P Andrej Kors. 5 T Agata 6 S Doroteja 7 Č Romuald 8 P Ivan Mat. 9 S Apolonija	21 3. po Bogojavlj. 22 Timotej 23 Kliment 24 Ksenija 25 Gligorije 26 Ksenot 27 Pr. m. s. J. F.	
10 N 5. po razgl. ☽ 11 P Adolf 12 T Obl. kr. P. XI. 13 S Katarina Rič. 14 Č Valentin 15 P Favstin 16 S Julijana	28 4. po Bogojavlj. 29 Ignatije 30 Vel. tri Jer. 31 Kir. i Jovan 1 Trifun, muč. 2 Sreten. Gosp. 3 Simeon	
17 N 1. predp. Fr. K 18 P Simeon ☽ 19 T Konrad 20 S Sadot 21 Č Feliks 22 P Petra stol 23 S Peter Dam.	4 N. M. i F. 5 Agatije 6 Vukol 7 Partenije 8 Sv. Sava 9 Nikifor 10 Haralamp	
24 N 2. predp. Matija 25 P Valburga 26 T Matilda ☾ 27 S Gabrijel 28 Č Roman	11 N. Bl. S. 12 Melentije 13 Simeon M. 14 Avksentije 15 Onisim	
<p>Mlaj dne 3. ob 17:27, lepo. — Prvi krajec dne 10. ob 10:25, mrzlo. — Ščip dne 18. ob 12:17, sneg, deževno. — Zadnji krajec dne 26. ob 11:14, mrzlo, veter. Dolgost dnevi 9 ur 28 minut do 10 ur 48 minut. — Dan zraste za 1 uro 20 min.</p>		

MAREC

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 P Albin 2 S Simplicij	16 Leon 17 Pamfil	
3 N 3. predp. Marín 4 P Kazimir 5 T Pust. Janez ☉ 6 S Pepelnica 7 Č Tomaž Akv. 8 P Janez od Boga 9 S Frančiška	18 Mesopustna 19 Arhípa 20 Lav, ep. kat. 21 Timotej 22 Evgenij 23 Polikarpo 24 Tarav.	
10 N 1. postna. 40 m 11 P Sofronij 12 T Gregorij V. ☾ 13 S Kvatre. Teod 14 Č Matilda 15 P Kvatre. Klem. 16 S Kvatre. Hilarij	25 Siropusna 26 Porfir 27 Prokopije 28 Vasilije 1 Evdok 2 Teodot 3 Gerasim	
17 N 2. postna. Jed. 18 P Ciril Jer. 19 Sv. Jožef 20 S Aleksandra ☽ 21 Č Benedikt 22 P Katarína 23 S Jožef O.	4 1. med. v. posta 5 Konrad 6 42 muč. u Am. 7 Vasilij 8 Teofil 9 40 muč. Sevast 10 Sofronije	
24 N 3. postna. Gab 25 P Oznanjenje M. 26 T Maksima 27 S Rupert ☽ 28 Č Janez Kapistr 29 P Ciril 30 S Janez Klimak	11 2. ned. v. posta 12 Teofat 13 Nikifor Pr. 14 Benedikt 15 Agapije 16 Savinije 17 Kiril	
31 4. sredp. Benj.	18 3. ned. v. posta	
<p>Mlaj dne 5. ob 3^h40, sneg in vihar. — Prvi krajec dne 12. ob 1^h30, spremenljivo. Sčip dne 20. ob 6^h31, deževno. — Zadnji krajec dne 27. ob 21^h51, sneg in dež. Začetek spomladi. Dolgost dneva 10 ur 52 minut. Dan zraste za 1 uro 39 min.</p>		

APRIL

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 P Hugo 2 T Frančišek 3 S Rihard 4 Č Izidor 5 P Vincencij 6 S Sikst	19 Hrisant 20 Oci u m. 21 Jakov 22 Vasilij 23 Nikon 24 Zakarija	
7 N 5. postna, tiha 8 P Albert 9 T Tomaž 10 S Ecehiel 11 Č Lev Vel. 12 P Marija 7 žalosti 13 S Hermenegild	25 4. ned. v. posta 26 Z. A. G. 27 Matron 28 Hilarij 29 Marko 30 Ivan Z. 31 Sabina	
14 N 6. postna, cveti 15 P Helena 16 T Benedikt 17 S Rudolf 18 Č Vel. četrtek 19 P Vel. petek 20 S Vel. sobota	1 5. ned. v. posta 2 Tito 3 Nikola 4 Josip 5 Teodor 6 Avtih 7 Vasilije	
21 N Velika noč 22 P Vel. ponedeljel 23 T Vojteh 24 S Jurij 25 Č Marko 26 P M. B. dobr. s. 27 S Peter K.	8 Cvetna ned. 9 Artem. 10 Terentije 11 Antipa 12 Vel. četrvtak 13 Vel. petak 14 Vel. subota	
28 N 1. povel., bela 29 P Peter 30 T Katarina	15 Sskrs 16 Uskrsni pon. 17 Uskrsni utorak	
<p>Mlaj dne 3. ob 13-11, dež in sneg. — Prvi krajec dne 10. ob 18-42, deževno. — Ščip dne 18. ob 22-10, lepo. — Zadnji krajec dne 26. ob 5-21, deževno, hladno. Dolgost dneva 12 ur 34 minut do 14 ur 3 minute. — Dan zraste za 1 uro 29 min.</p>		

MAJ

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 S Filip in Jakob 2 Č Atanazij ☉ 3 P Najd. sv. križa 4 S Cvetko	18 Ivan D. 19 Pafnucije 20 Teodor T. 21 Teopat	
5 N 2. povel. Irenej 6 P Janez Ev. 7 T Stanislav 8 S Varstvo sv. Jož. 9 Č Gregor N. 10 P Antonin ☽ 11 S Frančišek	22 Ned. Tom. 23 Georgij 24 Sava St. 25 Marko A. 26 Iribije 27 Simeon 28 Jason	
12 N 3. p. Pankracij 13 P Servacij 14 T Bonifacij 15 S Izidor 16 Č Janez Nep. 17 P Paskal 18 S Erik ☽	29 Ned. ž. m. 30 Jakov 1 Jeremije 2 Atanasije 3 Timotej 4 Pelagija 5 Irina	
19 N 4. povel. Peter 20 P Bernardin 21 T Feliks 22 S Emil (Milan) 23 Č Janez Krst. 24 P Marija Devica 25 S Gregorij ☽	6 Ned. o. p. 7 Akadije 8 Jovan ap. 9 Izaija 10 Simon 11 Ciril i Metod 12 Metodije	
26 N 5. križ. n. Filip 27 P Beda 28 T Avguštin 29 S Mar. Magdal. 30 Č Vnebohod Kr.	13 N. o. s. 14 Izidor 15 Pahom 16 Voz. Gosp. 17 Andron 18 Teodor	
<p>Mlaj dne 2. ob 22:36, lepo. — Prvi krajec dne 10. ob 12:54, dež. — Ščip dne 18. ob 10:57, veliko dežja. — Zadnji krajec dne 25. ob 10:44, veliko dežja. Dolgost dneva 14 ur 7 minut do 15 ur 17 minut. — Dan zraste za 1 uro 10 min.</p>		

JUNIJ

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 S Fortunat ☉	19 Patrik	
2 N Marcellin	20 Ned. O. Sl.	
3 P Klotilda	21 Konstantin	
4 T Frančišek	22 Vasilis.	
5 S Bonifacij	23 Mihajlo	
6 Č Norbert	24 Spasovo	
7 P Robert	25 N. g. I. K.	
8 S Medard	26 Karpo Ap.	
9 N Binkošti ☽	27 Ned. O. N.	
10 P Bink. ponedelj	28 Nikita	
11 T Barnaba	29 Teodosije	
12 S Kvatre. Janez	30 Izakije Pr.	
13 Č Anton P.	31 Jeremije	
14 P Kvatre. Bazilij	1 Justin F.	
15 S Kvatre. Vid	2 Nikifor	
16 N Sv. Trojica ☽	3 Duhovi	
17 P Adolf	4 Duh. poned.	
18 T Efrem Sir.	5 Duh. utor.	
19 S Julijana	6 Visarijen	
20 Č Telovo	7 Teodot	
21 P Vekoslav	8 Kiril Sv. Al.	
22 S Ahacij	9 Teodor	
23 N Agripina ☽	10 1. ned. po Duh.	
24 P Janez Krstnik	11 Bartolomej	
25 T Viljem	12 Onufrije	
26 S Janez in Pavel	13 Akilina	
27 Č Hema	14 Jelisej	
28 P Vidov dan	15 Amos	
29 S Peter in Pavel	16 Leontij	
30 N 3. pob., trezn ☽	17 2. ned. po Duh.	
<p>Mlaj dne 1. ob 8:52, spremenljivo. — Prvi krajec dne 9. ob 6:49, spremenljivo. Ščip dne 16. ob 21:20, lepo. — Zadnji krajec dne 23. ob 15:21, spremenljivo. — Mlaj dne 30. ob 20:25, lepo.</p> <p>Začetek poletja. Dolgost dneva 15 ur 18 min. do 15 ur 35 minut. — Dan zraste do 21 za 17 min. in se do 30. zopet skrči za 2 minuti.</p>		

JULIJ

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 P Rešnja kri 2 T Obisk. M. D. 3 S Bernardin 4 Č Urh 5 P Ciril in Metod 6 S Izaija	18 Leontij 19 Juda 20 Metod 21 Julijan 22 Evsebije 23 Agripija	
7 N Vilibald 8 P Evgenij ☽ 9 T Nikolaj 10 S Amalija 11 Č Pij I. 12 P Mohior in For. 13 S Anaklet pap.	24 3. ned. po Duh. 25 Fevronija 26 David 27 Samson 28 Pr. M. K. i J. 29 Sv. Petar i Pav. 30 Sabor 12. ap.	
14 N Bonaventura 15 P Vladimir 16 T D. M. Karm. ☽ 17 S Aleš 18 Č Friderik 19 P Vinko P. 20 S Marjeta	1 4. ned. po Duh. 2 Halj. B. 3 Jakint 4 Andrija Kr. 5 Atanasije 6 Sisoje sv. 7 Toma Akv.	
21 N Angelina 22 P Marija Magd. ☾ 23 T Apolinarij 24 S Magdalena 25 Č Jakob 26 P Ana 27 S Rudólf in tov.	8 5. ned. po Duh. 9. Pankratije 10 45 muč. u N. 11 Eufimija 12 Proklo i Il. 13 S. arh. Gabr. 14 Ap. Akila	
28 N Viktor 29 P Marta 30 T Abdon in St. ☽ 31 S Ignacij	15 6. ned. po Duh. 16 Atinogen 17 Marina 18 Emil	
Prvi krajec dne 8. ob 23:28, lepo. — Ščip dne 16. ob 6:00, spremenljivo. — Zadnji krajec dne 22. ob 20:42, lepo ob zap., dež ob jugu. — Mlaj dne 30. ob 10:32, dež. Dolgost dneva 15 ur 33 minut do 14 ur 44 minut. — Dan se skrči za 48 minut.		

AVGUST

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 Č V. sv. Petra 2 P Porciunkula 3 S N. sv. Štefana	19 Makrina 20 Ilijin dan 21 Simeon	
4 N Dominik 5 P. M. D. Snež. 6 T G. spr. Sikst. 7 S Kajetan ☾ 8 Č Cirijak 9 P Janez 10 S Lovro	22 7. ned. po Duh. 23 Trofim 24 Boris 25 Ana 26 Jermol 27 Panteleon 28 Prohorije	
11 N Tibureij 12 P Klara 13 T Janez B. 14 S Evzebij ☽ 15 Č Vneb. M. D. 16 P Rok 17 S Hiacint	29 8. ned. po Duh. 30 Sila 31 Jevdok 1 N. Sv. Kr. 2 Stjepan 3 Isakije 4 7 dece u Ef.	
18 N Helena 19 P Ludovik 20 T Bernard 21 S Ivana Fr. ☾ 22 Č Timotej 23 P Sree Mar. 24 S Jernej	5 9. ned. po Duh. 6 Preož. Gosp. 7 Domet 8 Cirjak 9 Matija 10 Lavrencij 11 Evplo	
25 N Ludovik 26 P Cefirin 27 T Jožef Kal. 28 S Avguštin 29 Č Obgl. I. K. ☼ 30 P Roža Lim. 31 S Rajko	12 10. ned. po Duh. 13 Maksim 14 Miheja 15 Vel. Gospoj. 16 P. u H. 17 Miron 18 Flor. i Lavr.	
<p>Prvi krajec dne 7. ob 14-23, spremenljivo. — Ščip dne 14. ob 13-44, veliko dežja. Zadnji krajec dne 21. ob 4-17, dež. — Mlaj dne 29. ob 2 00, lepo. Dolgost dneva 14 ur 42 min. do 13 ur 17 minut. — Dan se skrči za 1 uro 25 min.</p>		

SEPTEMBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 N Angelska ned. 2 P Štefan 3 T Doroteja 4 S Rozalija 5 Č Lovrenc 6 P. R. Nj. V. kr. ☾ 7 S Marko	19 11. ned. po Duh. 20 Samuel 21 Tadej 22 Agatonik 23 Lup. muč. 24 Kr. rodjendan 25 Var. i Tit.	
8 N Rojstvo M. D. 9 P Peter K. 10 T Nikolaj Tol. 11 S Prot in Hiac. 12 Č Ime Marijino ☽ 13 P Frančišek K. 14 S Pov. sv. kr.	26 12. ned po Duh. 27 Pimen 28 Mojsije 29 Usjek sv. Ivana 30 S. S. p. u uč. 31 Pol. i ps. 1 Simeon	
15 N Mar. 7 žal. 16 P Ljudmila 17 T Lambert 18 S Kvatre. Zofija 19 Č Januarij ☾ 20 P Kv. Evstahij 21 S Kvatre. Matej	2 13. ned. po Duh. 3 Joanikije 4 Vav. i M. 5 Zaharija 6 Jevdokije 7 Sozon 8 M. Gospojina	
22 N Tomaž 23 P Tekla 24 T M. D. reš. ujet. 25 S Kamil in tov. 26 Č Ciprijan 27 P Koz. in D: ☽ 28 S Venčeslav	9 14. ned. po Duh. 10 Minodora 11 Teodora 12 Avtonom m. 13 Kornelije 14 Krstov dan 15 Nikita	
29 N Mihael 30 P Hieronim	16 15. ned. po Duh. 17 Sofija	
<p>Prvi krajee dne 6. ob 3:26, mrzlo in dež. — Ščip dne 12. ol 21-18, lepo, hladno. Zadnji krajee dne 19. ob 15:23, spremenljivo. — Mlaj dne 27. ob 18:29, lepo. Začetek jeseni. Dan in noč sta enako dolga. Dolgost dneva 13 ur 14 minut do 11 ur 41 minut. Dan se skrči za 1 uro 27 minut.</p>		

OKTOBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 T Remigij 2 S Angeli var. 3 Č Terezika 4 P Frančišek Ser. 5 S Placid ☾	18 Evmenije 19 Trofim 20 Jevstatije 21 Kordat 22 Foka, muč.	
6 N Roženvenska 7 P M., kr. rožn. v. 8 T Brigita 9 S Dionizij 10 Č Fran B. 11 P Nikazij 12 S Maksimiljan ☽	23 16 ned. po Duh. 24 Stevan 25 Evrosina 26 Sm. Jov. ev. 27 Kalistrat 28 Hariton 29 Miholj-dan	
13 N Žegnanska 14 P Kalist 15 T Terezija 16 S Gal 17 Č Margareta M. 18 P Luka 19 S Peter Alk. ☾	30 17. ned. po Duh. 1 Pokrov D. D. M. 2 Justa 3 Dionisije 4 Stevan III. 5 Haritina 6 Toma	
20 N Misijonska 21 P Uršula in tov. 22 T Kordula 23 S Klotilda 24 Č Rafael 25 P Krispin 26 S Evarist	7 18. ned. po Duh. 8 Pelagija 9 Stevan Novi 10 Evlampije 11 Filip 12 P. Tar. i An. 13 Karlo	
27 N Kristus kr. ☼ 28 P Simeon in Juda 29 T Ida 30 S Alfonz Rodrig. 31 Č Volbenk	14 19. ned. po Duh. 15 Jeft. i Luk. 16 Longin 17 Osija 18 Luka	
Prvi krajeec dne 5. ob 14:40, spremenljivo. — Ščip dne 12. ob 9:39, dež. — Zadnji krajeec dne 19. ob 6:36, dež in sneg. — Mlaj dne 27. ob 11:15, mrzel veter. Dolgost dneva 11 ur 37 min. do 10 ur 1 min. — Dan se skrči za 1 uro 36 min.		

NOVEMBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 P Vsi sveti 2 S Verne duše	19 Ilarion 20 Artemije	
3 N Zahvalna 4 P Karel B. ☽ 5 T Caharija 6 S Lenart 7 Č Janez Gabr. P. 8 P Bogomir 9 S Božidar	21 20. ned. po Duh. 22 Averkije 23 Jakov 24 Areta 25 Marcijan 26 Paraskeva 27 Nestor	
10 N Andrej ☽ 11 P Martin, škof 12 T Martin, papež 13 S Stanislav 14 Č Jozafat Kunč. 15 P Jedert, Leopold 16 S Otmar	28 21. ned. po Duh. 29 Anastazija 30 Zin. op. muč. 31 Stahij 1 Kuzma in Dam. 2 Joanikij 3 Akepsin	
17 N Gregorij 18 P Odon ☽ 19 T Elizabeta 20 S Feliks 21 Č Dar. M. D. 22 P Cecilija 23 S Klemen	4 22. ned. po Duh. 5 Galaktion 6 Pavao 7 Lazar pust. 8 S. A. Mih. 9 Teod. Stud. 10 Er. i dr. pst.	
24 N Janez od Kr. 25 P Katarina 26 T Leonard ☽ 27 S Virgilij šk. 28 Č Gregorij III. 29 P Saturnin 30 S Andrej	11 23. ned. po Duh. 12 Josafat 13 Ivan Zlat. 14 Filip 15 Gurije 16 Plat. i Pom. 17 Gregorije	
<p>Prvi krajec dne 4. ob 0 12, deževno in mrzlo. — Sčip dne 10. ob 15 42, lepo. — Zadnji krajec dne 18. ob 1 36, spremenljivo, mrzlo. — Mlaj dne 26. ob 3 36, sneg. Dolgost dneva 9 ur 59 minut do 8 ur 46 minut. — Dan se skrči za 1 uro 13 min.</p>		

DECEMBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 N Zedinjenje 2 P Bibijana 3 T Frančišek Ks. ☽ 4 S Barbara 5 Č Saba 6 P Nikolaj 7 S Ambrozij	18 Ujedinjenje 19 Abadija 20 Gregorije D. 21 Uv. B. u hr. 22 Filimon 23 Amfiloh 24 Katarina	
8 N Brezm. sp. M. 9 P Peter F. 10 T Lavr. Mati ☽ 11 S Damaz 12 Č Aleksander 13 P Lucija 14 S Konrad Dušan	25 25. ned. po Duh. 26 Alipije 27 Jakov Perz. 28 Stjepan 29 Paramon 30 Habakuk 1 Naum	
15 N Kristina 16 P Evzebij 17 T Lazar ☽ 18 S Kv. Gracijan 19 Č Favsta 20 P Kv. Evgenij 21 S Kv. Tomaž	2 26. ned. po Duh. 3 Sofonije 4 Barbara 5 Sava 6 Sv. Nikola 7 Kliment 8 Patapije	
22 N Demetrij 23 P Viktorija 24 T Adam in Eva 25 S Božič, R. G. ☽ 26 Č Štefan 27 P Ivan ev. 28 S Ned. otročiči	9 27. ned. po Duh. 10 Mino 11 Danijel 12 Spiridion 13 Evstratije 14 Aiép 15 Elevterije	
29 N Tomaž 30 P Evgenij 31 T Silvester	16 N. sv. Praot 17 Danijel 18 Sebastijan	
<p>Prvi krajeec dne 3. ob 8'28, deževno in sneg. — Ščip dne 10. ob 4'10 sneg. — Zadnji krajeec dne 17. ob 22'57, lepo. — Mlaj dne 25. ob 18'49, dež in sneg. Začetek zime. Dolgost dneva 8 ur 45 minut do 8 ur 24 minut. Najkrajši dan, najdaljša noč. — Dan se skrči do 22. za 20 minut in zraste zopet do konca meseca za 3 minute.</p>		

**ZAJTRK DIŠEČ -
VSAKI DRUŽINI VŠEČ!**

Kathreiner Kneippovo sladno kavo

s „Pravim : Franckom:“

DNEVNIK

prejemkov in izdatkov

Letni obračun za leto 1935

Mesec	Mesečni prejemki		Izdatki										Pribitek		Primanj-kljaj					
	Din	p	Stanovanje		Hrana		Obleka		Lač kurjava		Šola		Din	p	Din	p	Din	p		
			Din	p	Din	p	Din	p	Din	p	Din	p							Din	p
Januar																				
Februar																				
Marec																				
April																				
Maj																				
Junij																				
Julij																				
Avgust																				
September																				
Oktober																				
November																				
December																				
Skupaj																				

Kolinska

CIKORIJA

Našim članom

priporočamo, da
pri nakupu izrecno
zahtevajo

KOLINSKO

CIKORIJO

ker je res okusna
in zdrava!

Porcelan, steklenino

svetiljke / kuhinjsko posodo, emajlirano in aluminijasto / vse gospodinjske in gospodarske potrebščine / orodje za vse gospodarske in industrij. panoge, okovje za stavbe in pohištva / pločvino, vso železnino / nosilke / cement

Kompletne kopalnice in straniš. naprave

železje in prvovrstne češke ploščice za zidane štedilnike / železne štedilnike od najpreprostejšega do najfinejšega dobite pri

B. Žilič - Ljubljana, Dunajska 11

Trgovina z železnino poljedelskimi (poleg Figovca) stroji, porcelanom in steklenino

**ZADRUŽNI
KROJAČ**

UDVIG LOGAR

LJUBLJANA, DALMATINOVA 11 (vis-a-vis hotela Štrukelj)

Se priporoča. - Izdeluje vse vrste oblek, specielno uniforme (služb. obleke in plašče)

Plačilo na obroke na podlagi od zadruge izdanih nakaznic

Kdor pride na Jesenice naj
ne zamudi prilike in naj
poseti

kavarno

**JANKO
NOVAK**

v bližini kolodvora

V restavracijskih prostorih
pa bode točno postrežen z
dobro hrano, fino pijačo.

Za prenočišče na razpolago
komfortne sobe.

Cene zmerne

**FRANC
ZORN**

družba z o. z.

**LJUBLJANA VII
LEPODVORSKA UL. 23
MEDVEDOVA CESTA 32**

Tvornica kovčegov,
aktovnic, šol. map,
nogom. žog, nahrbtnikov
(Rucksäcke), pasov (Gürtel)
in lovskih predmetov

Poštni čekovni račun št. 15.484
Telefon št. 31-81

Pri dobavi različne železnine, okovja
za pohištvo in stavbe, kuhinjske posode,
različnega orodja, vodovodnih cevi, kopalnih
ban in peči ter vseh armatur za inštalacije
se blagovolite zaupno obrniti na

Šošterič, Petan & Erker
trgovina z železnino v Ljubljani, Resljeva cesta 20

Tovarna pletenin

JANKO NOVAK

RADOVLJICA ☞ Telefon int. 8

stalna bogata izbira vseh vrst priznano
finih pletenin za dame, gospode in deca.

Kadar kupujete

pralna sredstva, zahtevajte

le domača,

slovenska

izdelka

„HUBERTUS“

milo in

„PERION“

pralni prašek.

Izdelana sta iz najboljših
sirovin

SVOJIK SVOJIMI!

Svojim članom priporočamo,

da kupujejo sveže meso in svežo slanino po nizkih cenah pri firmi

RUDOLF OCVIRK

MESNICE:

Ljubljana, Kolodvorska 35, Ljubljana VII, Medvedova ul. 22

Prodaja našim članom na kredit in gotovino.

Nabavljalna zadruga uslužbencev drž. železnic, Ljubljana

Poštne, brzojavne in telefonske pristojbine

Pisma: za tuzemstvo: a) v krajevnem (lokalnem) prometu do 20 g 1 Din, za pisma nad 20 g kakor v medkrajevnem prometu; b) v medkrajevnem prometu do 20 g 1·50 Din, do 50 g 2 Din, do 250 g 3·50 Din, do 500 g 5 Din, do 1000 g 10 Din; za Italijo do 20 g 3·00 Din, za drugo inozemstvo do 20 g 3·50 Din, od vsakih nadaljnjih 20 g ali del te teže pa za vse inozemstvo (tudi za Italijo) po 1·50 Din. (Pisma ne smejo presegati za tuzemstvo v teži 1 kg, za inozemstvo pa ne 2 kg, v razsežnosti 45×45 cm ali, če imajo obliko zvitka, 75 cm v dolžini, 10 cm v premeru.)

Dopisnice: za tuzemstvo — navadne 75 p, s plačanim odgovorom 1·50 Din, zaprte 1·50 Din; navadne za Italijo 1·50 Din, za drugo inozemstvo 1·75 Din, zaprte dopisnice in take s plačanim odgovorom za vse inozemstvo (tudi za Italijo) 3 Din. (Dolžina med 10 in 15 cm v premeru.)

Tiskovine: za tuzemstvo za vsakih 50 g ali del te teže po 25 p; za inozemstvo po 50 p za vsakih 50 g ali del te teže. Tiskovine ne smejo presegati za tuzemstvo teže 2 kg, za inozemstvo v splošnem 2 kg, knjige, poslane zasebno, pa ne 3 kg.

Kot tiskovine se štejejo: posetnice, ceniki, okrožnice, smrtna obvestila ali obvestila drugih vrst, trgovska ali borzna naznanila, ženitovanjska obvestila in slično, sploh vse, kar predvideva pravilnik za notranjo poštno službo in mednarodna poštna konvencija, razen vzboklih tiskovin za slepce, časnike in časopise, če jih pošiljajo uredništva.

Vrednostna (denarna) pisma: Pristojbina se ravna po teži in vrednosti.

a) Težna pristojbina za pisma je navedena takoj spočetka.

K temu pride še priporočnina: v krajevnem prometu 2 Din, v medkrajevnem 3 Din.

b) taksa za vrednost do	100 Din	. . . . .	1 Din
od	100 „	500 „	. . . . . 2 „
„	500 „	1000 „	. . . . . 5 „
„	1000 „	5000 „	. . . . . 10 „

za vsakih nadaljnjih 1000 Din ali del te vrednosti še po 1 Din.

Pošiljanje denarnih pisem v inozemstvo je tačas ukinjeno.

Vzorci: Navadni do 100 g za tuzemstvo 50 p, za inozemstvo 1 Din; za vsakih nadaljnjih 50 g še, za tuzemstvo 25 p, za inozemstvo 50 p.

Paketi se v tuzemstvu taksirajo po teži in razdalji, pa tudi po vrednosti, če je označena. Razdalje med poštami določajo pasovi, odmerjeni v treh razdaljah od sprejemne pošte. I. pas sega do 100 km, II. do 300 km, III. nad 300 km zračne razdalje.

a) Težna pristojbina po pasovih:

		do 1 kg za vse pasove	3·50 Din
od	1 kg	„ 5 „ „ „	8·50 „
nad	5 „	„ 10 „ „ „ I. pas	10·50 „
„	5 „	„ 10 „ „ „ II. „	15·50 „
„	5 „	„ 10 „ „ „ III. „	20·50 „
„	10 „	„ 15 „ „ „ I. „	15·50 „
„	10 „	„ 15 „ „ „ II. „	20·50 „
„	10 „	„ 15 „ „ „ III. „	30·50 „
„	15 „	„ 20 „ „ „ I. „	20·50 „
„	15 „	„ 20 „ „ „ II. „	30·50 „
„	15 „	„ 20 „ „ „ III. „	40·50 „

Za pakete večjega obsega (ločenke) se računa dvojna od navedenih pristojbin.

b) Vrednostna pristojbina je ista kot pri denarnih pismih.

Za obvestilo naslovníku, če naslovna pošta ne dostavlja, se plačuje 50 p, za dostavnino po teži do 5 kg 2 Din, nad 5 kg pa 5 Din. Teh zadnjih taks ne plačujejo državni uradi oziroma ustanove, ki ne plačujejo poštnine.

Najvišja teža za pakete je 20 kg, vrednost je neomejeno.

Poštna nakaznice v tuzemstvu: Za navadne in brzojavne nakaznice se plačujejo vse pristojbine pri predaji v gotovini. Za odkupne nakaznice — največ do 5000 Din — odtegujejo pristojbine, ki jih niso že zaračunale sprejemne pošte od odkupnine naslovne oddajne pošte.

a) Navadne poštna nakaznice:

	do	50 Din	. . . . .	2 Din
nad	50 Din	„ 100	„	3 „
„	100 „	„ 300	„	4 „
„	300 „	„ 500	„	5 „
„	500 „	„ 1000	„	6 „
„	1000 „	„ 2000	„	8 „
„	2000 „	„ 3000	„	9 „
„	3000 „	„ 4000	„	10 „
„	4000 „	„ 5000	„	12 „

V notranjem prometu se za dostavo navadnih poštnih nakaznic z ali brez denarja ne plačuje posebna taksa, pač pa plačuje prejemnik za nakaznice iz inozemstva in za čekovne nakaznice, ki se dostavljajo domov,

do	50 Din	. . . . .	50 para
od	50 „	do 1000 Din	. . . . . 1 Din
„	1000 „	„ 5000 „	. . . . . 2 Din

b) Brzojavne poštna nakaznice se sicer pri taksiranju v ničemer ne ločijo od navadnih, samo poleg stroškov za brzojavko — po številu besed — se računa še pristojbina za hitro (ekspresno) dostavo (3 Din).

Vplačila po poštni hranilnici (čekovni položnici). Do nakazanega zneska 500 Din se plača 50 p, nad 500 Din pa 1 Din v gotovini ob priliki vplačila. Za pismena obvestila na hrbtu položnice se sedaj ne plačuje nič.

Brzojavne in telefonske pristojbine.

Brzojavne pristojbine: Brzojavna golica stane 50 p. Pristojbine za tuzemstvo: za vsako besedo 60 p, najmanj 6 Din; za plačani odgovor (rp) ista pristojbina; za nujne brzojavke se zaračunava trojna pristojbina; za prejemno potrdilo 6 Din, za nujno prejemno potrdilo 18 Din; pristojbina za potrdilo, da je bila brzojavka res oddana, 2 Din.

Pristojbina za inozemstvo po posebnem pristojbeniku (na pošti).

Telefonske pristojbine: 1. V krajevnem (lokalnem) in v prometu s kraji, ki leže v pasu do 6 km zračne razdalje od telefonske centrale: 1 Din za govorilno enoto (3 minute); 2. v medkrajevnem (interurbanem) prometu za vsako govorilno enoto, in sicer:

v	I. pasu (razdalja)	do 25 km	. . . . .	5 Din
„	II. „	„ 50 „	. . . . .	10 „
„	III. „	„ 100 „	. . . . .	15 „
„	IV. „	„ 200 „	. . . . .	20 „
„	V. „	„ 400 „	. . . . .	25 „
„	VI. „	„ nad 400 „	. . . . .	30 „

Za nujne pogovore se plača trojna pristojbina.

Pristojbina za navadno telefonsko pozivnico za vse razdalje 5 Din, za nujno 7 Din.

Pisarniške, tehnične in šolske potrebščine

priporoča po ugodnih cenah

veletrgovina s papirjem

M. Tičar, Ljubljana

Šelenburgova ulica št. 1

Sv. Petra cesta št. 26

ZADRUGARJI!

Zahtevajte v vseh zadrugah in trgovinah
samo čajne mešanice znamke

„ČAJANKA“

katere so sestavljene iz najboljših čajnih vrst

Glavna zaloga pri tvrdki:

FRANC KOVAČ

Ljubljana, Poljanska cesta šte. 29

trgovina s čajem in dišavami na veliko

Ako želite dobro pecivo, potem uporabite za prireditev istega

Dr. OETKERJEV pecilni prašek in

Dr. OETKERJEV vanilni prašek

Kako prirediš Dr. OETKERJEV šartelj?

Zmešaj 14 dkg surovega masla s 3 rumenjaki, dodaj 1 zavoj
Dr. OETKERJEVE zmesi za šartelj, 1/4 litra mleka in čvrst sneg
3 beljakov. Testo naj gosto teče z žlice. Peci ga v dobro name-
ščenem modlu pri srednji vročini.

Persil in Henko
brez teh dveh ni pranja!

Železniški zdravniki

ORDINACIJE ŽEL. ZDRAVNIKOV-SPECIALISTOV:

a) V centralni ambulanti v Ljubljani, Gospodarska cesta 22, tel. 22-75:

Dr. Tavčar I., za notranje bolezni, ponedeljek, torek, četrtek, sobota od $\frac{1}{2}$ 12.—13.

Dr. Debevec Fr., za pljučne bolezni, torek, četrtek, od $\frac{1}{2}$ 17.—18.

Dr. Kunst A., za röntgenizacijo, ponedeljek, sreda, petek, od 16.—17.

Dr. Tičar J., za fizikalno zdravljenje in elektroterapijo, ponedeljek, sreda, sobota od 8.—10.

Dr. Pintar I., za ženske bolezni in porodništvo, ponedeljek od 8.— $\frac{1}{2}$ 10., sreda od $\frac{1}{2}$ 17.—18., petek od 8.— $\frac{1}{2}$ 10.

Dr. Blumauer R., za kirurgijo, ponedeljek, sreda, petek od 11.— $\frac{1}{2}$ 13.

Dr. Dereani E., za očne bolezni, sreda, petek od $\frac{1}{2}$ 12. do $\frac{1}{2}$ 13.

Dr. Švajger D., za ušesne, nosne in vratne bolezni, torek od 9.—10., četrtek od $\frac{1}{2}$ 12.— $\frac{1}{2}$ 13., sobota od 9.—10.

Dr. Breclj A., za otroške bolezni in posvetovalnica za matere, torek, četrtek od 10.— $\frac{1}{2}$ 12.

Dr. Verčon I., za zobno zdravljenje, vsak delavnik razen praznika od 8.—12.

Dr. Demšar J., za kožne in spolne bolezni, vsak dan razen praznika od $\frac{1}{2}$ 12.—12. in od 14.—15. Ordinira Šelenburgova ulica št. 4/I.

b) V podružnični centralni ambulanti v Mariboru:

Dr. Pavlič Franc, za fizikalno zdravljenje, vsak dan od $\frac{1}{2}$ 17.— $\frac{1}{2}$ 19.

Dr. Majcen J., za kirurgijo, vsak dan od 11.—12. in od 14.—16.

Dr. Valjavec V., za otroške bolezni, ponedeljek, sreda, petek od 8.—9. in od 14.—15.

Dr. Goropevšek M., za notranje in pljučne bolezni, vsak dan

Dr. Drnovšek J., za očne, ušesne, nosne in vratne bolezni, vsak dan od 14.—16.

Dr. Benčan I., za ženske bolezni, vsak dan od 11.—12. in od 14.—15.

ORDINACIJE ŽELEZNIŠKIH ZDRAVNIKOV.

a) V Ljubljani:

Dr. Avramovič Pavel, ordinira vsak dan od 8.—9. postaja gl. kolodvor.

Dr. Kane Pavel, ordinira vsak dan od 9.—10., postaja gl. kol.

Dr. Mayer Ernest, ordinira vsak dan od $\frac{3}{4}$ 14.— $\frac{3}{4}$ 15., postaja gl. kolodvor.

Dr. Rupnik Vilko, Ljubljana VII, ordinira vsak dan od $\frac{1}{2}$ 9.— $\frac{1}{2}$ 10., Černetova ulica 23.

Dr. Lapajne Živko, ordinira vsak dan od 8.—9. in od 15. do 16., Sredina 10.

Dr. Suher Ervin, ordinira vsak dan od 15.—16., postaja gl. kolodvor.

b) V Mariboru:

Dr. Zakrajšek Karol, ord. vsak dan v ambul. od 11.— $\frac{1}{2}$ 13.

Dr. Marin Vinko, ordinira vsak dan v ambul. od 8.— $\frac{1}{2}$ 10.

Dr. Sekula Josip, ordinira vsak dan v ambul. od $\frac{1}{2}$ 10.— $\frac{1}{2}$ 11.

Dr. Zorjan Ivan, ordinira vsak dan v ambul. od $\frac{1}{2}$ 8.— $\frac{1}{2}$ 10. in od 14.—16. vsak dan na domu, Maistrova ulica 5.

Dr. Korenčan Andrej, ordinira vsak dan v ambul. od 8.—9.

Dr. Draseh Vinko, ordinira vsak dan v ambul. od 10.—12. in od 9.—10. ter od 15.—16. vsak dan na domu, Kralja Petra trg 2.

Konzulati v Ljubljani

Avstrijski, Tyrševa cesta 31.

Belgijski, Ulica Rimske legije.

Češkoslovaški, Erjavčeva cesta 21.

Francoski, Beethovnova ulica 4/III.

Italijanski, Erjavčeva cesta 11.

Portugalski, Pražakova ulica 10.

Rumunski, Emonska cesta 2.

Španski, Tyrševa cesta 15/II.

V Zagrebu se nahajajo: američanski, Zrinjski trg 19; angleški, Praška 3; argentinski, Mihanovičeva 22; madjarski, Draškovičeva 15 a; nemški, Mihanovičeva 2; poljski, Havlikova 8; švicarski, Preradovičeva 24.

Rodovnik kraljevske hiše

Nj. Vel. kralj Aleksander I.

rojen 17. decembra 1888. na Cetinju. Je vršil kraljevsko oblast od 24. junija 1914. Stopil na prestol 17. avgusta 1921., umrl 9. oktobra 1934. v Marseilleu.

Nj. Vel. kraljica-mati Marija

rojena rumunska kraljičina dne 9. januarja 1899. v Goti, poročena 8. junija 1922.

Nj. Vel. kralj Peter II.

rojen dne 6. septembra 1923. v Beogradu. Stopil na prestol 9. oktobra 1934.

Nj. kralj. Vis. prestolonaslednik Tomislav

rojen dne 19. januarja 1928. v Beogradu.

Nj. kralj. Vis. Andrej

rojen 28. junija 1928. na Bledu.

Nj. kralj. Vis. Gjorgje

rojen dne 8. septembra 1887. na Cetinju, brat
† Nj. Vel. kralja Aleksandra.

Nj. kralj. Vis. kneginja Jelena

rojena 5. novembra 1884. na Reki, vdova Nj. Vis. kneza Jovana Konstantinovića, sestra † Nj. Vel. kralja Aleksandra.

Nj. Vis. knez Arzenije Karagjorgjević

rojen dne 16. aprila 1859. v Temešvaru, stric † Nj. Vel. kralja Aleksandra.

Nj. Vis. knez-namestnik Pavle Karagjorgjević

rojen dne 27. aprila 1893. v Petrogradu, sin Nj. Vis. kneza Arzena, poročen dne 22. septembra 1923. z Nj. kralj. Vis. grško princeso Olgo, hčerjo Nj. Vis. grškega kneza Nikole, rojeno v Tatoi dne 29. maja 1903.

Sin Nj. Vis. kneza Pavla,

Nj. Vis. knez Aleksander Karagjorgjević
rojen dne 13. avgusta 1924.

Sin Nj. Vis. kneza Pavla,

Nj. Vis. knez Nikola Karagjorgjević
rojen dne 29. junija 1928.

Čuvajte Jugoslavijo!

Naročilo domovini!

Uršijo v jesen bôri in topoli
in breza sestri brezi v bôli tujka;
tegobno vrba šelesti žalujka
in žalostno je polje ko nikoli.

Usa zemlja v črno žalost se zavija,
ko da jo strah bodočega je ploda,
odkar jo spreletela je usoda
zloveščega demona, ki ubija.

Usa skrušena se je zavila vase
in lastnemu naročju prisluškuje,
li v njem krepostnostne še klice čuje,
da boljši kdaj iz njih ji rod izrase...

Ker On, ki ga vzgojila je najtanje,
ki Sin ji materi je bil najdražji,
ker stal za mir in spravo je na straži,
srce je svoje dal za njene sanje...

Zakrila si je lice zemlja-mati;
zgrudila se nad sinjo krsto Sina...
Na tebi, lepa naša Domovina,
je zdaj, da ji pomoreš se vzravnati!

Oj bodi hči ji prava, plemenita!
Odvzemi krotko nase kletev greha!
Za rešnjo bodi kri ji Ti uteha
Sinú, ki bila je za nas prelita!

Mirko Kragelj

V spomin

blagopokojnemu viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju

Prof. F. S.

Našega ljubljenega kralja Aleksandra I. Zedinitelja ni več med živimi. Iztrgala nam ga je kruta morilčeva roka. Strašni udarec, ki je zadel naš presvetli kraljevski dom in našo milo domovino, je zadel v srce tudi slehernega državljana in pretresel ves kulturni svet. — Globoka žalost je napolnila naša srca, ko smo izvedeli strašno vest, saj nam je bil blagopokojni kralj Aleksander vse: naša vera, naše upanje, naša ljubezen in naš ponos. Bil je najboljši oče svoji visokorodni rodbini, oče domovini in narodu. Očetovske so bile njegove zadnje besede: »Čuvajte mi Jugoslavijo!« Bil je vitez najčistejšega kova. Viteško je bilo njegovo življenje, viteško njegovo delo, viteška njegova sleherna beseda in gesta.

Ves prežet ljubezni do domovine in naroda je vršil svoje vladarske dolžnosti tako požrtvovalno, tako nesebično in tako vestno, da so ga nam drugi narodi zavidali. Bil je vreden naslednik svojemu blagopokojnemu očetu kralju Petru I. Osoboditelju in najboljši sin zedinjene Jugoslavije, za katero je bilo njegovo plemenito srce do zadnjega utripa.

Dobro pomnimo! Jugoslavija ni nastala v enem dnevu, ampak je »petvekovne borbe plod«, je plod, ki ga je vsejala vidovdanska tradicija v šumadijsko zemljo. Ta je rodila sinove tistega kova, kakor je bil Karadorde in njegovi potomci, može odločne, neustrašene in vztrajne. Ves tak je bil naš blagopokojni kralj Aleksander I. Zedinitelj, ki mu je zgodovina odkazala najtežjo nalogo.

Karadorde, naš Viljem Tell, je začel lomiti okove, ki so vklepali zaničevano in teptano rajo. Zgradba turškega sultanata se je začela občutno udajati in rušiti. Toda kar ni mogel dokončati praded, sta s povečano silo in zanosom nadaljevala vnuk in pravnuk, oba prežeta z vidovdansko tradicijo, da uresničita davni sen teptane raje ne samo po deželah nekdanjega Dušanovega carstva, ampak tudi tostran Dunava in Save, povsod, kjer se govori isti jezik in polje ista kri.

I oče i sin sta začela z mečem pisati novo zgodovino Jugoslovanov, njeno herojsko poglavje.

Kot prestolonaslednik je stopil naš blagopokojni kralj Aleksander leta 1912. ob izbruhu balkanske vojne z mladeniškim zanosom na čelo prve srbske armije in priboril z občudovanja vrednim elanom prvo veliko in odločilno zmago nad Turki pri Kumanovu in položil prvi temeljni kamen za zgradbo velike Jugoslavije. Njegove zmagoslavne zastave pa so odtod vihrale

na jug do Bitolja in Soluna, na zapad do sinjega Jadrana ter na vzhod do Odrina in Čataldže, pred vrata Carigrada. Stara Srbija in Makedonija z Dušanovim Skopljem sta bili združeni pod žezlom Karadorđevićev, popisan prvi list herojske zgodovine.

Ko pa je leta 1914. kralj Peter I. zbolel, je prestolonaslednik prevzel regentstvo in s tem dejansko vlado v kraljevini Srbiji, ki jo je kmalu zajela svetovna vihra. Prvemu listu herojske zgodovine se je pridružil še drugi, pisan na Ceru in pri Valjevu, na Suvoboru, na divjih albanskih gorah, na Kajmakčalanu, pa zopet na Savi in Dunavu, da celo na Dravi in Gosposvetskem polju.

To je bil triumfalen pohod vrhovnega poveljnika Aleksandra v cvetu njegovih mladostnih let, pa obenem najboljša šola, polna trdih izkušenj, toda dokončana s sijajnim uspehom, z uedinjenjem Jugoslovanov.

Brez skrbi za bodočnost naroda in nove države je mogel kralj Peter I. Osvoboditelj izročiti žezlo sinovim rokam, preden je zatisnil trudne oči.

Za mladega kralja je prišla nova naloga, naloga notranjega ustvarjanja, urejevanja in presnavljanja. In kakor je bil velik kot vojskovodja, tak je bil tudi kot državnik, odličen po inicijativnosti in samostojni zamisli.

Viteško zvest svojim zaveznikom v vojni, jim je ohranil zvestobo tudi poslej, zlasti Franciji, ki ga je podpirala celo tedaj, ko je bila tudi sama v največji stiski. Sklenil je zvezo z bratsko Češkoslovaško republiko in kraljevino Romunijo, kjer je našel tudi svojo zakonsko družico in rodbinsko srečo.

Junaška vojska, ki je pod njegovim vrhovnim poveljstvom doprinašala v svetovni vihri čuda hrabrosti in sposobnosti, prodirajoč sovražni zaporni ogenj, mu je tako prirasla k srcu, da ji je posvetil vso skrb in organizatorično sposobnost, dobro vedoč, da bodo ti junaki najzanesljivejša opora njegovemu idealu: močni in veliki Jugoslaviji. — Za tem idealom je stremel od prvega dne ujedinjenja.

Ko pa je videl, da naraščajo notranjepolitična trenja, nasprotna njegovim idealom, je z vso energijo odpravil prvo ustavo in postavil avtoritativno vlado z zgodovinskim manifestom od 6. januarja 1929. leta, v katerem je proglasil novo ureditev kraljevine Jugoslavije kot pričetek nove dobe v notranjepolitičnem življenju uedinjenega naroda.

Ni pa še bilo delo dokončano. Pojavile so se nove težke zmede in zapleti v zunanjem svetu. Mnoge evropske države so začele rovariti proti mirovnim pogodbam, ki so zaključile svetovno vojno, tudi proti tistim, ki zagotavljajo mednarodni obstoj mlade kraljevine Jugoslavije.

† Nj. Vel. kralj Aleksander I. Zedinitelj

Nj. Vel. kralj Peter II.

Risal B. Jakac

Mir, največji zaklad človeštva, vstvarjen v potokih krvi, je prišel vnovič v nevarnost, da se zruši in potegne človeštvo v nov vrtimec svetovnega klanja. Tedaj je vedno snujoči duh blagopokojnega vladarja začel bolj in bolj posegati v žarišče zunanje politike skupno z zavezniško Francijo in državami Male antante. Sam, osebno, brez posredovalcev je začel pripravljati pot pomirjenja, zlasti z bratskim slovanskim narodom bolgarskim. Že lansko jesen je obiskal dvore vzhodnih balkanskih držav z namenom, da doseže sporazum. Pri zadnjem obisku Sofije so ta prizadevanja dosegla triumfalen uspeh in zasigurala novo balkansko zvezo. Hoteč to pridobitev postaviti na najširšo podlago, se je slednjič podal v Pariz. — Že skoro na cilju pa mu je zločinska roka prestrigla nit plemenitega in viteškega življenja.

Zavezniška Francija, sama težko prizadeta z izgubo svojega zunanjega ministra Luija Barthouja, nam je vrnila zemske ostanke našega ljubljenega vladarja, njegov duh pa prešinja naša srca, ko se od žalosti trgajo ob tej strašni izgubi.

Ne smemo pa pozabiti na dolžnosti hvaležnosti za dragoceni dar, ki ga je on vse življenje v največjih telesnih in duševnih naporih pripravljaj, samo da ga more zapustiti nam. Ta dar je svobodna in z njegovo srčno krvjo poveščana Jugoslavija, ki jo hočemo po njegovi želji in zapovedi čuvati na veke.

Slava viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju!

Prof. Stopar Franc:

Prirodno bogastvo Jugoslavije

Sestavek sloni na prilogi »Neue Freue Presse« z dne 5. decembra 1930, števil. 23.789, na »Yougoslavie économique« od leta 1932 in na »Spezialni statistiki morskog ribarstva«, izdala direkcija pomorskog saobračaja 1931.

Nastoj Jugoslavije ni samo nujna posledica zgodovinskega razvoja in globoke nacionalne zavesti vseh treh uedinjenih plemen, ampak v veliki meri tudi posledica težnje po narodno-gospodarski samostojnosti. Kajti zemlja, po kateri se razprostira naša država, nudi narodno-gospodarskemu razvoju vse pogoje, in sicer v toliki meri, kakor malokatera druga dežela. Kakovost tal in podnebnih razmer, lega ob morju in ugodne kopne zveze napram ostalim delom Evrope, bogati in došedaj še malo izrabljeni zemeljski zakladi, obilica vodnih sil, pa tudi delavnost in podjetnost prebivalstva predstavljajo dovolj trdno podlago za uresničenje te težnje.

Svetovna gospodarska kriza je sicer zavrla tudi naše narodno gospodarstvo, ki je že obetalo najlepši razmah, vendar jo mo-

ramo smatrati le za začasni pojav in smemo upravičeno upati, da bo tej dobi krize sledil še močnejši narodno-gospodarski vzpon.

Dobra, ponekod celo izvrstna zemlja in splošno ugodne podnebne razmere so tisti činitelji, ki dajejo naši državi v bistvu poljedelski značaj.

Poljedelstvo.

Celokupno površje naše države meri okroglo 249,000 kv. km ali 24,900.000 ha. Od tega odpade na gozdove okroglo 7,600.000 hektarov, na polje 7,000.000 ha, na travnike in pašnike 5,400.000 hektarov, na sadovnjake 250.000 ha, na vinograde 200.000 ha in na vrtove 130.000 ha. Neobdelanega sveta pa je 5,000.000 ha.

Obdelovanje zemlje ima pri nas v splošnem značaj ekstenzivnosti, to se pravi, da skušamo čim več zemlje obdelati in ne polagamo dovolj važnosti na intenzivnost, t. j. na natančnost obdelovanja. Jasen dokaz ekstenzivnosti je stalno naraščanje z žitom posejane ploskve; leta 1925. je znašala še 4,953.373 ha, a leta 1929. že 5,727.505 ha.

Ekstenzivnost oziroma intenzivnost obdelovanja pa sta odvisni v glavnem od naravnih in drugih činiteljev, od velikosti plodne ploskve, ki je na razpolago, pa tudi od gostote prebivalstva in njegove civilizacije. S kakšno vnemo in pridnostjo obdeluje človek svoj košček zemlje po kraških vrtačah in kraških poljih, da ji tako rekoč izsili to, kar potrebuje najbolj nujno za svojo prehrano. In koliko je še neobdelanega sveta v naših nižinskih predelih, ki bi se mogel s primernimi melioracijami izpremeniti v najplodnejše polje! V splošnem pada intenzivnost poljedelstva od severa proti jugu vzporedno kakor padata gostota prebivalstva in njegova civilizacija.

Medtem ko se na severu v nižinskem svetu uporabljajo poljedelski stroji ali pa vsaj železni plug, se marsikje v južnih krajih zemlja obdeluje še z lesenim plugom ali celo samo z motiko. Viden znak površnega obdelovanja zemlje v južnih krajih je tudi dejstvo, da tam še ne poznajo gnojenja.

Vkljub vsem naštetim nedostatom pa je naše poljedelstvo toliko produktivno, da ne krije samo v zadostni meri domače potrebe, temveč izkazuje znaten presežek pridelkov, ki se morejo izvažati.

Žito. Glavni produkt poljedelstva je žito. Tu je na prvem mestu po količini koruza, potem pšenica, daleč za njima pa so ječmen, oves in rž. Količina pridelka je seveda odvisna od vremenskih prilik; zato vidimo, da se prav znatno izpreminja. V razdobju let 1925.—1929. je bila najslabša letina l. 1927., ko smo pridelali:

koruze	pšenice	ječmena	ovsa	rži	
21,085.060	15,395.455	3,145.922	2,919.537	1,504.483	kvintalov

V označeni vrsti let pa je bila najboljša letina l. 1929. Tedaj je znašal pridelek:

koruze	pšenice	ječmena	ovsa	rži	
41,476.640	25,854.647	4,118.785	3,507.679	2,100.201	kvintalov

Pridelek koruze je bil torej skoro dvakrat tolik kot l. 1927.; znatno večja je bila tudi količina pšenice.

V mnogo manjši meri se prideluje ajda in proso, ki se omejujeta v glavnem na alpske predele, ter riž, ki ima naravne pogoje po kotlinah Vardarske banovine in v Zetski banovini ob Skaderskem jezeru; najbolje pa uspeva v Kočanski kotlini ob Bregalnici.

Krompir. Veliko važnost v prehrani prebivalstva ima zlasti v severnih krajih krompir. Leta 1929. smo ga pridelali okrog 16,227.000 kvintalov. Produkcija krompirja pa je v splošnem še malo razširjena, čeprav so pogoji zanjo prav ugodni.

Industrijske rastline. Razen žitaric postajajo pri nas velikega gospodarskega pomena industrijske rastline, predvsem sladkorna pesa, konoplja, tobak in hmelj.

Produkcija sladkorne pese stalno narašča, tako da se je v kratkem razdobju 1925.—1929. podvojila. Ves pridelek se porabi doma in krije konsum popolnoma. Storjeni so že tudi poizkusi, da bi se pridobivalo seme doma; doslej se je namreč v pretežni večini uvažalo iz Češkoslovaške in Nemčije.

Konoplja daje toliko pridelka, da je krit ne samo ves domači konsum, temveč preostajajo še velike količine prediva za izvoz.

Tobak sicer uspeva skoro po vseh delih države, najboljše vrste pa v Zetski in Vardarski banovini. Letni pridelek je precej nestalen, kakor kažejo naslednji podatki:

l. 1925.	l. 1926.	l. 1927.	l. 1928.	l. 1929.	
120.612	148.241	66.445	58.714	137.921	kvintalov

Hmelj se je začel svoj čas z veliko vnemo pridelovati, zaradi svetovne nadprodukcije in padajoče tendence v ceni pa zopet opuščati. V letih od 1925. do 1928. je produkcija stalno naraščala ter se dvignila od 11.061 do 52.338 kvintalov.

Lep dohodek donša tudi mak, ki se uporablja za izdelavo opija in makovega olja. Opij je važen izvozni produkt. Podrejenega značaja pa je produkcija bombaža, lanu, ogrščice in cikorije.

Sočivje. Med vsemi vrstami sočivja, ki se pri nas pridelujejo, pripada prvo mesto fižolu, ne samo zaradi prehrane do-

mačega prebivalstva, ampak tudi glede izvoza. Leta 1929. je bilo zasajenih s fižolom 32.559 ha. Prideluje pa se ali v samostojnih nasadih ali pa sekundarno, predvsem v zvezi s koruzo. Pridelek je znašal leta 1929. 938.036 kvintalov.

S a d j a r s t v o. Sadjarstvo ima po vseh delih naše države bolj ali manj dobre naravne pogoje. Z ozirom na velike podnebne razlike v posameznih predelih uspevajo v Jugoslaviji vse vrste sadja. Najvažnejše pa so: slive, jabolka, hruške, orehi in v obmorskih krajih olive.

S l i v e. Statistika za leto 1929. izkazuje 50,403,493 dreves. Slive najbolj uspevajo v Moravski, Drinski, Savski, Dunavski in Vrbaški banovini ter se izvažajo bodisi sveže ali presušene ali pa predelane v marmelado. Izdelovanje marmelade brez sladkorja se vrši v splošnem še vedno v hišni industriji, vendar pa je tudi že precej velikih, modernih podjetij, ki se s tem bavijo. Precejšen del svežih sliv pa se prekuha v žganje, ki se povečini porabi doma, ker zadržujejo izvoz visoke uvozne carine v drugih državah.

J a b o l k a. Število dreves je znašalo leta 1929. 6,891.841. Zaradi izredno ugodnih naravnih pogojev se ta panoga sadjarstva vedno bolj širi. Najboljši sloves uživajo ne samo na domačem, ampak tudi na inozemskem trgu zimske vrste: budimka, kolacarka, tetovka, kosmačka, angleška parmenka in kanadska reineta.

H r u š k e. Skoro za polovico manjši so nasadi hrušk. Predvsem se čuti pomanjkanje dobrih zimskih vrst. V tem pogledu se odpira izvoznitvu v bodočnosti široko in dobičkasno področje.

O r e h uspeva po vseh delih države. Število dreves, ki so ponavadi raztresena, je znašalo leta 1929. 2,018.260; redki so sadovnjaki orehovega drevja. Trg za orehe je zelo dober ne samo doma, ampak tudi v inozemstvu.

O l i v e. Pridelovanje oliv je omejeno na primorske dele naše države, ker je vezano na naravne pogoje mediteranskega podnebja. Leta 1929. je bilo 5,029.875 dreves, produkcija olivnega olja pa ne zadostuje in ga moramo v znatnih množinah uvažati.

Ostale vrste južnega sadja imajo zaradi manjvredne kakovosti le lokalni pomen.

V i n o g r a d n i š t v o. Najbolj vinoroden del naše države se razprostira ob morju. Trta pa uspeva tudi po vzhodnem gričevnatem delu Dravske banovine, v Savski, Dunavski in Vardarski banovini. Staro domačo trto vedno bolj izpodriva trta na ameriški podlagi.

S trto zasajena ploskev je znašala leta 1929. 181.287 ha. Produkcija vina pa je znašala:

l. 1925.	l. 1926.	l. 1927.	l. 1928.	l. 1929.
4,097.412	2,910.855	2,854.767	4,318.437	2,909.913 hl

Domači konsum znaša okroglo 30 l na leto na enega prebivalca. Izvoz vina pa se bori z velikimi težavami zaradi visokih carin. Zato pa je v pretežno vinorodnih krajih naše države gospodarska kriza trajna.

Živinoreja.

Ker je Jugoslavija po svojem narodnogospodarskem značaju poljedelska dežela, ima seveda tudi vse pogoje za živinorejo, čeprav ne povsod v enaki meri. Najbolj ugodne razmere so zanj po severnih in srednjih, manj pa po južnih in jugozahodnih predelih. V prejšnjih časih se je razvijala v kvantitativnem pravcu, toda v zadnjem času kaže njen razvoj vedno večji napredek tudi v kvalitativni smeri deloma po zaslugi privatne inicijative, še bolj pa po prizadevanju javne uprave.

Po statistiki za leto 1930. je bilo v Jugoslaviji:

konj	1,161.235,	5. mesto v Evropi
oslov	106.944,	
mezgov	15.843,	
ovac	7,953.139,	4. " " "
goved	3,844.659,	6. " " "
koz	1,721.430,	3. " " "
prašičev	2,923.862,	5. " " "
perutnine	16,271.636,	6. " " "

Iz teh podatkov vidimo, da se nahaja Jugoslavija, kar se tiče živinoreje, v prvi vrsti evropskih držav.

Gotovo je, da vse našete vrste domačih živali niso enako porazdeljene po vseh delih države. V smeri od severa proti jugu pada število konj, zlasti v ozemlju kraškega sveta. V isti smeri pa narašča število oslov in mezgov. Ravno tako pada v smeri od severa proti jugu tudi število goved, namesto njih pa narašča število ovac in koz. Značilno pa je obenem dejstvo, da pada v označeni smeri tudi kakovost pasme konj in goved. Medtem ko imamo na severu po nižinskem svetu visoke in vitke konje panonske pasme in poleg njih prav težke konje pincgavske pasme, imamo že v srednjih, razmeroma še več pa v južnih predelih, nizke, pa zelo vztrajne konje gorske pasme, ki niso za vprego, pač pa prav porabni za tovorjenje.

V Jugoslaviji živinoreja ne krije samo potreb prebivalstva, ampak predstavlja tudi veliko postavko v našem izvozu, okroglo 35%. V letih 1929. do 1931. je naš izvoz živine dosegel (v glavah in tisočih dinarjev):

	l. 1929.		l. 1930.		l. 1931.	
goveda	112.428	283.559	137.751	321.564	109.635	218.395
konji	37.180	88.871	29.794	62.079	26.003	50.212
ovce	759.285	115.257	639.750	101.924	570.971	74.352
koze	67.877	14.264	53.870	12.714	31.308	4.522
prašiči	244.901	335.141	248.393	285.195	273.459	285.014

Ti podatki jasno kažejo, kolikega pomena je živinoreja v naši državi. Vse kaže, da bo živinoreja zaradi naravnih pogojev zavzela pri nas prvo mesto v narodnem gospodarstvu. Tuja konkurenca na svetovnem trgu pa zahteva neobhodno izpopolnitev živinorejskih metod, kakor tudi izboljšanje pasem.

Gozdarstvo.

Skoro tretjino naše države pokrivajo gozdovi. Pri tem odpade od celokupne gozdne površine, ki znaša 7,600.000 ha, precejšen del na pašnike in grmičje po kraških predelih. Vsekakor je pravega gozda okoli 7,000.000 ha. Jugoslavija je tedaj, kar se tiče gozdne površine, med prvimi državami v Evropi. Prekašajo jo samo Finska, Švedska in Rusija.

Statistična porazdelitev gozdne površine po banovinah še ni gotova. Za orientacijo naj nam torej služijo podatki, ki se nanašajo na nekdanje pokrajine. Največ gozdov imata Bosna in Hercegovina, 2,700.000 ha, na Srbijo odpade 1,764.000 ha, na Hrvatsko-Slavonijo 1,434.000 ha, na Slovenijo 688.000 ha, na Črno goro 507.000 ha. Najmanj gozda pa imata Dalmacija in Vojvodina.

Skoro polovica vseh naših gozdov, 47,7% ali 3,620.000 ha je državna last; 19% ali 1,443.000 ha imajo občine, ostalo pa posamezniki.

V naših gozdih najbolj zastopano drevo je bukev, zavzema namreč polovico vsega gozdnega drevja. V splošnem se razdeli površina gozdov po vrstah drevja sledeče: iglastega gozda (smreka, jelka in bor) je 11,8% ali 823.000 ha, hrastovega gozda 10,2% ali 720.000 ha, bukovega gozda 23,3% ali 1,642.000 ha, mešanega listnatega gozda 37,1% ali 2,614.000 ha, mešanega listnatega in iglastega gozda pa 17,6% ali 1,234.000 ha.

Letni prirastek znaša povprečno na 1 ha 2 kub. m.; na dobrih tleh in v ugodnih podnebnih razmerah pa doseže ponekod 4—4,5 kub. m. Letni prirastek vseh naših gozdov znaša torej okroglo 14.000.000 kub. m.

Naš les je dobre kakovosti; posebno slovi slavonska hrastovina. Nadprodukcija lesa je predstavljala še do nedavnega časa po teži skoro polovico, po vrednosti pa eno petino vsega našega izvoza. Višek po teži je izvoz lesa dosegel leta 1929. z 2,477.796 t, po vrednosti pa leta 1924. v iznosu 2.291,809.830 Din.

Izvoz lesa je bil usmerjen v dežele ob Sredozemskem morju, v Italijo in Španijo ter severno Afriko. Skoro polovico ga je odpadlo na Italijo. Ostali odjemalci pa so bili: Ogrska, Grška, Anglija, Francija, Združene države in Nemčija.

Leta 1930. pa je začel naš lesni izvoz padati in je v teku nadaljnjih let dosegel katastrofalno nizko stanje. Temu sta krivi deloma avstrijska in švicarska konkurenca, v glavnem pa ruska trgovska politika, ki ima v lesni stroki obliko pravega pravca-tega dumpinga.

Rudarstvo.

Malo evropskih držav se more ponašati s tolikim rudnim bogastvom kot Jugoslavija. Že Rimljani so ga v znatni meri izkoriščali, pa tudi v srednjem veku ie nudilo mnogo dohodkov srbskim vladarjem. Intenzivnejše izkoriščanje zemeljskih zakladov se je začelo v drugi polovici 19. stoletja. Prava rudarska industrija pa je nastala šele po svetovni vojni.

Številna raziskavanja so dognala, da se v Jugoslaviji nahajajo najrazličnejše vrste rud v večji ali manjši količini. Posebno znatna so ležišča železa, boksita in bakra. Eksploatacija pa je relativno še zelo majhna zaradi pomanjkanja kapitala in prometnih sredstev. Država sicer stori vse, da bi pospešila razvoj rudarske industrije, in je doslej podelila že mnogo koncesij domačemu in tujemu kapitalu.

Premog. Premog zavzema prvo mesto v naši rudarski industriji, ne samo po količini, ampak tudi po denarni vrednosti. Imamo ga skoro povsod, največ pa v Drinski in Vrbaški banovini. Najmočnejša produkcija je v Dravski banovini.

Pravega črnega premoga sicer nimamo, pač pa izvrsten mezocojski rjavi premog, ki pa se navadno imenuje tudi črni premog. Razen tega pa je v velikih količinah navadni rjavi premog in lignit. Takoimenovani črni premog, ki ga je razmera malo, ima 6500—7500 kalorij, rjavi premog 3500—5700 kalorij in lignit 3400—3600 kalorij.

»Črni premog« se pridobiva le v Moravski, Vardarski in Dunavski banovini, zlasti v Dobri ob Dunavu in v planini Miroč, potem pri Zaječaru, v Rtnju in v Vrškji Čuki. V okolici Boljevca se raztezajo njegova ležišča v dolžino 45 km in so štiri do pet metrov debela. Po mnenju mnogih strokovnjakov znaša premogovno bogastvo Moravske in Vardarske banovine skupno 700 milijonov ton. Sedanja produkcija teh dveh banovin pa znaša približno le en milijon ton na leto.

Ležišča rjavega premoga se nahajajo po vseh predelih države, predvsem pa v Drinski, Vrbaški in Dravski banovini. V prvih dveh so ga zasledili na kakih 70 krajih, izrablja pa se le 18 ležišč, kjer so dgnali znatno razprostranjenost in debelino plasti. Po cenitvah vsebuje teh 18 ležišč okroglo 1,321.000 tisoč ton rjavega premoga. Najvažnejši rudniki so pri Zenici, Kaknju, Maslovari, Banjaluki, Ugljeviku in Tuzli. Današnja produkcija dosega okoli 1,250.000 ton na leto.

Produkcija rjavega premoga je najmočnejša v Dravski banovini in dosega približno 1,850.000 ton na leto ali 40% celotne jugoslovanske produkcije. Najvažnejši so rudniki Trboveljske premogokopne družbe in državni rudnik v Velenju.

Ogromna so ležišča lignita, izkoriščajo pa se le malo, tako da znaša produkcija le četrtno produkcije rjavega premoga.

Največja ležišča lignita so v okolici Tuzle in vsebujejo okroglo 600,000.000 ton.

Splošni pregled izkazuje 237 premogovnikov, od teh pa jih je samo 111 v obratu. Leta 1931. je produkcija premoga dosegla svoj višek, namreč 5,008.000 ton; od tedaj dalje pa je začela padati.

Železo. Množina železnih rud v naši državi je tolika, da zavzema Jugoslavija eno prvih mest v Evropi. Železne rude najdemo po vseh predelih države, toda eksploatacija je kaj malo razvita, ker manjka plavžev. Izkoriščajo se samo ležišča v Drinski in Vrbaški banovini: v Ljubiji in Starem Majdanu, v Kreševu-Deževici in v Varešu. Ležišča železne rude okoli Vareša so zelo bogata in vsebujejo siderit, hematit in limonit, ki imajo železa 45—60%. Največja ležišča pa so v Ljubiji. Izkoriščati so jih začeli šele med vojno. Segajo od Ljubije do Starega Majdana, 6 km v dolžino in 1 km v širino. Njih vsebina se ceni na 30,000.000 ton, in sicer siderita s 45% in limonita s 50% železa. Važno pa je ležišče še prav zaradi tega, ker leže rude tako blizu pri površju, da je mogoč dnevni kop kakor na Erzbergu v Avstriji. Produkcija železne rude v Ljubiji dosega povprečno 300.000 ton na leto. Znatna so tudi ležišča železnih rud v Savski banovini, in sicer v Petrovi in Trgovski gori. V Trgovski gori obstoje iz siderita, ki ima 50—69% železa.

Plavži se nahajajo v Varešu in Topuskem. Vareško podjetje ima letne kapacitete 5000 vagonov surovega železa, ki ga oddaja večinoma državni topilnici v Zenici. Neznatnejša je produkcija surovega železa v Vranovini pri Topuskem.

Največja je bila produkcija železne rude leta 1928., ko je dosegla v celoti 439.481 ton, od tedaj dalje pa stalno pada. Domači plavži je porabijo le malo; v pretežni večini se izvažajo v Češkoslovaško, Ogrsko, Romunijo in Italijo.

Baker. Po količini bakrenih rud gre Jugoslaviji prvo mesto v Evropi. Bakrene rude se nahajajo po vseh banovinah na mnogih mestih, velikih ležišč pa so doslej izsledili 13. Precej znatna ležišča so v Petrovi in Trgovski gori, pri Sinjaku v bližini Jajca, pri Dobrigošću, v Jabuka planini in pri Zvijezdi. Nobeno pa se danes ne izkorišča.

Najvažnejša pa so ležišča v Moravski banovini, kjer so jih odkrili na izredno mnogih mestih, vendar pa se izkoriščajo samo na dveh krajih: pri Majdanpeku in Boru. Medtem ko kopljejo pri Majdanpeku predvsem pirit in le v zvezi s tem baker, je Bor eden največjih bakrenih rudnikov. Podjetje je v francoskih rokah. Plasti bakrene rude imajo do 30 m debeline in se razprostirajo do 10 km v dolžino in 3 km v širino. Ruda vsebuje 6—7% čistega bakra. V bližini rudnika so plavži.

Produkcija bakrene rude je bila na višku 1930. leta, ko je znašala 93.407 ton; tudi produkcija surovega bakra je dosegla

ono leto svojo največjo količino, 24.463 ton, izvoz surovega bakra je znašal celo 24.714 ton (deloma stare zaloge).

Mangan. Mangan se nahaja v naši državi na mnogih krajih. V Dravski banovini je v Begunjščici in pri Mirni, v Moravski banovini v Kopaonik-planini, v Primorski banovini pri Konjicu. Najvažnejša so ležišča pri Čevljanoviču v Drinski banovini. Tamkajšnja ruda ima 30—45% mangana. Produkcija tega rudnika predstavlja obenem vso sedanjo jugoslovansko produkcijo. Na višku je bila leta 1929., ko je znašala 3072 toni. Izvoz rude pa je dosegel višek leta 1928. z 1867 tonami; v naslednjih letih pa je močno padel. Mangan se rabi v plavžih za primes pri topitvi surovega železa, da postane bolj trdo.

Svinec. Naša produkcija svinca znaša 2% vse svetovne produkcije. Najvažnejša ležišča svinčene rude so v Drinski, Vardarski in Dravski banovini; kovina, ki jo dajejo naše rude, je izvrstne kvalitete.

V Drinski banovini se nahajajo ležišča svinčene rude pri Srebrenici, Olovu, Borovici in Osiječanih. Med temi je najbogatejše srebreniško ležišče, ki meri 6 km v dolžino in 3 km v širino. Ondotna ruda ima 45% čistega svinca. Rudnik je sedaj v rokah ameriške družbe »American Smelting and Refining Company«.

V Vardarski banovini je znanih devet svinčenih ležišč. Najvažnejša so: Trepča, Kater, Takovo in Preševo. Največji rudnik je Trepča, ki je v angleških rokah. Množina svinčene rude pri Trepči se ceni na 1,750.000 ton, daje pa 11·5% svinca, 10% cinka in 93 gramov srebra na tona.

V Dravski banovini je 10 ležišč. Od teh so najvažnejša: Jablanica, Log, Prevalje, Črna, Mežica, Litija in Knapovže. V obratu pa so le rudniki pri Mežici, Litiji in Knapovžah. Mežiški rudnik je tudi v angleških rokah. Ta ruda vsebuje 10·73% svinca in 5% cinka. Topilnica in čistilnica pa se nahaja v Črni. Litijski rudnik je v domačih rokah; tukajšnja ruda vsebuje še več čistega svinca. Tudi Litija ima svojo topilnico. Sicer pa se nahajajo topilnice tudi v Celju, Podrinju in najnovejša v Trepči.

Produkcija svinčene rude in surovega svinca je od leta 1925. dalje stalno naraščala in je znašala leta 1931. 371.000 ton. Tudi izvoz rude je naraščal v velikih skokih; leta 1931. je znašal 37.570 ton.

Krom. Krom se potrebuje za izdelavo jekla in mnogih drugih kovin. V Evropi je relativno malo ležišč kromove rude. V prav znatnih količinah pa se nahaja pri nas; zato je Jugoslaviji v tem pogledu pridržana za bodočnost prav velika važnost. Vseh skupaj imamo 15 rudnikov; od teh jih je osem v obratu. Glavna ležišča kromove rude so v Vrbaški, Drinski, Moravski in Vardarski banovini.

V Drinski banovini se izkorišča ležišče pri Dubošnici. On-dotna ruda daje 42—48% čistega kroma. Še boljše ruda se dobi pri Kraljevu, Trsteniku in Veluču v Moravski banovini. Največ ležišč kromove rude pa je v Vardarski banovini. Macedonska kromova ruda, kakor se imenuje na svetovnem trgu, ima 48'45% čistega kroma.

Skoro vsa ruda, ki se producira pri nas, se izvažajo v inozemstvo, kajti doma ni ne topilnic ne večjih kemičnih podjetij, ki bi mogla krom uporabljati. Samo v Mariboru je eno tako podjetje, ki pa more raztopiti le 50—60 vagonov rude na mesec.

Celotna produkcija kromove rude je bila najvišja leta 1931., ko je znašala 57.000 ton, izvoz pa je največji leta 1930. s 33.060 tonami.

C i n k. Cink se pridobiva obenem s svincom. Eksploatira se danes samo v svinčenem rudniku v Mežici, tako da produkcija tega podjetja predstavlja celokupno produkcijo v Jugoslaviji. Topilnice se nahajajo v Celju. Ta cinkarna je dosegla višek produkcije leta 1929. v iznosu 6291 ton, kapacitete pa ima do 40.000 ton letno.

A n t i m o n. Antimonova ruda je v Evropi precej redka, pri nas pa je znanih devet ležišč. Od teh se izkoriščajo tri. Pri Čemernici v Drinski banovini je šest vzporednih žil antimonove rude, ki vsebuje 7—15% antimona. Še bogatejša so ležišča Brazina, Zajača, Kostajnik in Krupanj, ki imajo 20—30% antimona.

B o k s i t. Iz te rude se pridobiva aluminij. Da zavzema Jugoslavija v Evropi tako važno mesto v rudarstvu, je predvsem pripisovati obilici bakra in boksita. Glede boksita in njegove produkcije je Jugoslavija na četrtem, v nekaterih letih celo na tretjem mestu med evropskim državam.

Boksit se nahaja skoro v vseh naših gorah. Po ceni znajo vsa dosedaj znana ležišča okoli 100.000.000 ton. Najbogatejša in kvalitativno najboljša ležišča se nahajajo v Primorski in Zetski banovini: pri Drnišu, Obrovcu, Erveniku, Sinju, Imotsku in na otokih Pagu in Rabu, dalje v dolinah Rame in Neretve, v bližini Boke Kotorske ter pri Baru in Ulcinju. Večinoma se nahajajo v bližini morja ali železnic, tako da eksploatacija ne nudi posebne težave. Naš boksit vsebuje do 55% aluminija. V vsej Jugoslaviji pa je ena sama tovarna za pridobivanje aluminija, namreč v Mostah pri Ljubljani. Večino rude torej izvažamo, in sicer v Ameriko, Nemčijo in na Holandsko. Produkcija rude je dosegla svoj višek leta 1926. s 131.828 tonami, izvoz pa leta 1927. s 97.380 tonami.

S o l. Skladi kamene soli so v Drinski banovini v okolici Tuzle v globčini 250 m. Ker se nahaja nad temi skladi znatna množina talne vode, soli nj mogoče lomiti. Zato se sol pridobiva z destilacijo slane vode, ki se s črpalkami dvigajo na površje. Voda je s soljo popolnoma nasičena in daje na hektoliter 32 kg

solu. Solarne se nahajajo v Kreki in Simin-hanu. Tudi tovarna v Lukavcu rabi to vodo za izdelovanje sode.

Poleg kamene soli pridobivamo tudi morsko sol iz solin na Pagu in Stonu.

Celotna produkcija je dosegla višek leta 1927. s 67.946 tonami. Ker krije domača produkcija komaj polovico potrebe, moramo drugo polovico, približno 60.000 ton, kriti z uvozom.

Asfalt. Ležišča asfalta so v Primorski, Zetski in Vardarski banovini, posebno važno pa je v Paklini v dolini Zrmanje. Dasiravno je asfalt v Paklini izvrsten, vendar se le malo eksploatira. Leta 1930. je znašala tamkajšnja produkcija 214 ton. Paklina je pač predaleč od železnice. Ležišča pri Buštrenju poleg Vranja, pri Štimlju, na otoku Braču in pri Drnišu se še ne izkoriščajo.

Nafta. Nafto so zasledili pri nas na mnogih krajih, posebno v Savski in Drinski banovini. Glavna polja nafte so v Medjimurju, potem pa v pokrajini okoli Moslavine planine in pri Majevidi v Drinski banovini.

Ležišča v Medjimurju se nahajajo v okolici Paklenice in Selnice. Po cenitvi znaša množina nafte na tem kraju okoli 150.000 ton in se izkorišča v treh vrelih.

Pokrajina med Savo in Dravo pa je gospodarsko važna zaradi tega, ker se ondi poleg nafte pojavlja v veliki količini zemeljski plin, predvsem v Bujavici pri Lipniku. Tu prihaja zemeljski plin na površje s pritiskom 30—35 atmosfer in vsebuje 93,2% metana z 8300 kalorijami. Podjetje »Uljanik« ga dobavlja našim železnicam za razsvetljava in kurjavo, pa tudi tvornici katod v Bujavici. Tudi v bližini Siska so odkrili znatne količine zemeljskega plina. Leta 1930. je znašala naša celotna produkcija zemeljskega plina v Bujavici 1,536.821 kub. m.

Tretje veliko ležišče nafte se nahaja pri Majevidi. Tamkajšnja produkcija znaša dnevno okoli 655 litrov, sme pa se upravičeno pričakovati, da bo dosegla še znatnejše količine, kajti pritisk vedno bolj narašča, čim bolj globoko vrtajo.

Mineralne vode. Ob mnogoštevilnih prelomih, ki so nastali v prejšnjih geoloških dobah, prihajajo na dan mineralni vreli; vseh skupaj jih je blizu 300. Med njimi je mnogo takih, ki imajo veliko zdravilno moč, toda le dobra petina jih je oskrbljenih s primernimi kopalnimi napravami. Po svoji kakovosti se dele v indiferentne, žveplene in alkalne toplice ter v hladne kisle vode.

Vodne sile.

Glavne reke kraljevine Jugoslavije imajo ob nizkem vodnem stanju okoli 3.000.000 HP naravne energije, ob srednjem vodnem stanju, ki traja povprečno devet mesecev, pa znaša njih naravna energija 9.000.000 HP. Dosedaj se te naravne vodne sile le v majhni meri izkoriščajo, če izvzamemo mala, primi-

tivna podjetja naših podeželskih mlinov in žag. Elektraren na vodni pogon imamo okoli 100. Njih celokupna energija znaša 211.485 HP.

Največje elektrarne na vodni pogon so: Fala pri Mariboru s 47.500 HP in podjetje Sufid s tremi elektrarnami na Cetini in Krki, ki imajo skupaj 107.940 HP.

Obenem predstavljajo naše velike reke Dunav, Sava, Drava in Tisa važne poti ne samo za notranji, ampak tudi za mednarodni promet ter služijo v prvi vrsti prevažanju blagovnega tovara. Na našem državnem ozemlju znaša celokupna dolžina vodnih poti za promet z ladjami 2100 km, za splavarstvo pa celo 2300 km. Pri tem je treba poudariti, da je promet po vodi mnogo cenejši kakor po suhem.

Ribarstvo.

Važen vir narodnega gospodarstva v našem Primorju predstavlja ribarstvo. Ta važnost je ravno v zadnjih letih, ko je začela nastopati kriza v drugih gospodarskih panogah, še posebej narasla. Dvignilo se je število ribičev, pa tudi eksploatacija morja. Velik del prebivalstva v Primorju se hrani z ribami, ribe pa se razpošiljajo tudi v notranjost države in v inozemstvo.

Lov na naši strani Jadrana je povsod enako uspešen. Ako statistika izkazuje v srednjem delu Jadrana največjo uspešnost ribarstva, leži vzrok temu v dejstvu, da se srednji del našega morja najbolj inntezivno izkorišča, južni del pa najmanj. Tudi severni del se izkorišča zelo intenzivno, vendar je treba pomniti, da vrše tukaj ribolov tudi italijanski ribiči na podlagi Brionske konvencije. Njih plen pa seveda v naši statistiki ni vštet.

V splošnem se bavi z ribištvom okoli 50.000 ljudi, profesionalnih in sezonskih ribičev pa je okoli 18.000. Ribiči so organizirani na združni podlagi. Teh zadrug je bilo ob koncu leta 1931. 70; združna centrala je v Splitu.

V službi ribištva je bilo ob koncu leta 1931. 5745 ladij. Od teh je bilo 5626 ladij jadrnic in veslač, 117 motornih in dve ladji na paro. Njih skupna vrednost je znašala 26,718.000 Din, mreže in druge priprave pa so imele vrednosti 41,123.000 Din.

Lov se vrši poleti in pozimi. Pozimi love fine vrste rib, medtem ko se vrši poleti lov v masi. Velik del plena takoj na mestu pokupijo italijanski trgovci, bodisi za uporabo v Italiji, bodisi za izvoz v druge dežele.

Med ribami, ki jih nalove v Jadranu, omenimo sledeče izborne vrste: barboni, branzini, dentali in lokarde. Nalove pa tudi velike množine tunov, ki jih razpošiljajo sveže ali posušene. Glavni plen našega morskega ribištva pa so sardele. Pripravljajo jih na različne načine: v olju, nasoljene itd.

V našem Primorju je 20 podjetij, ki izdelujejo konzerve. Te so odlične kvalitete predvsem, odkar jih pripravljajo na hollandski način.

Celokupni plen našega morskega ribarstva stalno raste. Leta 1922. je znašal okroglo 3,800.000 kg, leta 1930. pa 6,800.000 kilogramov. Torej se je v teku teh devetih let podvojil. Leta 1931. je količina padla za okroglo 600.000 kg v primeru z letom 1930., to pa zaradi tega, ker so se ribe selivke v letu 1931. pokazale v našem morju v manjši množini. Tudi denarna vrednost ribarskega plena narašča. Leta 1922. je znašala 23'5 milijona dinarjev, leta 1929. pa 50'5 milijona; v letu 1930. pa je nekoliko padla, to pa zaradi tega, ker so popustile cene zaradi splošne gospodarske krize.

Sladkovodno ribarstvo. Tudi v naših rekah in jezerih je ribolov zelo razvit, predvsem na Dunavu, Tisi in Savi ter na Skaderskem, Ohridskem in Dojranskem jezeru. Izvoz sladkovodnih rib dosega povprečno letno vrednost 30 do 35 milijonov dinarjev; torej ne zaostaja mnogo za izvozom morskih rib. Sladkovodne ribe izvažamo večinoma v Avstrijo, Nemčijo in Ogrsko. V izvozu stoje na prvem mestu karpi.

Naravne lepote.

Jugoslavija obsega najrazličnejše pokrajinske tipe: visoke planine in solnčno morsko obalo s tisočnimi otoki in otočki, gozdnato sredogorje in rodovitne nižine z najrazličnejšim podnebjem in rastlinstvom. Ti kontrasti ustvarjajo obilico naravnih lepote, ki so velika privlačna sila za tujski promet.

Pred svetovno vojno še malo obiskana obala našega Jadrana se ponaša sedaj že s tolikim številom tujcev in domačih gostov, da jo po vsej pravici imenujemo jugoslovansko reviero. Nudi pa tudi v resnici toliko prirodnih lepote, kakor le malokatera pokrajina ob Sredozemskem morju, ki slovi splošno za najlepše morje na svetu. Njena velika prednost je umerjenost toplinskih razmer.

Na skrajnem severozahodu države pa se dviga iznad globokih divje romantičnih dolin velegorski svet Julijskih in Savinjskih planin, ki je praveca eldorado turizma in raznovrstnega drugega športa, pa tudi pokrajina zdravilišč in letovišč.

Prirodno bogastvo naše države, ki glede tega v marsikakem oziru daleč prekaša svoje sosedo, je in ostane trden temelj njenega narodno-gospodarskega obstoja in razvoja.

Način njegovega izkoriščanja pa je v mnogih ozirih potreben temeljite izpopolnitve, ako hočemo vzdržati tujo konkurenco in se uveljaviti v svetu.

Zadružništvo

Ivan Deržič:

Ostanimo na straži!

V težkih časih živimo! Gospodarske razmere v vseh državah Evrope se vedno bolj poostrujejo, kar logično vpliva na meddržavne gospodarske odnose. Povsod se z neko trdovratno doslednostjo sprovaja tako zvana samoobramba gospodarstva v obliki utesnenja razpodelitve gospodarskih dobrin. Vsaka država skuša z vsemi razpoložljivimi sredstvi zaščititi sebe, ne oziraje se na soseda.

Zaščitne carine so glavno orožje. Poleg tega poedine evropske države skušajo potom preosnove in prilagoditve potrošnje povečati lastno produkcijo tudi za take izdelke in pridelke, ki se jih v sosednjih državah lahko dobi za veliko manjšo ceno.

Pri tem boju najhujše trpijo gospodarsko in denarno slabejše države, predvsem one, katerih pretežna večina prebivalstva živi od donosa zemlje. Te države morajo vse zemeljske pridelke nuditi po tako nizkih cenah, da ni plačano delo, vsled česar se pri teh narodih iz leta v leto manjša njihovo narodno premoženje v korist onih, ki so gospodarsko močnejši in tehnično bolj organizirani.

Mednarodni kapital ne pozna sentimentalnosti, ne pozna etike in morale; pozna samo visoke obresti, da se čim hitreje množi in s tem pridobiva na moči. Borba proti tem metodam mednarodnega kapitalizma je potrebna in nujna. Ne more pa ta borba preiti v skrajni ekstrem, kakor so jo hoteli in še skušajo voditi in izpeljati najekstremnejši levičarji, ki proti ozir. mesto diktature kapitalizma hočejo ustoličiti diktaturo proletarijata. Ker je pogrėšna in za človeštvo škodljiva diktatura kapitalizma, ne more biti dobra in pravična diktatura proletarijata! Rešitev je samo v spoznanju, da se človeštvo mora brezpogojno vrniti nazaj na pot prave človečnosti s popolnim priznanjem večnih in neporušljivih načel etike in morale, da mora človek v vsem svojem udejstvovanju biti vedno in povsod človeku — človek. Po tem spoznanju si moramo urediti svoje življenje, vse svoje udejstvovanje, če hočemo preustrojiti sedanjo človeško družbo in jo usposobiti, da se reši hlapčevstva zlatemu teletu — mednarodnemu kapitalu!

To spoznanje ni novo! Živelo je v človeštvu od začetka. To spoznanje je že pri starih Rimljanih rodilo prislovico: homo homini — lupus! Človek človeku — volk, ker je človek pozabil na svoje poslanstvo in videl samo sebe!

Iz tega spoznanja je tudi vzkliklo že v pradavnih časih zadružništvo v raznih oblikah in si utiralo pot s težkimi žrtvami

do današnjih časov. Šele preteklo stoletje je dalo zadružništvu točnejše oblike, mu začrtalo dobro in pravilno smer. Vendar še niso odstranjene vse ovire, da bi zadružništvo moglo z enotnim zamahom preoblikovati človeško družbo in jo tako usposobiti za dokončno uvedbo novega družabnega reda na podlagi popolnega priznanja etike in morale, velike zadružne ideje nesebične solidarnosti vseh stanov.

Zadružništvo je vedno in povsod moralo odstranjevati velike ovire. Te so bile dvojne vrste, notranje in zunanje. Notranje so se pojavljale v vrstah samih pristašev zadružništva, ki so pod različnimi zunanjimi vplivi vzdvajali nad pravilnostjo velike zadružne ideje. Ovire od zunaj pa so bile še večje! Zastopniki sebičnega egoizma, ki so videli samo sebe in svojo korist, so z vsemi razpoložljivimi sredstvi nastopali proti naukom zadružništva, ker so dobro vedeli, da v primeru dokončne zmage zadružnih idej pri posameznih narodih za vedno propadejo njihove metode in tudi njihovi osebni dobički.

Vse to se dogaja danes tudi pri nas. Že par let smo pričeli najhujših napadov na zadružništvo v naši državi. Boj se bije na dveh frontah — na notranji in zunanji. Notranji boj se bije za obliko in strukturo naših zadrug in zvez med jugoslovanskimi zadružniki samimi. Ta boj je razumljiv, ker je naše zadružništvo raznoliko po potrebah posameznih stanov in po strukturi posameznih pokrajin naše države. Vendar nas ta boj ne sme preveč vznemirjati, nego v gotovem oziru celo veseliti. Zadruge različnih panog so se v posameznih pokrajinah naše države ustanovljale na osnovi različnih zakonodajstev, različnih gospodarskih in političnih prilik ter dejanske samoobrambe zadružnikov pred samopašnostjo individualističnih izkorščevalcev v dotičnih pokrajinah. Prave povezanosti med temi zadrugami ni bilo. Ujedinjenje nam je prineslo skupno državo z drugo politično in gospodarsko orijentacijo, pa tudi z drugimi potrebami in nalogami za bodočnost našega naroda. Ako sedaj naše zadruge in zadružne zveze iščejo novih poti za svoje bodoče delo, ako streme za tem, da naj našemu zadružništvu prinese nov zadružni zakon boljšo osnovo za bodočnost, potem je to le dokaz, da se zadruge z vsem svojim članstvom zavedajo svojega poslanstva za naš narod in našo državo! Je dokaz, da so te zadruge živ in zdrav organizem, ki hoče novega razmaha in novega napredka.

Težji je položaj boja na zunanji, proti neprijateljem zadružništva v naši državi. Priznajmo možato in odkrito, da so sovražniki zadružništva v naši državi zelo močni in opasni. Oni instinktivno čutijo, da je konec njihovega gospodstva tisti mah, ko je naše kmetško ljudstvo v svojih zadrugah ozko povezano kot producent in konzument in ko to kmetško ljudstvo kot zadružna masa enotno sprovaja zadružne ideje v najtesnejši zvezi

z zadrugami ostalih stanov, ki predstavljajo največji del konzumentov zemeljskih pridelkov in izdelkov. Ne sme nas pri tem prav nič motiti taktika teh sovražnikov, če se zaletavajo z vso vehemenco danes samo proti potrošnim zadrugam, tako zvanim konzumom in pri tem na vse mogoče načine hvalijo kreditne zadruge. Mogoče se bodo jutri vrgli na kreditne in hvalili potrošne ozir. nabavljalne! Danes po njihovem mnenju predstavljajo potrošne in nabavljalne zadruge največjo opasnost za njihove osebne namene, mogoče tudi za gotove stanovske predprave, zato boj proti njim — in pohvala ostalim! Lahko pa bo obratno — boj kreditnim in pohvala nabavljalnim!

Prav v tej borbi moramo zadržniki ohraniti mirno kri in jasno presojo. Ne smemo se dati zapeljati na stranska pota, ker bi s tem samo slabili fronto zadržnikov in pomagali svojim nasprotnikom. Oznanjevalci individualistične svobode v gospodarskem življenju našega naroda so nam vsem po zedinjenju v našo svobodno Jugoslavijo nanizali toliko fraz o novih naukih nacionalne ekonomije, da je naš narod po tolikih letih gospodarske eksploatacije s strani tujcev in po nečloveških strahotah svetovne vojne omamljen verjel skoraj vse, kar se mu je pripovedovalo. Da, imamo plodovito zemljo v naši državi, imamo dobrine v naših gozdovih, imamo dobrine pod zemljo, a vse to ne predstavlja bogastva za naš narod tako dolgo, dokler ta narod ni usposobljen, da iz teh nad- in podzemeljskih dobrin ne ustvari z lastno pametno pridnostjo oni trajni višek nad tekočo potrošnjo, nad tekočim neobhodno potrebnim lastnim konzumom, ki dejansko tvori in sestavlja narodno premoženje.

Imeli smo tako zvano konjunkturo prva leta pri cenah življenjskih potrebščin, plodov naše zemlje. Te plodove smo izvažali, baje za drag denar! Nihče pa nam noče ali ne zna odgovoriti, kam so ti viški zginili. Nihče noče povedati, da so ti viški skopneli kot pomladanski sneg vsled zablode našega naroda, ki je verjel krivim prerokom o tako zvanem bogatstvu in se vdajal iluzijam, da nam je potrebno samo hvaliti svojo zemljo in čakati, kako bodo iz neba leteli pečeni golobi v usta.

V tej napačni presoji gospodarskega stanja, gospodarstva v obče v naši državi moramo iskati glavni vzrok sedanjim težkim razmeram pri nas. Vsak je videl samo sebe, skoncentriral vse svoje udejstvovanje za edinim ciljem, kako bi svoj lasten »jaz« postavlil nad druge, samo da je njemu dobro, — sosed lahko pogine od gladu! Tako izživljanje nam je moralo prinesiti borbo vseh proti vsem v družabnem, političnem in gospodarskem oziru. Razdvojilo je naš narod, mesto stanovske, družabne solidarnosti vseh delavnih stanov za skupnost, narod in državo, živimo v neznosni in nemoralni zablodi borbe med stanovi, kjer močnejši z vso rafiniranostjo izkorišča slabejšega.

Ta zabloda je tudi rodila boj proti združništvu državnih uslužbencev v naši državi, boj proti gospodarskim potrebam

našega stanu. Na osnovi pozitivnih zakonskih predpisov smo si državni uslužbenci ustvarili svoje nabavljalne, kreditne in ostale zadruge, da si drug drugemu pomagamo v težkih gospodarskih razmerah. Družabna in stanovska solidarnost nam je osnova pri našem združnem udejstvovanju. Z vsemi svojimi silami hočemo služiti veliki združni ideji v ljubezni in priznanju svojega bližnjega sočloveka in s tem svojega naroda in države. Ne bomo več in nočemo biti objekt nemoralne eksploatacije s strani individualističnih posrednikov, ki mislijo samo na sebe. Svojo potrošnjo črpamo po ogromni večini od našega domačega producenta, iz svoje domače zemlje. Denar, ki ga prejemamo v obliki plač, ostaja z 99% doma v rokah domačega ljudstva! A vendar doživljamo vedno ostrejša napade na naše zadruge.

Ta pojav pri nas ni nov! Drugi narodi so te boje dobojevali že pred desetletji, ker je pri njih združništvo bilo že takrat na najmanj isti stopnji kakor je dandanes naše. Uspehi so bili povsod enaki, potrošnjo ozir. nabavljalno združništvo je povsod izšlo iz tega boja močnejše in trdnejše. Doživeli smo celo to, da je celo Hitler moral odstati od tako zvane »Gleichschaltung« in je pustil nabavljalne zadruge in njihove zveze nedotaknjene. Postavil jim je komisarje kot vodilne faktorje in predstavnike oblasti, da ti pazijo na čisto izvajanje združnih načel — samopomoči konzumentov.

Zato nas vsi napadi na naše zadruge pod nobenim pogojem ne smejo zbegati in izriniti v stran od začrtane poti. Nabavljalne in kreditne zadruge državnih uslužbencev so zgrajene na solidnih združnih temeljih. Služiti morajo v samoobrambo in združno samopomoč stanu državnih in samoupravnih uslužbencev v naši državi. Četudi se nam predbaciva, da s tem baje mi državni uslužbenci delamo za neke separatistične stanovske vidike ter tako dejansko proti solidarnosti stanov, nas vsa taka predbacivanja nikdar in nikjer zadesi ne morejo. Ne morejo, poudarjam, ker za to ni nobenih dokazov niti osnove. Kot državljani plačujemo direktne davke po zakonu, na indirektnih pa smo udeleženi najmanj toliko kot ostali stanovi. Gospodarske svobode pa si vzeti ne damo, ker nam je ista zasigurana v enaki meri kot ostalim stanovom. Naša dolžnost pa je, da po svojih močeh doprinašamo stalno k ozdravljenju naših gospodarskih prilik in tega ozdravljenja ni mogoče drugače doseči kakor na solidarnosti pravic in dolžnosti vseh stanov po njihovi kupni ozir. premoženjski moči.

Pazno in vztrajno pa moramo bdeti nad našimi zadrugami. Vse, kar bi se izkazalo za škodljivo po združnih načelih, moramo brez vsakega oklevanja izrebiti, spopolnjevati poslovanje v zadrugah in širiti pravo združno zavest med svojim članstvom. To članstvo mora biti prežeto enotne volje za za-

družno skupnost, trezne in nesebične presoje vseh gospodarskih vprašanj, potem je trajen uspeh siguren. Sigurno pa mora tudi nastopiti v najkrajšem času tako stanje, da bo zadružništvo v naši državi glavni steber in odločilni faktor v gospodarstvu naše države in našega naroda in najtrdnjša opora in garancija za našo narodno bodočnost.

Za ta cilj, za srečno in sigurno bodočnost Jugoslavije, moramo državni uslužbenci z vsemi silami in z vso ljubeznijo delati in povsod pomagati, kjer je pomoč potrebna. Najbolje in najsigurneje vršimo to svojo sveto dolžnost v zadružništvu, katerega moramo širiti, spopolnjevati in ščititi!

E. J.:

Mihajlo Avramović

(K njegovim 70letnici.)

I.

Je v svoji ožji domovini obče znan kot — oče srbskega zadružništva. Rodil se je Avramović v Smederevu dne 4. (po novem koledarju dne 17.) novembra 1864. Ko je zapustil osnovno šolo, je vstopil leta 1873. v državno gimnazijo v Smederevu, kjer je obiskoval prve tri razrede. Vsled vojne je bila gimnazija v letih 1876. do 1878. zaprta, nakar je prestopil v privatno gimnazijo, ki je bila v teh letih v Smederevu otvorena, in jo obiskoval do završenega šestega razreda. V letu 1879. je bila ustanovljena v Avramovićevem rojstnem kraju privatna dvo-razredna trgovska šola, na katero se je vpisal in jo tudi dokončal v dveh letih. Nato je šel v Beograd, kjer je posečal istotako privatno trgovsko šolo, ki pa je imela tri razrede. Avramović je bil sprejet z ozirom na to, da je že absolviral v domačem kraju trgovsko šolo, v drugi razred in tu dokončal drugi in tretji razred z odličnim uspehom. Kot odličnega dijaka je sprejela mladega Avramovića kot pomožnega knjigovodjo v letu 1883. Beograjska zadruga. V tem svojstvu je preživel tri leta in med tem časom študiral kot izredni slušatelj na pravni fakulteti beograjske visoke šole. Redno je obiskoval predavanja iz narodne ekonomije, iz denarstva ter iz civilnega, trgovskega in meničnega prava, ostala predavanja je posečal le, kolikor mu je dopuščal čas.

V letu 1886. ga najdemo na potovanju po Nemčiji in Italiji, kamor ga je gnala želja, spoznavati probleme cenenega kredita za srbskega kmeta in obče probleme agrarnega vprašanja. Med proučevanjem raznovrstnega tozadevnega materijala je naletel na popolnoma novo polje, ki ga je povsem zavzelo. Spoznal se je prvič s kreditnimi in drugimi zadrugami, namenjenimi kmetu. Od tega časa se je zapisal z dušo in telesom ideji zadružništva,

ki naj pomaga rešiti srbskega kmeta in s tem v zvezi splošno agrarno vprašanje.

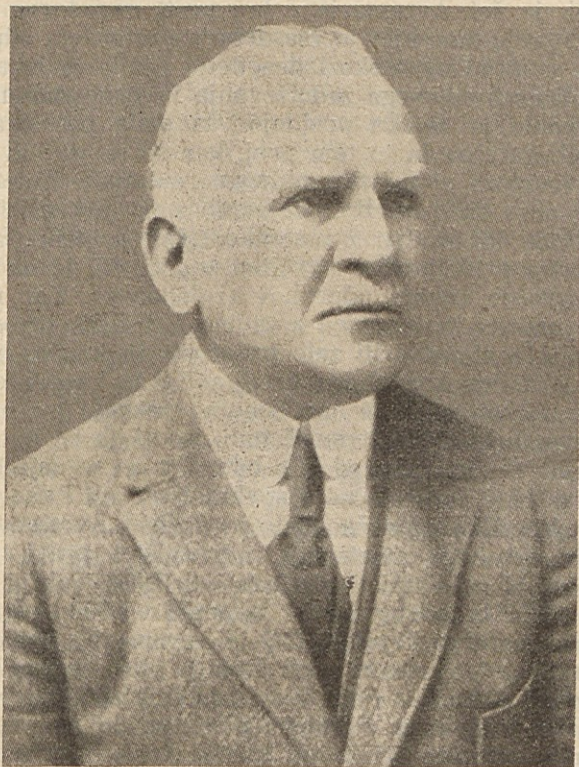
Po dveh letih študija v tujini se je vrnil Avramović leta 1888. v domovino in začel z največjo vnemo proučevati razmere na vasi. V to svrhu je prepotoval vse smederovsko, kragujevsko in moravsko okrožje in si ogledal od blizu kmetovo življenje in delo ter odnose kmeta do tržišča. Da še bolj na široko in globlje spozna razmere, je prepotoval tudi niško, pirotsko in topliško okrožje. Vsa ta potovanja so mu nudila neizčrpen material za študij in za poznejše smotreno delovanje. Ker se je baš v tem času začel v sosednji Bolgarski proces prehoda iz tlačanstva v svobodno kmetovanje, se je odločil Avramović si to ogledati v lastnimi očmi. Zato je prepotoval del te države in imel tako priliko primerjati življenje srbskega kmeta z bolgarskim. Povsod, kjer je hodil, je navduševal učitelje, pope, uradništvo, a posebno kmete za združništvo in obenem širil med narodom prosveto. Zavedal se je, da uspeva prvo in drugo le v medsebojni zvezi.

Avramovićeve beograjski prijatelji so čakali med tem na vidna dejanja in uspehe njegovih študij, a ker teh še ni mogel pokazati, so se odločili sami podvzeti akcijo v pomoč vasi. Naloteli so pri tem na ogromne težkoče, ker niso imeli nikjer nobene opore, a glavno, kar jim je manjkalo, so bila gmotna sredstva. V tistih časih ni bilo nikakih organizacij, kakor jih je neštivilno danes, na katere bi se lahko oprli; kmet sam je pa bil siromašen, neuk in nediscipliniran. Eden izmed Avramovićeve prijateljev, Stevo P. Popović, je prišel na zamisel, naj država osnuje razredno loterijo in se naj ves čisti dobiček le-te uporabi za pomoč vasi. Dobiček razredne loterije naj bi tvoril materialno podlago za delo v prid kmeta. To zamisel je uresničil minister narodnega gospodarstva Kosta Tavšanović, ki je pritegnil Avramovića kot uradnika v upravo razredne loterije, od koder naj pripravi tla za delo v korist vasi. Avramović je bil najprej sekretar, nato šef sekretarijata in naposled vršilec dolžnosti upravnika. A upi, stavljeni v razredno loterijo, se niso uresničili. Dasi je imela loterija lepe dobičke, so jih ministri razdajali za vse mogoče, samo ne v namene, v katere so bili določeni. Ko je Avramović to uvidel, je sklenil obrniti hrbet loteriji in ubrati pot, ki jo je smatral za edino pravilno in ki naj vodi do uspeha.

V tem kritičnem času so prišli k Avramoviću zopet njegovi prijatelji, a tokrat iz Smedereva, z njegovo idejo, naj se osnuje v njegovem rojstnem kraju okrožna kreditna zadruga, ki naj ima svoj delokrog pervenstveno v vasi. Dali so mu popolno svobodo glede ureditve te zadruge. Po precej razgibanih razgovorih je sestavil Joca Nešić začasna pravila in okrožna zadruga v Smederevu je bila osnovana.

V avgustu leta 1893. je Avramović odpovedal službo v Upravi razredne loterije in odšel v Smederevo. Tu je izdelal nova zadrugina pravila in uredil poslovanje okrožne zadruge. Marca meseca leta 1894. je začel izdajati časopis »Zemljoradnička zadruga«, ki ga je prva leta sam izdrževal in v katerega je pisal skozi celih 30 let. S tem je bil ustvarjen temelj kmetijskega združništva. Zanimivo za naše kraje je dejstvo, da je ob istem času kot Avramović med Srbi zanesel Jan. Ev. Krek med Slovenci zadrugno idejo v najširše kroge, dasi smo imeli pri nas

Mihajlo Avramović

zadruga že 20 let prej. Oba ta velika moža-zadruharja sta gradila združništvo med malimi ljudmi in za male ljudi in ne zato, da postanejo bogataši, nego da ohranijo sebi ono malo posest, ki je glavna opora vsakega naroda in države. Ker sta oba moža poznala in razumela temelje naroda, ker sta proučila kmetovo delo, njegovo življenje do vseh potankosti, videla njegovo hotenje in nehanje, sta mu ustvarila zadrugno, da ga ohranita

in ubranita pred propastjo, kar bi pomenilo obenem propast naroda. Avramović je šel s svojo globoko vero v združništvo med narod kot apostol in ustanovil s svojimi pomočniki na stotine zadrug. Nikdo pred njim in ne za njim ni znal tako razgibati kmeta kot je to uspelo Avramoviću v komaj 30 letih. Kongresi kmetских zadrug so bile prave ljudske univerze, bili so triumf kulture in poezije narodove prosvetljenosti, dosežene s pomočjo združništva. Razumljivo, zakaj stavijo nekateri Avramovića poleg Dositeja Obradovića in Vuka Karadžića. Kakor sta ta dva velikana šla v boj proti narodovi nepismenosti in neprosvitljenosti, je šel Avramović v boj proti narodovemu obubožanju. Zmagal je tam, kjer je vsa državna avtoriteta odpovedala. Država se je pred njim skozi desetletja borila in iskala potov, ustaviti proces kmetovega zadolževanja in propadanja. Vse zaman. Izgledalo je že, da preidejo vsa mala posestva v roke nekaterih bogatašev in to tem prej, ker so se v letih 1860. do 1900. začele stare rodbinske zadruge razstajati. Kmet je ostal sam, samo nase navezan, brez delovnih moči in kapitala, z malo zemlje, živine in orodja, z malenkostnimi pridelki, z nizkimi cenami svojih pridelkov, a z večjimi zdatki. Bil je na milost in nemilost izročen rokam oderuhov (zelenašev). Kar ni uspelo državi, je uspelo Avramoviću z zadrugo. Vsa skrivnost je bila v tem, da je znal ustvariti zelo preprosto in kratko pot za dosego in ustvaritev kmetškega kredita. In ta kredit je ustvaril sam kmet za kmeta. Ti se medsebojno poznajo ter ne gledajo samo, komu dajo kredit, temveč tudi, zakaj ga bo uporabil. Za dane kredite se po večini ni bilo bati, ker so se dajali najčešče le v produktivne svrhe, a ne v spekulativne ali kake druge.

Za svoje veliko združno delo je doživel Avramović ob tridesetletnici srbskega kmetškega združništva pravi triumf, ko se je ta jubilej proslavljajal v Užicah leta 1924. Takrat se mu je poklonilo 150.000 zadrugarjev, včlanjenih v 2000 zadrugah in s 100 milijoni lastnega kapitala. Žal je Avramovića naslednje leto zadela kap v desno roko in nogo. Dasi je bilo njegovo telo ohromelo, je ostal duh čil in čvrst v delu za združništvo. Navadil se je pisanja z levo roko, s katero piše vse do danes in oplaja našo in tujo združno literaturo. Nebroj člankov, brošur in knjig je izšlo izpod njegovega peresa. Na tem mestu naj navedemo nekaj glavnih njegovih del: »Zadrugarstvo u Srba«, »Zemljoradnička zadruga«, »Šta je zemljoradnička zadruga«, »Kako se osniva zemljoradnička zadruga«, »Učitelj i zemljoradnička zadruga«, »Zadruga za zajedničku nabavku i upotrebu poljoprivrednih sprava«, »Kako se upravlja zemljoradničkom zadrugom«, »O potrebi zadržnega obrazovanja«, »Načela i dela«, »Seoski radnici«, »Država i zadrugarstvo«, »Naša agrarna politika«, »Ratna zadruga«, »Ekonomski značaj zemljoradničkih zadruga«, »The family community — the cradle of the cooperative — ideal«, »La cooperation agricol serb«, »Le mouvement co-

operatif agricole en Serbie«, »Les intelligents villageois et le mouvement cooperatif en Serbie«, »Das genossenschaftliche Revisionswesen in Serbien« itd. Kakor vidimo, piše razen v svojem materinem jeziku še v angleščini, francoščini in nemščini; obvlada pa tudi ruščino in italijanščino. Kot eno poslednjih njegovih del je izšla brošura »Činovnik kao zadrugar«, in iz katere hočemo podati glavne njegove misli, ker so iste namenjene neposredno nam državnim nameščencem.

II.

Založila je to delo naša Zveza nabavljajalnih zadrug v Beogradu v letu 1932. Delo je našlo tak odziv, da je bilo tekom enega leta razprodano in je morala Zveza v letu 1933. oskrbeti drugo izdajo. Že iz tega dejstva je razvidno, kako razume Avramović poljudno in nazorno obdelati vso snov, ki se tiče zadružništva. Iz dela odseva suvereno obvladanje vsega zadružnega vprašanja in velika ljubezen do stvari. Ton dela je solidno zmeren, kar je v propagandnem slovstvu redka stvar, in pota, ki jih odmerja pisatelj, ne zapuste nikjer terena vidne izvedljivosti.

Brošura je razdeljena na šest poglavij. V prvem, z nadpisom »Zadruga« nam pisec tolmači, kaj je zadruga. Konstatuje, da ni našel v nobeni zadružni literaturi kojega si bodi naroda dobre in točne definicije za zadrugo. Zadrugo so dolgo pogrešno razumeli in tretirali samo zato, ker so ji dali zbog pogrešnih definicij napačno smer pri njenem proučavanju. Nekateri so zadrugo smatrali kot delo poedinih reformatorjev in so definicijo izvajali iz misli in idej dotičnega misleca. Krščanski socialisti zopet so zadrugo označevali kot utelešenje Kristusovih nauk. Politični agitatorji zopet so vezali zadrugo na svoj politični program in so hoteli uveriti ljudi, da ne more biti nihče dober za drugar, kdor ne prisega na njihov program. Ekonomisti so gledali zadrugo iz čisto ekonomskih interesov itd. Ker nimamo dobre definicije za zadrugo, nastajajo razumljivo napačni pojmi o zadrugi in zadružništvu sploh. Zato Avramović postavi novo definicijo, ki jo izvaja iz vidnih znakov, ki jih ima vsaka zadruga in ki so:

1. Pri vsaki zadrugi vidimo neko število ljudi, ki sami vrše posle, ki so jih vršili prej drugi za nje.

2. Očividno je v vsaki zadrugi, da ljudje vrše te posle na nekak poseben način, to je, vsi sodelujejo in morajo vsi sodelovati, ker se drugače ti posli ne bi uspešno izvršili.

3. A najvažnejši znak za tako delo je zahteva po absolutni svobodi prepričanja in po absolutni odgovornosti za vse delo; drugače zaide pokret v opasnost, ki jo vsebuje v sebi prevzeto delo in zvrčanje odgovornosti na drugega.

Iz teh treh činjenic postavi Avramović novo definicijo za zadrugo, ki se glasi: »Zadruga je združenje več oseb, ki so se prostovoljno združile, da vzamejo svoje gospodarstvo v svoje roke, ne zato, da bi s tem črpale koristi od drugih, temveč da pomagajo sebi in da vrše posle na podlagi sodelovanja in odgovornosti vseh in v korist vseh.«

Poseben poudarek polaga Avramović na tri činjenice: »združili prostovoljno«, »vzeli svoje gospodarstvo v svoje roke« in »vrše posle vsi ob odgovornostih vseh«.

Izredno važno je drugo poglavje »Zadrukar«, ki govori o tem, kakšen bodi zadrukar in kakšne dolžnosti ima napram zadrugi. Med drugim pravi: »Vloga zadrukarja je precej enostavna, ali je vseeno združena z malimi težkočami in odgovornostjo, kar izvira iz novosti pokreta in nekakega nepogodja. Zadrugarji nimajo regulativnih formul. Oni morajo čakati nekaj časa na zadrugina dejanja in šele na osnovi teh zamorejo graditi regulativne predpise in regulativne funkcije. In še potem, ko so ti predpisi izdelani, se še vedno pojavlja nekaka nestalnost in omahljivost, ker še ne obstoja ono, kar ustvarja avtoriteto: nimajo še dolgotrajne tradicije ali avtoritete starejših, temveč se morajo pomagati iz dneva v dan, od slučaja do slučaja in od zadruge do zadruge. Zato ni prazna želja, naj bodo v odborih starejši in izkušenejši ljudje. Ti imajo svojstva, ki jih mladi ne morejo imeti. In ta svojstva so toliko važnejša in imenitnejša, kolikor je avtoriteta regulativnih predpisov šibkejša.

Težkoče zadrukarja so poglavitno v tem, ker stopa v neko nepoznano oblast, v kateri se ne more hitro znajti in ker po vrhu te oblasti še ne pozna dobro, posebno, ako ima ta oblast šibko avtoriteto. Težkoče so tudi popolnoma osebne, ker nekateri temperamentni in karakterji ne prenesejo sodelovanja z drugimi. Prepirljivec ni primeren za skupno delo in ni v obče sposoben za skupnost, kjer sta predpogoja enodušnost in sloga. Goljuf, ki po vrhu še rad laže in opravlja, istotako ni za skupno delo, tak zamore prej razbiti skupnost nego jo ohraniti. Kradljivec je seveda še najmanj sposoben za zadrukarja, čigar glavni smoter je vendar, da dela v dobro mnogih, medtem ko kradljivec hoče, da delajo mnogi zanj. Taka in druga antisocialna svojstva niso napisana na čelu zločinca. Njih je šele treba odkriti. A baš to je težko. Vsled tega se pošten človek zelo nerad odloči postati zadrukar. Upravičeno se boji za svoje imetje in za svoje dobro ime. Ker opravlja v zadrugi premoženje mnogih le malo število ljudi, se pošten človek boji, da ni med njimi tak tip, ki pomeni neprestano opasnost za vse. Takšne primere imamo vsakodnevno, kar seveda zadrukarstvo bolj odbija kot privlačuje. In ako se tudi taki tipi znajo prikrivati pred širšo javnostjo, zadostuje že ljudski glas, ona velika socialna sila, ki nosi često enostransko ime obrekovanje, in to napravi svoje.

Vsled vsega navedenega je težko človeku, ki spoštuje sebe in ne misli storiti zla drugim, da vzame nase breme zadrugarja. Zadrugar mora delovati, da se kolikor mogoče veliko ljudi prilagodi novemu redu in ravno v tem je njegova najvažnejša socialna funkcija. Prav zato, ker sodeluje v organizaciji, kateri je glavna osnova delati v dobro drugih ljudi, mora biti navdahnjen z brezmejno ljubavjo, slično ljubavi, ki jo je Kristus pridigal i napram sovražnikom. Znati mora točno, kaj hoče in kako doseže ono, kar hoče in v tem je glavni predpogoj, da, celo edini predpogoj uspeha. Biti pod takimi pogoji zadrugar, ni lahka reč. Navaden zadrugar zamore biti vsak pošten človek. Saj nas je tudi mnogo (vsaj po imenu) kristjanov, ali koliko od teh pozna smisel in značaj kristjanstva? Ravno tako potrebuje mnogo polnovrednih zadrugarjev, da zamore združništvo pokazati svojo polno socialno vrednost.

No, ne smemo obupavati. Vsaka smela misel je imela svoje mučenike in svojo maso. Tudi združna misel gre skozi ogenj, ki kali, krepí in usposablja. Kadar večina spozna, da se dobro mnogih ne doseže drugače kakor »če vzamejo svoje posle v svoje roke«, takrat nastopi čas, ko nastanejo zadrugarji, tako neizbežno, kakor je to bilo neizbežno pri nastajanju delavcev za mnoge naprave in ustanove, ki so postale človeku neizogibne.

To drugo poglavje se bere kot kak evangelij in v njem vidimo Avramovića kot apostola združništva, kakor ga je spoznal kot takega že prej srbski seljak.

Šele na to, ko je pisec v prvih dveh poglavjih raztolmačil kaj je zadruga in kak naj bo zadrugar, preide v tretjem poglavju k vprašanju državnega nameščenca kot zadrugarja. Najprvo ugotavlja, da se državni nameščenci niso združevali v samostojnih, samo njim namenjenih zadrugah in to niti v Srbiji niti v bivši Avstro-Ogrski. Pred letom 1920. je bilo takih zadrug v Beogradu ena, v Vojvodini ena, v Zagrebu ena in v Sloveniji pet zadrug. Pač pa so se državni nameščenci, posebno učitelji, udeleževali v kmetskih, delavskih in obrtnih zadrugah. Zakaj je bilo temu tako, si tolmači Avramović na sledeči način in pravi: »Državni nameščence ne vrši poslov delavca, kmeta, obrtnika ali trgovca. Njegova zaposlitev je v pisarni, sodišču, šoli, a v teh ustanovah ne more iz lastnega ničesar ukreniti ali celo ubraniti. To ni v njegovi moči. Njemu je vse že odrejeno z zakoni, uredbami in programi. Baš tisto, kar dela ekonomsko življenje tako razgibano — interes — pri njem odpade. On je državni uslužbenec in mora v svoji službi delati samo ono, kar je v državnem, občem interesu. Za njegove zasebne interese se ne briga ne pisarna, ne sodišče, ne šola. Ali on plačuje svoje življensjske potrebščine in svoje stanovanje drago ali predrago, zato se mora on samo pobrigati izven pisarne ali sodišča ali šole. To ne sme vplivati ne na sodnijske razsodbe, ne na pro-

gram njegovega dela v šoli; to ne spremeni ne zakona, po katerem sodi, ne programa, po katerem uči. Njegova uradniška služba mu torej ne more dati onih motivov, ki ga naj dovedejo do združnega pokreta.«

Nato primerja Avramović državnega uslužbenca z drugimi stanovi, delavci, kmeti, obrtniki, trgovci, ki se morajo stalno boriti za svoj delovni čas, za večje plače, za tržno ceno itd., med tem ko ima nameščenec že vse to zakonito določeno. Zato ni tako strogo zainteresiran na nekem gospodarskem ali družabnem redu kot so to drugi stanovi in prav zato ne pristopi tako hitro v kolektivno akcijo. Razen tega je bil nameščenec koncem prošlega in začetkom tekočega stoletja vzgojen kot individualist in mu je ostalo kolektivistično mišljenje, ki je prevzelo stanove v tem času, precej tuje.

Iz navedenih razlogov najdemo državnega nameščence še le v najnovejšem času med zadrugarji, to se pravi, da se je odločil »vzeti svoje posle v lastne roke«. V to so ga dovedle znane okoliščine po vojni, ko so postale vse življenjske potrebsčine dražje in z njegovo plačo večkrat nedosegljive. Seveda so nastala pri tem različna trenja in nesoglasja, ki jih ne pozna v taki meri združništvo delavcev, kmetov in drugih stanov. Imamo nameščence z nizko, srednjo in veliko plačo ter je težko zadovoljiti v zadrugi, posebno v konzumni, i ene i druge. Avramović je mnenja, da kaže praksa, da se bo vzdržalo združništvo med njimi, ako že ne pri vseh nameščencih, potem vsaj pri onih z nizko in srednjo plačo. Poudarja, da se bo nameščenec polagoma navadil v zadrugi voditi svoje malo gospodarstvo s svojo plačo. Seveda je to eden najtežjih problemov in kakor pravi Avramović: »trošenje, čeprav ena najvažnejših življenjskih funkcij v človeški družbi, ni našlo do sedaj učitelja, kakor sta ga našli proizvodnja in promet«.

V četrtem poglavju »Činovničke zadruge« razpravlja pisec, kako je prišlo do ustanavljanja naših zadrug. V začetku poglavja postavi lapidarno trditev, da je to posledica prilagoditve, ki je univerzalni biološki socialni fakt. Dokazuje navaja za to trditev iz naravnih pojavov, iz zgodovine človeštva in iz ekonomskega življenja. Avramović pravi, da izvira iz prilagoditve stvarni red v proizvodnji, stvarni red v cirkulaciji in stvarni red v potrošnji. Pojav ogromnega vzleta v prometu in njegovega neizbežnega spremljevalca, pojavljajočega se v nepregledni verigi večjih in manjših ponudnikov, je izzval drug pojav: prilagoditev mase potrošnikov v nov stvarni red.

Ko je bilo ugotovljeno, da sedanji stvarni red v pridobitnih vrstah ograža imetje državnih nameščencev in mu preti opasnost, da zniža njegov življenjski nivo, je moral nameščenec zapustiti svoje izolirano stališče in najti pot, kako zavarovati svojo imovino in svoj nivo. To je bilo tembolj potrebno, ker je vsa

njegova imovina obstojala v plači, ki mu je bila tem dražja, ker je skromna. Njegov življenjski nivô je bil izraz njega samega, njegovega socialnega položaja, ki mu je bil čez vse drag in za katerega je bil pripravljen k največjemu odporu. Ko je nameščenec prišel do tega spoznanja, je bilo zanj vprašanje, ali zadrugar ali ne, v načelu rešeno. Že pred izbruhom svetovne vojne so se kazali gotovi znaki vznemirjenja med državnimi nameščenci, a po vojni je bilo to razpoloženje še močnejše.

Po vojni zapazimo v gospodarskem življenju dve značilni činjenici: padanje denarne vrednosti in pomanjkanje življenjskih potrebščin in v obče produktov. Prvo dejstvo je zmanjšalo kupno moč denarja, drugo pa podraženje vseh potrebščin, a oboje je povzročilo nevzdržen položaj onih, ki so živeli od stalnih in od prej določenih plač. Nastal je opasen položaj za državo, ker so začeli činovniki, in to baš najsposobnejši izmed njih, izstopati iz državne službe ter vstopati v privatna podjetja. Ostali so bili zopet izpostavljeni raznim izkušnjam, kar bi bilo gotovo v škodo dobre državne administracije. Državna uprava je prišla tako v neko izredno situacijo, iz katere je morala najti čimprej izhod. Ona ni mogla izbirati med več različnimi načini odpomoči, ostal ji je le eden, to je, uvedla je draginjske doklade, da tako popravi, kar je devaluacija denarja pokvarila. Finančni minister je bil v tistem času sedaj že pokojni Kosta Stojanović, ki je uvidel, da država še ni s tem korakom storila vsega v polni meri, da se materijelno stanje njenega nameščenstva izboljša. To svoje mišljenje je glasno izpovedal na prvi seji, na kateri se je začelo razpravljati o novi uredbi. Posebno je poudarjal, da ne ve, na kateri višini se bo dinar ustavil in niti ne, če bo država zamogla nadomestiti vse mogoče izgube. Pokojni minister je še dodal: »Zato naj nameščenici sami poizkusijo, da se s pomočjo zadrug bore proti podražitvi življenjskih potrebščin.«

Tako je nastala Uredba o nabavljajlih zadrugah državnih nameščenecv, akt, ki nam prikaže državo v neki izredni vlogi, da je s svojo kolektivno, zapovedujočo avtoriteto primorala del svojih državljanov, ki so po vrhu njeni služabniki, da si v obliki posebne organizacije vzajemno pomagajo. V samem aktu prav za prav ni nič novega ali izrednega, ker v življenju narodov se pojavlja že od pantiveka misel vzajemne pomoči, ki je zdaj močnejše zdaj slabeje poudarjena, — zahtevala, naj si narodi in njih člani medsebojno pomagajo, kar je ena najvišjih moralnih zapovedi človeštva. Najvažnejše religije, budizem, krščanstvo, mohamedizem, to tudi še dandanes kategorično zahtevajo. Kar nas iznenadi v prvih trenutkih, je metoda, ki jo je Stojanović predlagal in jo tudi uresničil.

Nadalje pripoveduje Avramović v tem poglavju, na kakih osnovah je zgrajena Uredba, kako je nastal prvi kapital, kako

je reagiralo nameščenstvo in kako se je razvijalo združništvo med njimi. Pri tem poudarja zlasti, kake važnosti je za zadruge lasten in močan kapital, ki se zbira v rezervne in druge sklade. A baš pri tem važnem vprašanju korakajo često zadruge in njih članstvo po različnih potih. Zadrugi je potrebno, da ustvarja močan, siguren, lasten kapital, medtem ko zadrugarji zahtevajo čim večjo dividendo od čistega dobička. Zadruga potrebuje kolikor mogoče velik združni kapital, a zadrugarji zopet delujejo na drobljenju istega. Ti dve težnji najbolj zadržujeta razvoj združne moči in sile. Zadrugarji so pač še vse preveč produkt individualistične vzgoje in miselnosti. Tako dvojno naziranje in v obče mala sposobnost zadrug za stvarjanje kapitala je že od nekdanj slaba stran zadrug. Privatni podjetnik je v tem oziru vedno močnejši, kar je vzrok slabe pozicije zadruge v borbi s privatnim kapitalom. Ta koraka z daljšimi koraki nego združni kapital in koraka tudi hitreje s pomočjo ogromnih denarnih organizacij, ki so mu na razpolago, medtem ko morajo zadruge braniti vsak svoj korak z ogromnimi napori.

V petem poglavju govori Avramović o združnih problemih, o katerih so začeli kot prvi razpravljati Angleži na podlagi izkušenj, ki so jih dobili v Ročdelu pri »poštenih pionirjih«. V nasprotstvu z angleškim stališčem, katero družji vprašanje osebnosti s tehniko združništva, zastopa Avramović mnenje, da je probleme ločiti v one, ki se pečajo izključno z osebnostjo, od onih, ki rešujejo samo tehnično stran združništva. Zadrugar mora od prvih obvladati sledeče: kaj je zadruga, zakaj in kako je nastala zadruga, moralne funkcije organizirane skupine, ekonomske funkcije, položaj posameznika v tej skupini in v razvoju njenih funkcij, kaj je to zadruga in kdo zamore postati zadrugar, kake funkcije vrši zadrugar, kdo ne more biti zadrugar, dolžnosti, pravice itd. Od drugih, tehničnih vprašanj, naj obvlada zadrugar: zadrugina pravila, ki so izraz zadruginih dejanj, kako so nastala ter kdaj in zakaj se spremene; kdaj in katere posle vzame zadruga v svoje roke; zakaj se to vrši; poznanje mehanizma nove naprave in njegove odnose do skupine na znotraj in na zunaj; odgovornost, ki jo zahteva funkcioniranje skupine itd.

Tisti, ki se pečajo z združnim problemom, ne smejo nikoli zgubiti iz vida, v kakem položaju se nahaja danes masa, med njo tudi državni nameščenec, ki je prisiljena braniti svoj pičel dohodek. Masa se nahaja danes v nekaki mišji pasti. Konzument je obdan z verigo številnih in raznovrstnih trustov počenshi od žita, mesa, masti, masla do obutev, obleke, drv, premoga, železa, ladij, železnic, bank itd. Konzument je v opasnosti, da ga ta pritisk do kraja onesposobi za vsako udejstvovanje. Zato je največje važnosti, da spoznajo konzumentj ne samo možnosti, nego tudi metode svojega odpora. Da spoznajo pravilne metode,

so potrebni časopisi, predavanja, sestanki in je v obče porabiti vsako priliko, kjer se zadrugarji pouče in pogovore o teh metodah. To je posebno važno pri državnih nameščencih, ki ne žive v tako ozkem okvirju kakor je to slučaj pri tovarniških delavcih ali pri kmetih v vasi. Vse take prilike ustvarjajo ono duhovno vez, ki jo zahteva vsaka kolektivna akcija, in zadrugam bi bila s tem zelo olajšana pot za doseganje njih cilja.

Posebno pozornost posveča Avramović tudi zadruginim nameščencem. Ti morajo biti uslužni, ljubeznivi do skrajnosti, tako, da se čuti kupec v zadrugini prodajalni domačega. Kupec zadrugar mora imeti v svoji prodajalni občutek, kakor da je v prijetnem in prisrčnem krogu svoje družine. Tako okolje pa zamorejo ustvariti edino le dobro vzgojeni uslužbenci, ki vedo, kaj je zadruga in kaj zadrugarji-kupci. Avramović smatra tudi to za problem, ki ga morajo zadruge šele rešiti.

S šestim poglavjem se zaključuje brošura. Avramović pravi v tem poglavju, da še nimamo zbranih točnih podatkov, kaksi so izdatki malega, srednjega in višjega državnega nameščenca. To je treba statistično ugotoviti, ker šele nato, ko se dobi prava slika nameščenca, je mogoče smotreno delo v zadrugi. Ko bo to ugotovljeno, se morajo raziskati vzroki, zakaj niso še vsi nameščenci v zadrugah, in ko so vzroki dognani, se naj razmišlja o potih, ki naj dovedejo le-te v zadruge. Najboljša pot za privabljanje v zadruge in najboljše agitacijsko sredstvo za združništvo so dejstva in solidno delo v zadrugi.

Pisec svari na tem mestu pred pojavom, ki mnogo škoduje združništvu. To je ostrina in celo sovraštvo, ki ga kažejo nekateri zadrugarji napram ljudem, ki ne pripadajo isti idejni smeri ali ki ne pripadajo isti zadrugi kot oni. Tako postopanje je nezadrugarsko. Združništvo zavisi kakor vsi socialni pojavi od javnega mnenja in morajo zadrugarji v lastnem interesu računati s to silo in zato ne smejo izzivati ali se ji celo zoperstavljanje. Združništvo ni sovraštvo, ono je ljubezen napram ljudem. Vsi zadrugarji delajo na tem, da dovedejo maso v boljše življenjske razmere in pogoje. Vsi so člani ene velike skupnosti neznanih in skromnih — socialno in materialno — in ene svetovne zveze, ki neprestano pridiga strpljivost ne glede na vero in polt. Zadrugar dokazuje samo svojo slabost, ako se zateka k sovraštvu, in to mu tudi ni potrebno, ker njegova stvar ima močnejše in kulturnejše sodelavce kot negativno delo sovraštva. Združništvo in sovraštvo se medsebojno izključujeta.

Združništvo tudi ne pomeni boja. Ono ni nastalo, ker je potreben človeški družbi še nov bojevnik, nastalo je, ker ga je izzval družabni razvoj — ne da izziva boj, nego da tvori mir. Združništvo sicer napadajo in ono se brani, kar je njegova pravica in ker brani pošteno stvar. Ono ne napada in tudi ni treba, da napada, ker v njem so sile, ki so nepremagljive. Za-

družništvo ima sovražnike izven sebe, a ima jih tudi v svojih vrstah. Zunanjih se brani s kulturnimi sredstvi, a notranjih se morajo ubraniti vsi pošteni in zavedni zadrugarji. Eden najhujših notranjih sovražnikov so tisti, ki so postali zadrugarji, ko je zadruga nagomilila večmilijonsko premoženje in katerega se hočejo polastiti v svoj prid. Taki ljudje najbolj kompromitirajo zadrugištvo.

Ko Avramović tako pred našimi očmi razvije mogočno sliko zadrugištva in njegove ideje, ko nam pove, kak bodi zadrugar in kak ne sme biti, nam vsem ob koncu kliče:

»Državnemu nameščencu je zadruga edino orožje za obrambo njegovega dvojnega dragocenega blaga, ki je: njegova edina podlaga za obstanek — plača in njegov socialni položaj!«

Miloš Štibler:

V domovini ročdelskih zadrughnih pionirjev

Nedelja 2. septembra 1934. Jutro. Po ulicah znamenitega angleškega industrijskega mesta Mančestra srečaš na vsak korak avtobuse polne ljudi ter manjše in večje skupine kolezarjev. Ljudje hite iz mesta, da bi nekje v skromnih gričkih našli vsaj nekaj tistega, kar se pri nas zove priroda, a česar v mnogih krajih Angleške, tako tudi v Mančestru, ni lahko najti. Že prejšnji dan, ko sem se vozil iz Londona v Mančester, sem vso 300 km dolgo pot opazil neverjetno mnogo tovarn. In čim bolj sem se bližal Mančestru, tem bolj gosto so bile posejane, a nazadnje sem videl samo še gozdove tovarniških dimnikov. Med dimniki in tovarnami pa so stisnjene tipične angleške enonadstropne stanovanjske hiše.

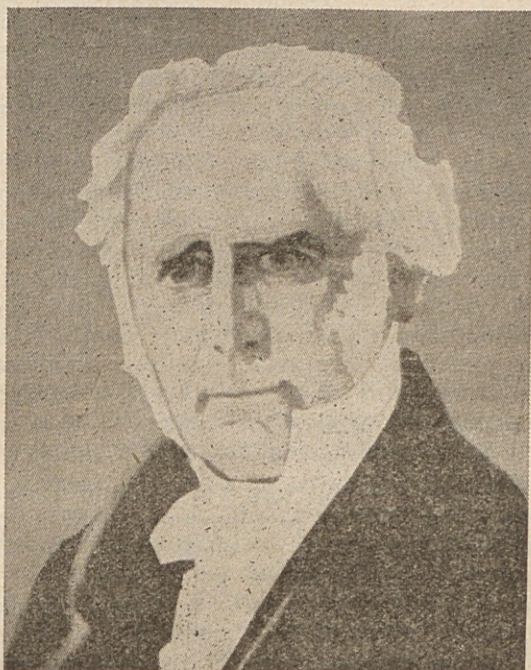
Narod v nedeljo torej beži iskat prirode, a moja družba — šest navdušenih jugoslovenskih zadrugarjev — se je namenila v slavni Ročdel. Potovali smo z avtobusom, a razdalja je 8 milj (12 km). Avtobusna postaja je v »Corporation street«, prav blizu ogromnih stavb angleške centralne nakupne zadruge. Spravil sem se v prvo nadstropje avtobusa in zavzel najsprednejše sedišče, da bi imel več možnosti za opazovanje kraja, po katerem potujem. Vožnja stane 8 penijev, t. j. 8 Din, ena milja 1 peni. Zapazil sem, da se podobno določa cena avtobusni vožnji tudi v Londonu.

Avtobus kmalu krene v ulico »Rochdale Road«. Slika tipično angleška. Z leve in desne enonadstropne hiše, vsaka hiša ima dva vhoda in dve stanovanji; en del stanovanja v pritličju, drugi v prvem nadstropju. Hiše, kakor povsod tod in v Londonu, od nekakšne opeke, ki je že močno izgubila svojo opekasto rdečo barvo in je potemnela, za kar gre največ zaslug pač industriji. Tudi na tej vožnji v Ročdel sem videl mnogo sto

tovarniških dimnikov. Tudi tukaj se ponekod zapazijo celi gozdovi črnih velikanov, ki štrlijo v meglo, a po malo tudi sami puhajo dim v oblake. Mnogi ne, kajti nedelja je.

Hiše ob cesti od Mančestra do Ročdela ne prenehajo, a na vseh se vidijo posledice dima. Izgleda, da je cela 12 km dolga cesta ena sama ulica. Ves čas je hiša ob hiši. Mestoma zapaziš hiše, ki se od ostalih razlikujejo predvsem po zavesah na oknih in po vrtilčkih pred hišami. Tu ne stanujejo delavci, nego uradniki in direktorji raznih industrijskih podjetij. Na nekaterih hišah vidiš tudi že napise firme »Equitable pioneers« (»pravični pionirji«). V teh hišah so prodavnice nabavljalne zadruga roč-

Dr. Viljem King

delskih pravičnih pionirjev. Zmeraj prijetnejše ti postaja pri srečanju, obhaja te nekakšno svečano razpoloženje.

Teren je valovit. Prenaglih strmin ni, nego se pokrajina počasi vzdiguje, pa zopet počasi pada. Tu in tam je videti pašnike, po katerih se pasejo ovce in goveda. Mnogo je tudi perutnine. Njiv ni videti. Ulica »Rochdale Road«, ki je ves čas odlično asfaltirana, spremeni pri prehodu na ročdelsko področje ime v »Manchester Road«, kar znači, da bomo kmalu v zaželenem Ročdelu.

Spomini se vzbujajo. Kako so razni človekoljubni ljudje pred sto leti in poprej v teh krajih stremeli za tem, da rešijo revno ljudstvo gladovanja! Robert Owen in King me najbolj zanimata. Kakor raj izgleda danes ta kraj po svoji zunanosti. A kako je bilo pred sto leti? V muzeju ročdelske zadruga sem videl sliko Ročdela iz l. 1844. Izgledal je v svojem centru, kakor danes v Sloveniji ne izgleda niti poslednja vas. A kako je v Ročdelu sedaj? Mesto šteje skoraj 100.000 prebivalcev in tako je lepo in čisto v centru in v postranskih ulicah, da bi z njim po svoji lepoti in čistoči težko moglo konkurirati katerokoli jugoslovensko mesto.

Tu je torej že pred sto leti bila močno razvita tekstilna industrija. Tudi takrat je gospodar denarja in kapitala skušal izkoriščati delavce in sploh gmotno šibke ljudi. Uspevalo mu je to mnogo bolje nego danes, zato je tudi beda med ljudmi bila velika. Owen, ki je bil sam bogat industrijalec, je uvedel drugačen postopek in je za svoje delavce storil mnogo. Pobrival se je, da dobe lepa stanovanja, šole, čitalnice, bolnice, zabavišča itd. Drugi znameniti mož te dobe je dr. King, zdravnik. Izdelal je načrt za zadruga. Kar je dr. King pred nekaj več kakor sto leti (1828—1830) pisal o zadrugah, ima še danes polno veljavo. Tudi danes bržkone tega ne bi napisal bolje, niti pravilneje. A Owen je šel v svojem človekoljubju tako daleč, da je vpeljal posebno misijonarsko službo za širjenje svojih človekoljubnih idej. Vzel je v svojo službo večje število za misijonarstvo sposobnih ljudi, ki so hodili od kraja do kraja, govorili siromašnim ljudem o zadružni samopomoči, a vsem drugim o njihovi dolžnosti skrbeti za siromašne, teptane, poniževane in zaničevane.

Owenov misijonar je bil tudi Jurij Jakob Holyoake (izgovori Holiok). Ta mož je bil posebno vnet borec za pravice teptanih, siromašnih. Nekoč je po mišljenju močnejših bil preoster v svojih besedah. Tožili so ga in mož je bil obsojen na šest mesecev ječe. Ko je bil v ječi, sta žena in otrok trpela veliko pomanjkanje. Otroče je celo umrlo, nakar so mu ponudili pomilostitev, ako se odreče Owena in njegovih nauk. Holyoake je to ponudbo odbil, kar kaže njegov kremeniti značaj v najlepší luči.

V začetku leta 1843. je Holyoake na svojem misijonarskem potovanju prišel tudi v Ročdel. Seveda ni imel asfaltirane ceste, niti ni bilo avtobusa, niti tramvaja niti železnice. Fijakerja bi menda našel, toda jo je, kakor vsi dobri misijonarji, skoraj gotovo mahal peš, morebiti nekako ravno po istih krajih, po katerih sem potoval sedaj jaz. In ko je prišel v Ročdel, je videl golo siromaštvo, več kakor ga je bil vajen videti v drugih krajih. Saj je tekstilna industrija prav takrat preživljala hudo krizo, kar so v največji meri morali okusiti delavci. Govoril jim je o zadružni samopomoči. Besede so padle na rodovitna tla,

kajti v tem kraju je že enkrat bila zadruga osnovana po načelih dr. Kinga. Zadruga je sicer propadla, toda ljudje so se v njej vendarle nekaj naučili. Glavni med ročdelskimi pionirji so sodelovali v Kingovi zadrugi. S temi ljudmi je torej bilo o združni samopomoči lažje govoriti, nego v kraju, kjer še nikdar niso videli zadruge, a morebiti tudi niso o njej še ničesar slišali. Da so bili ročdelski drugačni nego drugi ljudje, bi se dalo soditi tudi po tem-le: l. 1823. so v Angliji vpeljali carino na žito. Posledica je bila podražitev kruha, te glavne hrane predvsem industrijskih delavcev. Siromašnost se je s tem še povečala, a obenem tudi nezadovoljnost. Ročdelci so v teh težkih časih sestavili peticijo na parlament, na kateri je bilo 9700 podpisov. Bili so torej odporni in bojeviti.

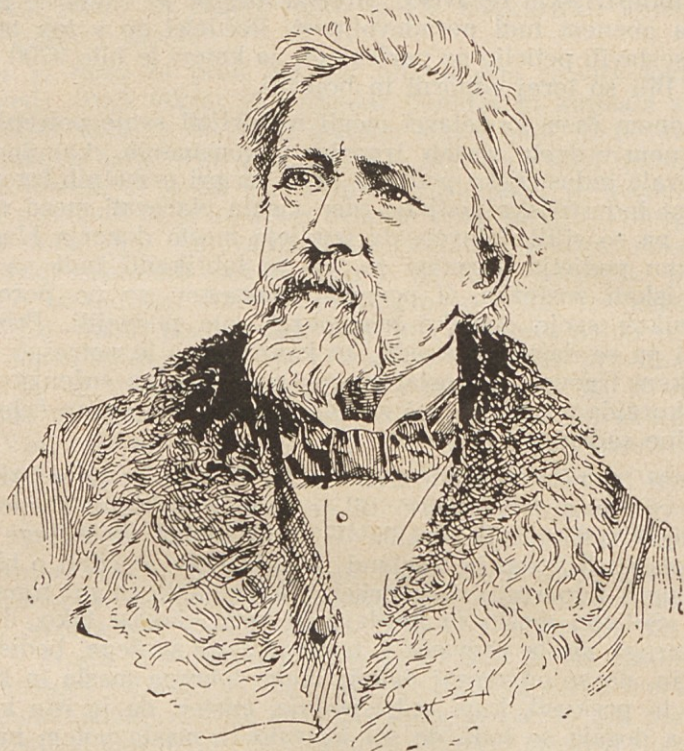
V onem času so delavci mogli nabavljati svoje potrebščine v glavnem v dveh vrstah trgovin: v konzumnih, kakršne so vzdrževala industrijska podjetja sama, in pri privatnih trgovcih. Večkrat industrijska podjetja niso mogla plačevati mezd v denarju, pa so silili delavce, da jemljejo mesto denarja blago v konzumu podjetja. Razume se, da so fabrikanti tudi na tem poslu iskali zaslužka. S pomočjo konzumov so po poročilih sodobnikov svoje dobičke mnogokrat celo podvojili. Privatni trgovci pa so dajali na kredit. In kakor hitro je potrošač visel pri takem trgovcu, je postal njegov suženj. Tega suženjstva se sam skorajda ni mogel več znebiti. Osvobodile so ga šele nabavljalne zadruge.

Resni nemški raziskovalec Friderik Engels je v Angliji proučeval socialne razmere. Bil je tudi v Ročdelu, Mančestru in drugih tamkajšnjih krajih. V svoji knjigi »Die Lage der arbeitenden Klassen in England« iz leta 1845. je čitati o blagu, ki se mora kupovati v industrijskih konzumnih in pri trgovcih, to-le: »Soljeno maslo se prodaja za sveže, bodisi tako, da se kos starega masla prevleče s tenko plastjo svežega, bodisi na ta način, da se od zgoraj nahaja malo dobrega masla in ko je kupec to poskusil, kupi tudi spodnje, misleč, da je iste kakovosti, a dogaja se tudi, da sol izpirajo in maslo potem nudijo kot sveže. V sladkor se meša zdrobljen riž ali druge podobne manjvredne stvari, a vse se prodajo kot sladkor. Odpadki pri izdelovanju mila pomešajo z drugimi snovmi in se prodajajo kot sladkor. V zmleto kavo se meša cikorijski in druge manjvredne stvari. Kakav se pridaje istobarvna zemlja, ki je bila poprej pomešana z ovčjo mastjo, da bi se lažje pomešala s pravim kakaom. V čaj se mešajo razne druge manjvredne in nečiste stvari. Isto se dela s poprom. Vino se ponareja. Tobaku se dodajajo najslabše snovi. Dogaja se tudi ta nesramnost, da se v moko meša gips ali kreda. Razume se, da se ne goljufa samo s temi in ostalimi živili, nego tudi z drugim blagom. Tu bi se moglo naštetih na stotine nesramnosti, ki se počenjajo na

škodo ubogih konzumentov.« Isti pisatelj poroča o mnogih kaznih, ki so bile leta 1844. izrečene v Mančestru proti goljuživim trgovcem. Goljufalj so angleške delavce s ponarejenim blagom ter s slabo mero in vago. »Kramarji imajo največkrat napačne vage in mere in v policijskih poročilih se dnevno poroča o neverjetno velikem številu kaznovanj radi takih prestopkov«, pravi dobesedno Friderik Engels.

Vsega tega so se ročdelski delavci začeli vedno bolj zavedati. Zavedali so se tudi krivic, ki so jih prizadevali tovarnarji. Le-ti

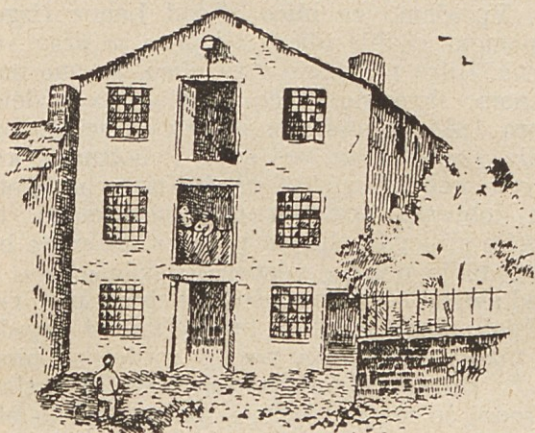
Jurij Jakob Holyoake

so stalno pritiskali na dnine in plače. Delavci so poskušali na razne načine, da se branijo. Med drugim so nekateri poskušali s pregovori s tovarnarji. Holyoake v svoji »Zgodovini ročdelskih pionirjev« na šaljiv način pripoveduje o tem razpoloženju med delavci. Nekateri so bili prepričani, da tovarnarji morajo popustiti, kajti skrajno nepravilno je, kar se godi delavcem. Samo treba tovarnarjem korajžno povedati, kar jim gre, in stvar bo spet v redu, tako so govorili. Do tod so bili vsi iste misli. Ko pa se je razpravljalo o tem, kdo bo šel v deputacijo in pre-

pričal tovarnarje, so utihnilo tudi oni, ki so še pred petimi minutami bili najglasnejši. »Bilo je kakor v stari pravljici, ko so miši sklenile, da se mora mački privezati nagobčnik. Toda kdo bo ta sklep izvršil?«

V teh težkih časih je torej goljufanim in trpečim ljudem v Ročdelu govoril Owenov misijonar Juriy Jakob Holyoake. Smatra se, da je ta njegov govor mnogo vplival na daljni potek dogodkov. V tem letu je namreč začela skupina ljudi z vso vnemo razmišljati o zadružni samopomoči. Ta skupinica je danes znana pod imenom »pravični ročdelski pionirji« in ona je izdala osnovo za nabavljalno zadrugo, ki je postala vzgledna ne le celemu angleškemu narodu, nego vsem narodom na svetu, ki so se začeli baviti z nabavljalnim zadružništvom. Pionirji so

Prva prodajalna ročdelskih pionirjev l. 1844

imeli nekaj izkušenj že s prejšnjo zadrugo, ki je v Ročdelu obstojala in propadla. Razen tega so o posameznih stvareh slišali od Holyoaka in drugih, ki so se v teh časih zanimali za usodo trpečega delavskega ljudstva. Gledali so pravila raznih društev, a posebna pravila v Mančestru delujočega splošnega bolniškega in pogrebnega društva. Ker so razumeli tudi besedo »zadružna samopomoč«, so začeli, dasiravno sami skrajno siromašni, med seboj zbirati z malimi tedenskimi vplačili »kapital«, ki bo potreben snujočemu se zadružnemu podjetju. Leta 1844. je bilo že »okoli 40 članov zadruge, ki so stanovali v raznih delih mesta in v predmestjih. Član, ki je pobiral prispevke, je vsakokrat moral v to svrho prepotovati 20 milj (okoli 30 km). Samo možu, ki je imel vse lastnosti pravega misijonarja, se je mogla zaupati taka naloga«. In zbrali so med reveži v enem letu denarja 28 funtov, kar bi bilo danes okoli 6500 dinarjev.

Izdelan je bil program, kako se bo porabil ta kakor tudi v bodoče zbrani kapital. Hočejo ustanoviti prodajalno za živila,

obleko itd. Treba zidati ali kupiti hiše, v katerih bodo stanovali člani zadruga. Organizirali bodo lastne tovarne, da zaposle nezaposlene člane in takšne, katerim se stalno zmanjšujejo dneve. V isto svrhu naj zadruga kupi ali vzame v najem tudi eno ali več kmetijskih posestev. Sčasoma naj zadruga organizira lastno proizvodnjo vseh onih predmetov, ki so članstvu potrebni, ter se naj obenem čim več briga tudi za vzgajanje ljudi. Ker je v onem času bilo mnogo pijačevanja, so pionirji predvideli še otvoritev brezalkoholne gostilne. S tem velikim programom, ki so ga dolgo izdelovali, so končno stopili na plan.

Ko se prepeljemo v lep center Ročdela, vidimo na bližnjem gričku kar na dveh ali treh poslopjih velike napise: »Rochedale Society of Equitable Pioneers« (»Ročdelska zadruga pravičnih pionirjev«). Vprašamo za ulico »Toad Lane« (izgovori: toud lein), kar pomeni »Žabja ulica« ali prav za prav »ulica krot«, »krotja ulica«. Hitro prispemo v to ulico, lezemo navkreber in precej spoznamo skromno hišico, v kateri so ročdelski pionirji 21. decembra 1844 v mračnem večeru otvorili svojo zadrugo, ki je postala vzgledna za ves svet. Pobožnemu kristjanu, ki potuje v sveto deželo in stoji pred Kristovim grobom ali na Golgoti, in dobremu pravovernemu muslimanu, ki pride v Meko do groba svojega velikega preroka, ne more biti pri srcu prav nič prijetneje nego je vernemu navdušenemu zadrugarju, ko stoji pred slavno zadružno hišo ročdelskih pionirjev v »Žabji ulici« v Ročdelu. Naenkrat so ti pred očmi vsi dogodki iz onega časa, a isto tako vse posledice početja ročdelskih pionirjev. Ako si pionirje že prej spoštoval in občudoval, ti postanejo v tem trenutku vredni še mnogo večjega spoštovanja in občudovanja. In zdi se, kakor da je pred to hišo in okoli te hiše tudi nekaj poseben zrak, nekaj, kar v človeku, ki je stopil semkaj v pravih mislih, vzbuja nenavadno svečano razpoloženje, kakršno se le redko občuti.

Na hišici je mala tabla s tem-le napisom:

THE ORIGINAL STORE
OF THE
ROCHDALE
EQUITABLE PIONEERS
opened on 21st December 1844.

V prevodu: Prva prodajalna ročdelskih pravičnih pionirjev, odprta 21. decembra 1844.

V tej skromni hišici, ki ima v pritličju dva starinska okna in dva vhoda, so se začele uresničevati velike želje in nade dobrih ročdelskih tkalcev, najzanimivejših zadružnih pionirjev, kar jih zadružna zgodovina pozna. Vstopimo v lokal. Majhen je kakor nekje na deželi mala skromna branjarija. Pulti in

stelaže stoje tako, kakor so bile že v prvi dobi poslovanja te zadruge. Vse se to čuva kot sveta relikvija. Zadrugarji prihajajo iz celega sveta in že sam pogled v ta zgodovinski prostor jim daje novih moči za nadaljnje delo in za nadaljnji boj v korist združništva. Za tem lokalom, v katerem je torej bila prodavnica, se nahaja mnogo daljši, veliki sobi ali mali dvorani podoban prostor. V sredi prostora je dolga miza, a mize z nastavki so tudi okoli vseh sten. Na vseh mizah se nahajajo razni predmeti iz prve dobe združnega udejstvovanja ročdelskih pionirjev. Tu je videti stara pravila, stare zapisnike, zanimivo kore-

Upravno poslopje ročd. zadruge (od l. 1867)

spondenco, knjigo deležev, razne slike, model hiše pionirjev v miniaturi (torej hiše, v kateri se nahajamo), objave z raznimi važnejšimi sklepi itd. Iz enega oglasa se vidi, da so se zadrugarji sestajali vsak teden, in sicer vsak torek. Iz drugega oglasa se vidi, da je govornikom čas za govore na sestankih omejen na pet minut. In še mnogo drugih zanimivih stvari je tu čitati; mnogo takih, ki bi jih morale še danes vpeljati v zadruge pri mnogih narodih.

Cela ta hiša je združni muzej v Ročdelu. Toda ta muzej ne bi bil popoln, ako se nanj ne bi vezala današnja zadruga. Le-ta si je nekaj korakov višje že pred sedmimi desetletji (leta 1867.) sezidala nov dom. To je danes lepa trinadstropna palača.

Spodaj so prodajalne. V iste ne moremo. Nedelja je. S težavo najdemo hišnika, — nedelja je —, ki nas je takoj rade volje odpeljal v zgornje prostore. Sejna dvorana: Miza in stoli, polno slik in kipov iz ročdelske zadrugne zgodovine. Ob priliki smrti angleškega kralja Edvarda VII. je zadruga izrazila kraljicivdovi sožalje. Na to je zadruga prejela zahvalo s podpisom: »Vaš pokorni sluga maršal dvora N. N.« Odgovor je spravljen v okvir in visi v tej dvorani na steni. Tu je tudi velika spominska knjiga, v katero se vpisujejo obiskovalci — zadrugni romarji. Pred nami vidim vpisane zadrugarje iz Finske in Češke.

Iz sejne dvorane gremo v biblioteko. Tu se čuva nad 6000 knjig. Izposojujejo se zadrugarjem. Zadrugar more knjigo obdržati 14 dni. Od knjižnice naprej se pride v celo veliko dvorano čitalnico. Tu je polno časopisov in revij in tudi ljudi je bilo mnogo, ki so prišli čitat. Vsi ostali prostori v tej hiši so poslovni. V hodniku pri vhodu v poslopje je na steni objava bolniškega in pogrebnege fonda, ki ga je zadruga ustanovila. Iz objave se vidi, da more temu fondu pristopiti moški, ako ni star nad 30 let in oseba ženskega spola, ako ni stara nad 25 let. Moški mora vplačati v roku od 52 tednov (1 leto) 10 šilingotv (120 Din), a ženska 5 šilingov (60 Din). V slučaju smrti se izplača 10 funtov (2300 Din). Kapital tega fonda znaša že 22.000 funtov (okroglo pet milijonov dinarjev), ali na enega člana osem funtov in osem šilingov (okroglo 1900 Din). Iz teh podatkov bi se moglo izračunati, da je v fondu včlanjenih sedaj okoli 2600 oseb.

Ročdelski pionirji so bili tovarniški delavci. Živeli in delovali so v času, ko so bile gospodarske, socialne in kulturne razmere v njihovih krajih zelo težke in nepovoljne. O gospodarskih in socialnih razmerah sem že nekaj poedinosti omenil. Potrebno je, da povem še to, da je bila tudi pismenost v oni dobi med angleškim ljudstvom še zelo majhna, Holyoake se je rodil leta 1817. V njegovem življenjepisu čitam, da takrat med angleškimi delavci ni bilo niti 10% pismenih ljudi. Celo »učitelji« sami, v kolikor so za ljudstvo izven mest sploh prihajali v poštev, niso bili bogve koliko šolani. Človek se pri tem spomni pripovedovanj naših starih ljudi, od katerih smo mnogokrat čuli, da so jim bili približno pred osmimi desetletji učitelji dosluženi podoficirji. Tako nekako je torej izgledalo na Angleškem, a posebno v Ročdelu in ostalih tamkajšnjih krajih v času, ko so začeli ročdelski pionirji graditi nov svet. Ni bilo lahko tudi to-le: V času pred ustanovitvijo ročdelske zadruge so že mnogi in mnogi za koristi domovine in naroda vneti ljudje razpravljali o tem, kako bi se moglo stanje v angleškem narodu popraviti in izboljšati. Koliko predlogov, mišljenj in nasvetov se je čulo vsak dan! Kakor na primer v dobi velike gospodarske

krize, kakoršna zajame narode po velikih vojnah. Kdo bi se znašel v šumi tolikih dobronamernih predlogov in mišljenj? Množica predlogov je prej v stanju, da ljudi odbija od podjetnih korakov, nego da jih privlačuje in navdušuje za akcijo. Ogromna večina čaka, da čas sam izleči ono, kar je najprej pokvaril, in le redki so oni, ki se junaško odpravijo na delo, da bi po svoji pameti storili nekaj koristnega. Tem redkim ljudem so podobni ročdelski zadružni pionirji. Kakor da so hoteli dokazati pravo

Jakob Smithies¹

svojo angleško naturo, so hladnokrvno razpravljali o praktičnih potrebah svojega življenja in našli so: Da so jim potrebna cenejša in boljša živila, obleka, stanovanja. Da se torej predvsem organizira bolje nabavljanje teh predmetov, a potem da

¹ Prinašamo slike (iz Schlösser, Holyoakes Geschichte der Rochdaler Pioniere) treh morda najpomembnejših ročd. pionirjev: J. Smithies (izg. Smisies!) je bil izredno delaven in požrtvovalen zadrugar. Imenujejo ga zadrúžnega trgovca, ker je zlasti v tem pogledu skrbel za prospeh zadrúge. K. Howarth (izg. Hauers!) je sestavil ročdelske zadrúžne statute. Zdi se, da je bil vobče eden prvih inicijatorjev in propagatorjev zadrúžne samopomoči. V. Cooper (izg. Kuper!) je bil prav tako agilen kot Smithies. V prvih časih zadrúge je opravljajal tajniške in blagajniške posle.

preidejo tudi na vstvarjanje lastnih fabrik. Tako so izdelali načrt. Praktični ljudje so uvideli, da brez kapitala ni mogoče ničesar začeti in takoj so se odločili, da zberejo začetni kapital v lasnem krogu po onem zlatem načelu: zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača. Ustanavljanja samega ni mogla preprečiti niti okolnost, da še ni bilo združnega zakona. Anglija je dobila prvi združni zakon šele leta 1852., a to je bil tudi prvi združni zakon na svetu. Brez zakona so ustanovili zadruge, pokazali so uspeh in so tako šele dali povoda za izdelavo združnega zakona.

Kakor dober bogoslovec čita sveto pismo, s takim uživanjem in zanimanjem čita zadrugar zgodovino ročdelske zadruge. Zanimivo je to, kar se je dogajalo pred ustanovitvijo, kakor tudi cela osnova, na kateri je zadruga slonela; nič manj zanimive so stotere poedinosti iz življenja same zadruge, posebno v prvih letih njenega obstoja. Koliko se je razpravljalo in razmišljalo o stvareh, ki se danes že najmlajšemu zadrugarju v zadruzi zde same ob sebi razumljive! Toda takrat se je moralo Kolumbovo jajce šele iskati za vsak novi poslovni in življenski akt zadruge. Ročdelski pionirji so to vse zelo lepo prebrodili. Uspehi so bili očitni in radi tega je članstvo stalno rastlo.

Pozneje je prišlo v Ročdelu do ustanovitve še ene nabavljalne zadruge. Dolgo vrsto let sta bili tu dve zadrugi, ali sta obedve uvideli, da je ena sama dovolj. Praktični Angleži so se začeli pogajati in v početku leta 1934. sta se obe zadrugi združili v eno. Ta zadruga šteje danes 40.000 članov.

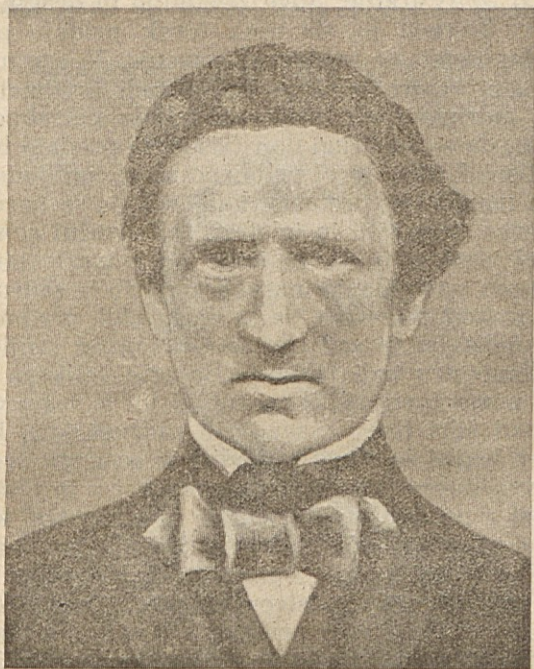
Ročdelski združni uspeh je kmalu postal znan na Angleškem in kaj hitro tudi v drugih državah. Dober vzgled je vlekkel in povsod so začeli urejevati zadruge po ročdelskem načinu. Danes vedo za Ročdelce zadrugarji celega sveta. Ne samo v nabavljalnih zadrugah se rado poudarja, da se poslovanje vrši po združnih načelih ročdelskih pionirjev, nego se tudi vse ostale vrste zadrug vedno rade ozirajo na ročdelska načela in jih skušajo v svojem življenju in poslovanju uveljaviti. S tem so si slavni Ročdelci postavili sami najlepši spomenik, ki ostane, dokler bo združništvo človeštvu potrebno.

*

Drugi dan, 3. septembra, sem v Mančestru obiskal s svojimi tovariši angleško glavno nabavljalno zadrugo. Z njeno ustanovitvijo so se začeli pečati že ročdelski pionirji kmalu po ustanovitvi ročdelske zadruge. V prvi dobi so naloge te nabavljalne zadruge pač bile prav skromne; toda pokret se je sčasoma razvijal in s tem je rastla tudi potreba za glavno nabavljalno zadrugo in njene naloge, rastlo je njeno poslovanje. Danes šteje organizacija veliko število zadrug, ki so nasute preko vse Anglije. Število članstva znaša mnogo milijonov duš. Glavna nabavljalna zadruga nabavlja v ogromnih količinah blago za

vse angleške nabavljalne zadruge. Ona je največji grosist ne le na Angleškem, nego na celem svetu. Ona je razen tega organizirala že celo vrsto lastnih tovarn, v katerih se izdeluje blago za organizirane potrošače, za članstvo te silne zadružne organizacije. Mančesterska glavna nabavljalna zadruga je danes lastnik 132 tovarn (a škotska glavna nabavljalna zadruga v Glasgowu 50). V samem Mančestru oz. v neposredni bližini jih je okoli 30.

Karl Howarth

V Mančestru so tudi ogromna skladišča glavne nabavljalne zadruge, ki se na angleškem jeziku zove »Cooperative Wholesale Society Manchester«. Skladišča in pisarne se nahajajo v petih poslopijih, od katerih je vsako vredno do sto milijonov dinarjev! Tu se nahaja tudi zadružna banka. V posebnem poslopiju posluje angleška zadružna zavarovalnica. Nadalje je tu poslopje, zvano »Holyoake House«, torej »Holiokova hiša«, zvana po možu, ki je napisal obširno zgodovino ročdelskih pionirjev in ki je, kakor izgleda, bil tudi stalni svetovavec istih, ko so začeli s svojim znamenitim zadružnim delom. V tej hiši je sedišče angleške zadružne zveze, zadružne stranke in za-

družne šole z veliko knjižnico za študente, a razen tega tudi s knjižnico za profesorje.

Da bi se dobila samo mala slika o prometu glavne nabavljalne zadruga, naj navedem, da sem videl šefa za prodajo surovega masla, s katerim sem govoril o poslovanju v njegovem oddelku. V preteklem letu je glavna nabavljalna zadruga prodala masla za 5,250.000 angleških funtov, kar bi bilo danes v našem denarju ena milijarda dvesto tisoč dinarjev! Sedaj proda tega blaga vsak teden 175 vagonov! 40% blaga pride iz Danske, potem nekaj iz Avstralije, Nove Zelandije in drugih kolonij. Še en podatek: Navada je, da vsak torek pridejo pooblaščenca zadrug v Mančester na »zadružni semenj«. V ogromnih lokalih so pripravljene vzorci in blago kakor tudi predmeti za propagando. Tu zadruga vsak torek nabavljajo potrebno robo. Rečeno nam je, da se bo drugi dan (v torek) prodalo blaga gotovo za štiristo tisoč funtov, torej približno za sto milijonov dinarjev! To je samo manjši del prometa, kajti mnogo se naročuje potom korespondence, telegrafa in telefona. »Zadružni sejmi« so vpeklani v prvi vrsti zato, da se dobe od centrale ob tej priliki ustmeno razna navodila in nasveti za delo v zadrugah. Razen tega je mnogokrat potrebno, da se blago vidi, predno se nabavi.

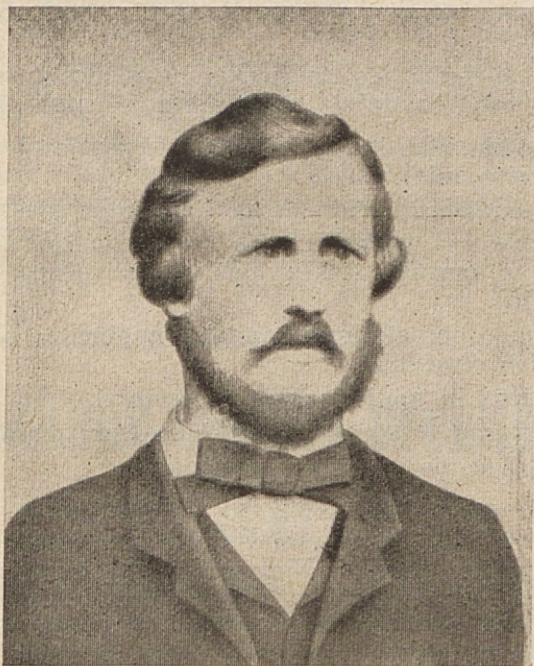
Glavna nabavljalna zadruga ima v eni od svojih ogromnih zgradb v Mančestru tudi restavracijo zelo velikega obsega. To podjetje je namenjeno uslužbencem, ki jih je samo v centralnih poslopih nad štiri tisoč, razen tega zadrugarjem, ki prihajajo v Mančester bodisi iz Anglije, bodisi iz ostalega sveta. Mi smo bili od glavne nabavljalne zadruga pozvani v to restavracijo na obed skupaj z ostalimi zadrugarji iz inostranstva, ki so bili ta dan v Mančestru. Pri dolgi mizi je razen Jugoslovanov sedelo še osem Fincev in trinajst Špancev. Med obedom so prišli v lokal še Francozi pod vodstvom znanega francoskega zadrugarja Poasona. Tako stalno prihajajo iz celega sveta zadrugarji v Mančester, da vidijo mančestersko zadružno središče, ki ima svoje temelje v delu preprostih ročelskih delavcev, ponosnega imena »ročelski pravični pionirji«. Tudi Mančester je glasen dokaz njihovega uspeha, njihove zmage na zadružnem polju.

*

Naslednjega dne, v torek 4. septembra 1934, je pričel zborovati v Londonu 14. mednarodni zadružni kongres. Zadrugarji vsega sveta so že dolgo z napetostjo pričakovali ta kongres, kajti na njem se je moralo razpravljati tudi o vprašanju, ali je treba ročelska zadružna načela menjati, ali pa morejo še nadalje ostati temelj zadružnega pokreta. Že več let je poseben odbor (sekcija) studiral to vprašanje in pripravljala poročilo za londonski kongres. V smislu sklepa 13. mednarodnega zadružnega kongresa, ki je bil l. 1930. na Dunaju, je sekcija v tej stvari vprašala za mišljenje tudi vse zadružne organizacije,

ki so včlanjene v Mednarodni zadružni zvezi, a včlanjenih je iz 39 držav 649 zadružnih organizacij. Na podlagi celokupnega materiala, ki se je zbral, je prišla sekcija do zaključka, »da tudi danes ročdelski temelj vsebuje najvažnejše elemente novega gospodarskega reda, ki bo sposoben, da zameni v civilizirani človeški družbi zlo kapitalističnega sistema«. V tiskanim poročilu sekcije je med ostalim čitati tudj to-le: »Sekcija je mišljenja, da menjanje ročdelskih načel ni potrebno, niti ga je treba želeti. V državah in v slučajih, kjer so nabavljalne zadruge odstopile od ročdelskega plana z izgovorom, da bi

Viljem Cooper

pomagale siromašnim članom ali da bi držale korak z modernimi poslovnimi metodami, se odstopanja ne morejo opravičiti niti z etičnega niti s socialnega gledišča. Tako odstopanje stvarno pomeni zapuščanje zadružnega ideala.« »Ako je točno, da moderne poslovne metode niso v soglasju z zadružnimi načeli, tedaj je v toliko bolj potrebno, da se uveljavljajo metode moralnega in socialnega dviganja, ki so lastne zadružništvu. Naloga zadružništva ni, posnemati poslovne metode nezadružnega gospodarstva, nego pokazati boljšo pot in z dobrim vzgledom iti naprej. Kakor hitro so zadruge podlegle svoji okolici in zapu-

stile svoj visoki ideal, nimajo več pravice do obstanka. Odbor (sekcija) opozarja tudi na to-le okolnost: »Novi razvoj privatnih poslovnih metod je takšen, da mora vzbuditi sum, da zadruge, ki v praksi menjajo ali zapuščajo ročdelska načela, stvarno sledijo vzgledu in tendenci privatne (torej nezadružne, kapitalistične) trgovine. Lahko je dokazati, da velika moderna nezadružna trgovska podjetja poskušajo usvojiti nekatera ročdelska načela, kakor na primer prodajo blaga proti takojšnjemu plačilu in ristorno, četudi večkrat v deformirani, izpačeni obliki. Nastalo bi smešno stanje, ako bi zadružni pokret hotel zapustiti osnovna zadružna poslovna načela, med tem ko je nezadružna trgovina vedno bolj pripravljena, da sprejme zadružne poslovne metode.«

Sekcija je prišla do zaključka, da sledečih sedem načel predstavlja osnovna načela ročdelskega zadružnega sistema:

1. Svobodno članstvo (svobodno vstopanje v zadruge in svobodno izstopanje).
2. Demokratična uprava (vsak član po en glas).
3. Ristorno — povračilo viška v razmerju z vrednostjo poslovanja z zadruho (izključitev kapitalističnega dobička v korist tretjih).
4. Omejeno obrestovanje kapitala (minimalno obrestovanje, ako se sploh obrestuje).
5. Politična in konfesionalna nevtralnost.
6. Kupovanje v zadruhi proti takojšnjemu plačilu.
7. Pospeševanje zadružnega vzgajanja.

Na kongresu je bilo okoli 450 zadrugarjev iz vsega sveta. Zadružne organizacije so vsaj v največjem delu poslale ljudi, ki stvari dobro poznajo. Vendar do spremembe ročdelskih zadružnih načel ni prišlo, kar zopet pomeni zmago siromašnih ročdelskih zadružnih pionirjev. Pred 90 leti so izdelali svoj program. Gospodarsko življenje se hitro razvija in vendar zadrugarji niti po 90 letih ne smatrajo za potrebno, da se menjajo poslovne metode in načela, ki so pred 90 leti bila izvrstna. Ona so izvrstna tudi še danes. »Tudi danes ročdelski temelj vsebuje najvažnejše elemente novega gospodarskega reda, ki bo sposoben, da zameni v civilizirani človeški družbi zlo kapitalističnega sistema.«

Tudi v boljših časih je bila »Kathreiner Kneippova sladna kava« v družini priljubljena pijača, toda samo s »Pravim Franckom«! Zdravniki pravijo: Vsaka skodelica Kathreinerja s Franckom je skodelica zdravja.

Slike iz naših zadrug

Prikazati hočemo nekaj slik iz naših železničarskih nabavljalnih in kreditnih zadrug, njih stanje in razmerje v matici, Savezu Nabavljalnih zadrug v Beogradu.

Lep odstotek tvorijo železničarji v Savezu tako po svojem številu, še bolj pa po prometu in uspehu. Pri vsej primerjavi se vidi, da smo železničarji agilen faktor v Savezu, v združnem pokretu ter združništva v Jugoslaviji sploh.

Ta izredna agilnost vobče in napram ostalim se kaže tudi medsebojno: nekateri prednjačijo, drugi so manj agilni, nekateri so v eni panogi dosegli večje uspehe, drugi spet na drugem polju. Podobno se kaže razlika v agilnosti in v temu primernih uspehih pri posameznih edinicah iste direkcije. Ponekod je vsak železničar tudi član zadruge ali vsaj vlagatelj, drugod ni nihče ne član in še manj vlagatelj.

V skupini nabavljalnih zadrug je naša železničarska Nabavljalna zadruga v Ljubljani daleko najmočnejša po svojem prometu. Imamo relativno največji poslovni prihranek, dajali smo največ za razne kulturne in socialne ustanove, izdali največ za tisk in za združno vzgojo naših članov. Smo največji odjemalci v našem mlinu ter imamo končno od Saveza relativno zelo malo posojila.

Pri nakupu čevljev premislite!

ali

1. čevlje iz slabega usnja in iz nadomestkov za usnje torej na račun kvalitete po nizki ceni

ali

2. trpežne in solidne čevlje iz dobrega usnja po zmerni ceni.

Priporočamo se za dobavo pod št. 2

KARO

MARIBOR, GOSPOSKA 13

Še večje so razlike radi agilnosti posameznih ljudi pri kreditnih zadrugah. Nekatere so zbrale v skoro enakih življenjskih in denarnih prilikah neprimerno več kot pa druge. Dejstvo je, da razpolaga n. pr. Sarajevska kreditna zadruga z ogromnim kapitalom nad 30 milijonov dinarjev, katerega uporablja sedaj za urejevanje gospodarskih prilik svojih članov, katerih geslo je: Vsak železničar mora imeti svoj lasten dom! Zadruga je izdala do letošnje pomladi nad 700 hipotekarnih posojil, to pomeni nad 700 lastnih hišic!

V naši zadrugi je, kakor razberemo iz stolpcev, sedaj ca. 3000 članov kreditnih zadrug in imamo nad 1500 stalnih vlagateljev. To je, v naši kreditni zadrugi je komaj tretjina železničarjev. V sarajevski direkciji ni skoro železničarja, ki ne bi bil član ali pa vlagatelj.

Ako primerjamo naše zadruge in njih članstvo glede tega, kako si predstavljajo kreditno zadrugo, čitamo iz nadaljnjih stolpcev:

V naši zadrugi imamo relativno najmanj vplačanih deležev. Slabše so od nas samo nekatere primorske zadruge (Split, Šibenik). Povsod polagajo na jakost deležev večjo važnost. Deloma jih je Savez k temu prisilil z določbo pravilnika, da se mora podpisati za vsakih 1000 Din posojila po en delež. Sarajevčani so si sami določili, da mora imeti železničar za vsakih 500 Din delež po 100 Din. Beograščani imajo v svoji potrošački zadrugi vplačanih deležev nad 31 milijonov dinarjev, tedaj stokrat več kot mi slovenski železničarji! Imajo deloma občutek in zavest, da so »akcionarji«, pa tudi zavest, da se dà samo s solidarnim in večjim jamstvom ustvariti večjo in solidno ustanovo. To povemo onim našim železničarjem, ki se hudujejo, ker je treba pri nas za vsakih začetih 5000 Din posojila vplačati en delež.

Tudi glede važne postavke »Trajna štednja« smo precej zaostali. Kar je novih zadrug, skoro vse so se oprijele trajne štednje, za katero so glasovali delegati zadrug na kongresu Saveza nabavljalnih zadrug. Povedati moramo, da imamo pri nas že »trajno štednjo« v obliki podpornih društev in »Vzajemnosti« v Mariboru. Vendar, če bi primerjal ta dva načina

A. ZESCHKO

Zaloga papirja na debelo

Tovarna papirnatih vrečic

Ustanovljeno 1867 ● Telefon št. 2519

Pošt. hranilnica Ljubljana štev. 10.951

»trajne štednje«, moramo priznati, da ima naš sistem medsebojnega podpiranja za primer smrti ali vpokojitve vzlic lepim vsotam neko slabo stran:

Nikdar ne veš, koliko boš res dobil, kadar pride ura potrebe. Danes se še lahko izplačujejo obljubljeni vsote, kaj bo čez par let, si lahko izračuna učenec iz ljudske šole. Trajna štednja, ki jo vpeljujejo po raznih zadrugah, sicer ne more nuditi tako visokih številk za malo denarja, zato pa nudijo nekaj malega, pa to sigurno. Kolikor vplačaš, toliko sigurno dobiš in še obresti povrhu. In še nekaj: Zbereš si lahko sam, koliko hočeš imeti, in temu primerno vlogaš. Odločiš lahko sam, kdaj hočeš imeti ta denar, ali za primer vpokojitve ali smrti itd.

Ker nimajo takih podpornih društev, zato napreduje drugod akcija za trajno štednjo zelo lepo in naglo. In morda se bo izkazalo čez 5 ali 15 let, da so postopali bolj pametno kot pa pri nas.

Na prvem mestu je naša kreditna zadruga glede navadnih vlog, če nas že niso med tem prehiteli Sarajevčani. Toda ta postavka ima svoje slabe strani: Vloga je kratkoročen denar, in z njim ne moreš razpolagati na dlje časa. Zato se more ta denar porabljeni samo za kratkoročna posojila, to so konzumna posojila. Za resnično koristne investicije, kot so gradba hiš, večja popravila, dozidave, ne moremo tega denarja izdajati in ga tudi ne izdajamo.

Likvidni smo, to ni težko pri našem ustroju, kjer se odteguje vse od plače. Dokler bo železnica tekla, nas bodo plačevali, in toliko časa bomo tudi lahko izplačevali vloge.

Niž manjše razlike kot postojajo med poedinimi kreditnimi zadrugami, so med posameznimi edinicami. Ne moremo objavljati slik iz poedinih postaj ali edinic. Na kratko rečemo: Če bi si morale nekatere večje edinice ustvariti lastno kreditno zadrugo, tedaj ne bi živele niti en mesec, če bi tako malo vlagali in samo posojila jemali. In to pri edinicah, ki nimajo po položaju slabo plačanih železničarjev.

Ko je bilo denarja še dovolj in smo imeli železničarji še primerne plače, takrat ni bilo mogoče dobiti niti enega vlagatelja. Sedaj, ko imamo majhne plače, sedaj vlagamo. Dokaz, da mora hraniti zlasti tisti, ki ima majhne prejemke in ga lahko vsaka neprilika spravi v denarno zagato.

Ako izražamo v odstotkih, koliko je članov in vlagateljev na tej ali drugi prog, se to čuje pri nas dolgočasno. Čitajte poročila iz Rusije: Govorijo in pišejo skoro samo v odstotkih, za koliko je bil načrt petletke dosežen ali prekoračen. Med seboj tekmujejo in primerjajo stolpce, kje so, kakšni so uspehi.

Namen naših slik je isti: Da se ogledamo po naši lastni domovini, kaj so dosegle nekatere ustanove, posamezne skupine in poedinici; da presodimo svoje delo, da se učimo in medsebojno bodrimo in — da napredujemo!

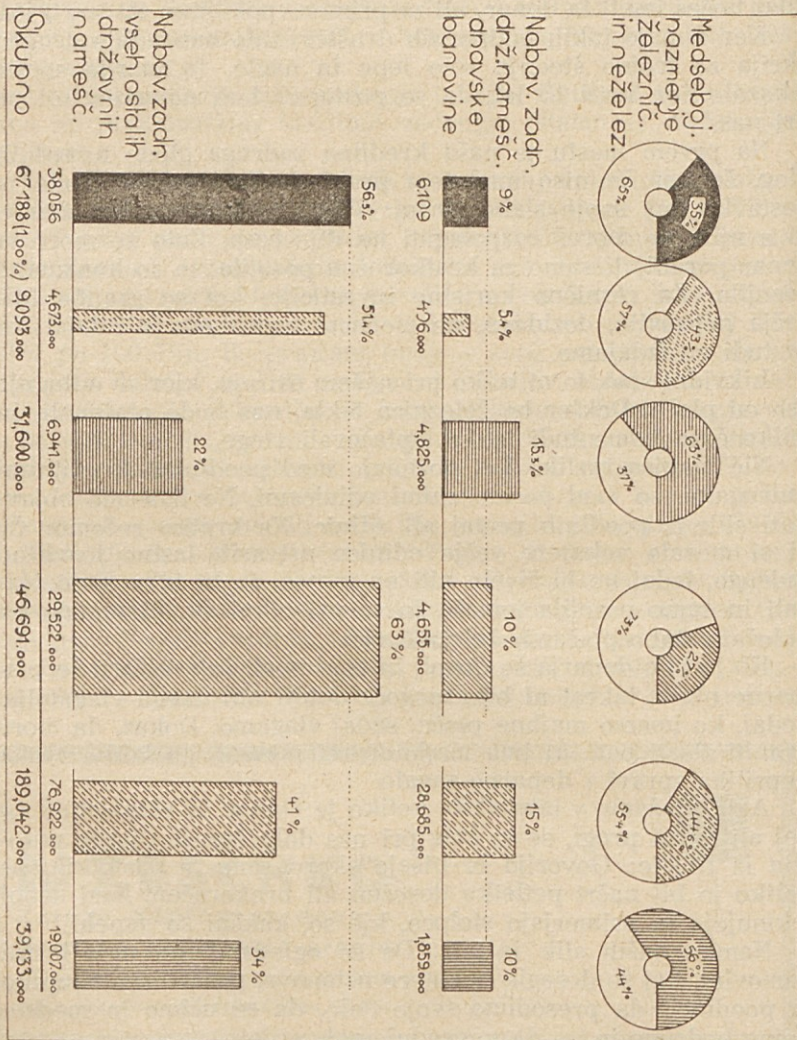

Primerjava nabavljalnih in kreditnih zadrug, včlanjenih v Savezu Nabavljalnih zadrug po medsebojnem razmerju članov in kapitalov s posebnim ozirom na železničarske zadruge.

Razlaga:

Številke pod stolpci pomenijo absolutne številke, številke nad stolpci pa relativnost in odstotek udeležbe v dotični panogi. Višina stolpcev kaže isto odstotek udeležbe.

Ploskev stolpcev: množina kapitala (izvzemši letni promet v nabavljalnih zadrugah in odjem v mlinu, kar se ne da primerjati s kapitalom deležev ali rezervami fonda).

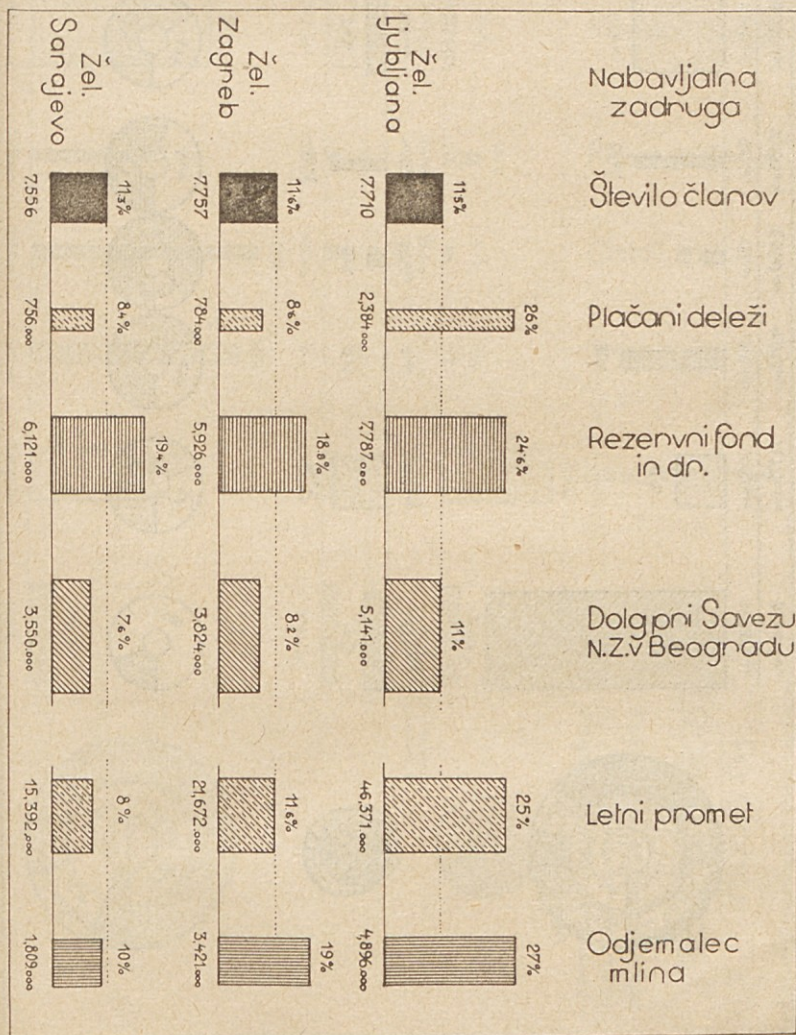

Širina stolpcev: Razmerje kapitala po končnih vsotah.

Vodoravna pikčasta črta v višini prvega stolpeca: osnova za primerjavo udeležbe v posameznih panogah.

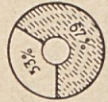
V srednjih krogih je podano razmerje med železničarji in neželezničarji; bela barva pomeni neželezničarje.

V stranskih krogih je seštet ves kapital dotične zadruge, sortiran po tujem in lastnem kapitalu, in še po dolgoročnem ter kratkoročnem kapitalu.

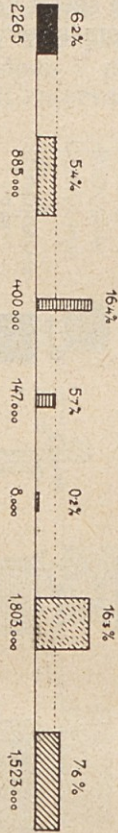

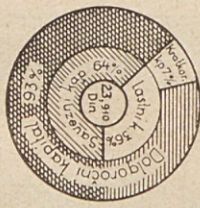
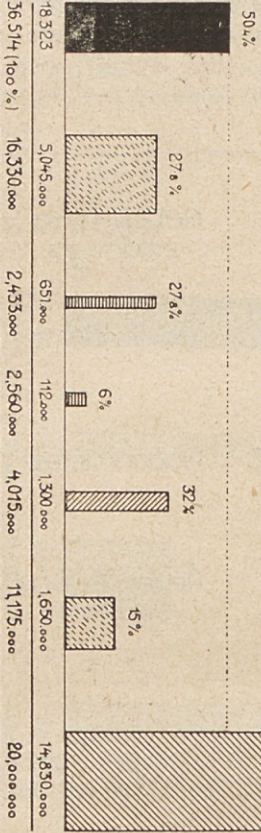
Medseboj
razmerje
železnit.
in neželez.

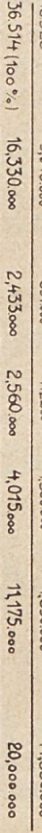
Kred. zadn.
drž. namešč.
dravške
banovine

Kred. zadn.
vseh ostalih
državnih
namešč.

Skupno

Kreditna zadruga

Število članov

Plačani deleži

Rezervni fond

Ostali fond

Trgna štednja

Navadne vloge

Dolg pri Savezu
N.Z. v Beogradu

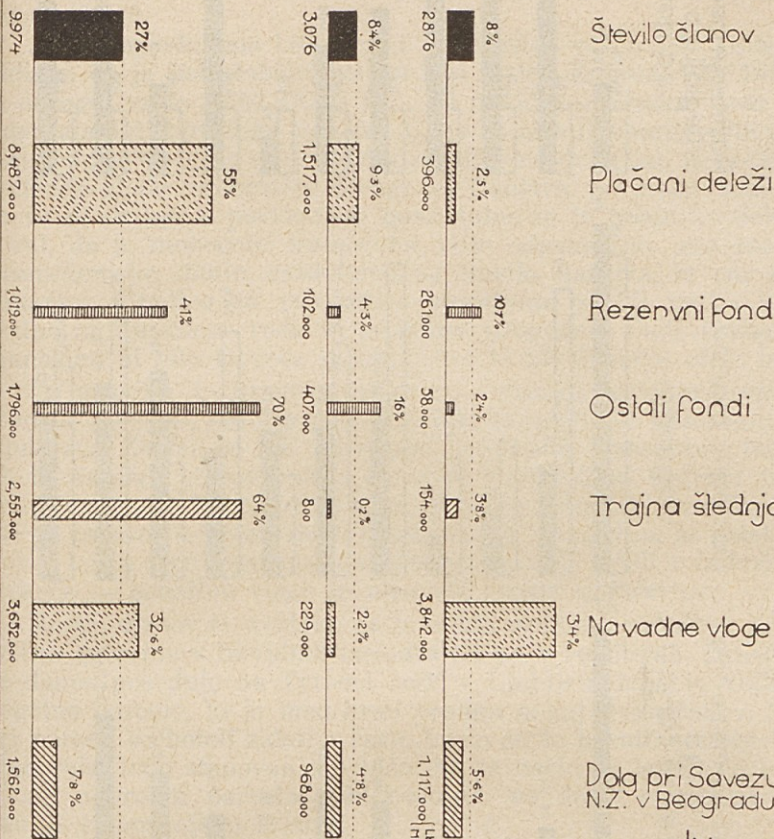
Po stanju
z dne 31. XII. 1933.

Razmerje lasnega in tuje-
ga, dolgo- in kratkoroč-
nega kapitala v posamez-
nih zadrugah

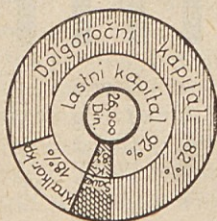
Žel.
Ljubljana
in Maribor

Žel.
Zagreb

Žel.
Sarajevo

Lb. 2.4% 481.000 Din.
Hb. 3.1% 617.000 Din.

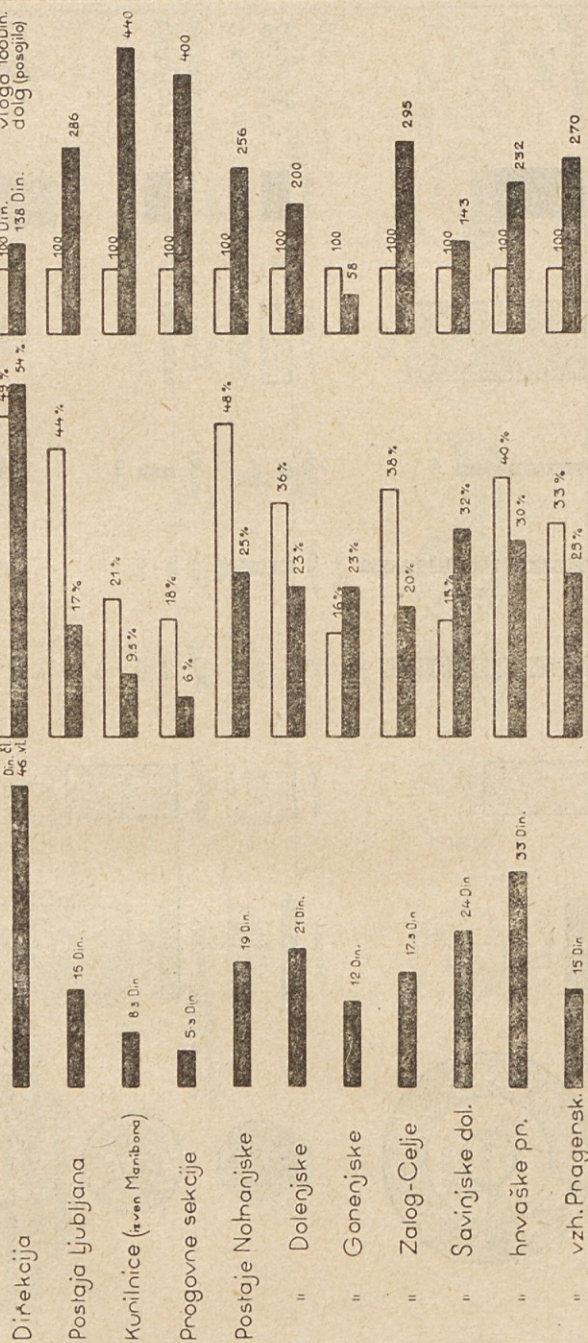
Po stanju z čine

1. X. 1933.

Povprečna mesečna
vloga
železničarja

Odstotek članov
in
vlagateljev

Razmerje med meseč.
odleglji za vloge in
za dolg

Hotel „Balkan“

Podporno društvo železniških uslužbencev in upokojenecv v Ljubljani je v septembru 1933 kupilo Tratnikov hotel na Sv. Petra cesti št. 25. Kakšni nagibi so vodili društvo do nakupa tega hotela?

Ako pregledujemo bilance, ki jih društvo vsako leto polaga, vidimo, da je čisti dobiček vsako leto rasel. Koncem leta 1932. je dosegel vsoto 2,507.376,08 Din. Ta navidezno visoka vsota je zapeljala del starejšega članstva, da je na občnih zborih zahteval višjo odpravnino. Na vseh občnih zborih smo doživljali nekakšno licitacijo glede posmrtnine. Drugi del članstva, predvsem mlajši, pa se ni strinjal s povišanjem posmrtnine in je računsko dokazoval, da je nemogoče izplačevati višje odpravnine, ako znaša premoženjsko stanje, razdeljeno na število članstva, le par sto dinarjev. Predlog za povišanje posmrtnine je bil vsako leto stalno na dnevnem redu in je stalno propadel. Tudi znižanja članarine ni bilo mogoče sprejeti, ker bi bil finančni efekt isti.

Po pravilih je društvo svoječasno vlagalo svoje prihranke deloma v Mestni, deloma pa v Kmetški hraninici in posojilnici v Ljubljani. Zaman so bili vsi napor, pripraviti članstvo do tega, da bi društvo vlagalo svojo gotovino v »Kreditni zadrugi žel. uslužbencev« v Ljubljani. Treba je bilo spremeniti pravila, ki jih pa zamore le občni zbor. Preden se je to zgodilo, je poteklo nekaj let in med tem časom so denarni zavodi prišli v finančne težkoče — hranilne vloge se niso več prosto izplačevale.

Mnogo članov je uvidelo, da je edina pravilna naložitev društvene gotovine v likvidnih zavodih ali pa v realitetah. Društvo še danes poseduje na Tyrševi cesti v Ljubljani lepo in veliko vogalno parcelo, ki je med brati vredna nekaj stotisočakov. Na tej parceli so hoteli zidati v času, ko so se še hranilne vloge izplačevale, lepo stanovanjsko hišo. Na ta način so hoteli na eni strani napraviti parcelo dobičkonosno, na drugi strani pa bi omilili stanovanjsko krizo.

Predlog je bil na izrednem občnem zboru dne 21. VIII. 1932 dvorani O. U. Z. D. v Ljubljani z večino sedmih glasov odklonjen.

Ko so bila pravila spremenjena, se niso mogle vloge iz hranilnice prenesti v »Kreditno zadrugo žel. uslužbencev« v Ljubljani, ker denarni zavodi vlog niso izplačevali. Danes pravijo takim vlogam: zamrznjeni denar. Vendar pa je redni občni zbor v marcu 1933 novemu odboru dal nalog, da mora društveno gotovino plodonosno naložiti v realitete.

V Ljubljani je bilo na prodaj več objektov, toda po večini za gotovino, s katero pa društvo ni razpolagalo. Moralo je paziti, da kupi posest, ki je vredna in bi se bolje obrestovala kot hranilna vloga in bo na prodaj — za hranilne knjižnice.

Po vsestranskem razmotrivanju se je odbor odločil kupiti Tratinikov hotel v Ljubljani na Sv. Petra cesti 25. Precej poguma je imel odbor pri tem nakupu. Odbor je bil izpostavljen raznim kritikom, ki sami vse najboljše vedo in znajo. Ako se pripomni, da je bil hotel kupljen z zamrznjeno vlogo 1.700.000 Din in da

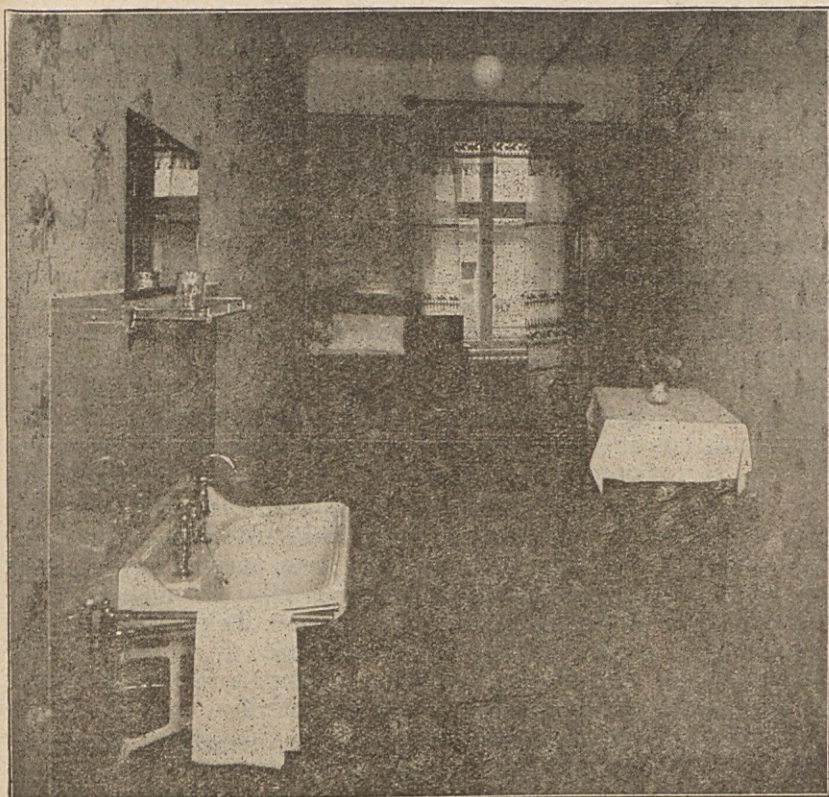
Hotel »Balkan«

je bilo več privatnikov, ki so se prijekali za glavo, ker so zamudili priliko nakupa, in da črpa društvo iz tega posestva vsak mesec denar, ki bi ga iz vloge ne dobilo, je zadosti povedano.

Kakor rečeno, je imel odbor dovolj poguma pri nakupu. Hotel je bilo treba temeljito obnoviti in modernizirati, kar je stalo okoli 600.000 Din in sicer v gotovini.

Z gotovino so društvu pomagale v obliki posojila ljubljanska in mariborska Kreditna zadruga, Nabavljalna zadruga žel. usluž-

Notranjost sobe v hotelu »Balkan«

bencev v Ljubljani pa s kreditom pri nakupu perila in drugih potrebščin. Kako kratkovidni so bili člani, ki so nasprotovali vlaganju društvene gotovine v železničarske kreditne zadruge! Ne bilo bi potrebno društvu prositi posojila in plačevati obresti!

Sedaj pa nekaj o hotelu samem. Sob ima 20, in sicer: sedem z eno posteljo, osem z dvema posteljama in pet s tremi posteljami. Na dvorišču je večja soba s sedmimi posteljami kot zasilno prenočišče, ki pa je tudi prenovljeno in ima popolnoma

nov inventar. Cena postelji v hotelu je med 16 do 22 Din. V zasilnem prenočišču je cena postelji 10 Din za enkratno prenočišče. Navedene cene posteljam so brez 15% hotelske takse, ki jo društvo plačuje samo za državne uslužbence.

Ako hotel primerjamo z drugimi hoteli v Ljubljani, moramo priznati, da ima najnižje cene. Glede komforta pa marsikaterega prekaša, gotovo pa ne zaostaja za njimi. Hotel je bil otvorjen 5. I. 1934 kot »Zadružno prenočišče«, to se pravi, prenočišče samo za člane društva, za člane zadrug in za državne uslužbence sploh. Ker pa je v nekem listu izšla kritika, češ, naj se uslužbenci brigajo rajši za svojo službo in ne delajo konkurence drugim podjetjem, je bilo društvo primorano zaprositi za koncesijo javnega hotela. Ta koncesija je bila dovoljena in dne 21. I. 1934 je bil hotel otvorjen z imenom

»BALKAN«.

Hotel na zunaj — gledan z ulice — ni velik, vendar je na dvorišču njegov največji prostorni razmah. Na dvorišču je 5 zidanih zgradb in še ostane velik senčnat vrt za gostilno in vrt za cvetlice. Izmed lokalov so oddani v najem eden prodajalni čevljev »Jadran«; nadalje so nastanjeni še gostilna, kavarna, fotografski atelje, brivnica, krojaška, čevljarska in mehanična delavnica. Štirim privatnim strankam se oddaja stanovanje z eno in dvema sobama, raztavraterju pa s petimi sobami. Tudi društvo ima lepo in prostorno pisarno pod lastno streho. Iz navedenega je razvidno, da je posestvo veliko in dobro izrabljeno.

S hotelom je ves železničarski stan pridobil važno institucijo v last. Podporno društvo železniških uslužbencev in upokojencev si bo prizadevalo, da obdrži hotel na višini, na kateri se nahaja, tako, da bo nudil vsakemu potniku miren počitek za najmanjšo odškodnino, ki je sploh mogoča. Železničar rad potuje. Vendar pa prosta ali režijska vozovnica še ni vse, kar mu je za pot potrebno. S prenočevanjem v lastnem hotelu »Balkan« bo obvarovan večjih izdatkov v dražjih hotelih.

Žal je društvo vezano po najemniški pogodbi z restavraterjem še do leta 1939. Ko poteče ta doba, bo društvo restavracijo prenovilo in povečalo ter skušalo vsem državnim uslužbencem kakor tudi privatnikom postreči z dobro hrano in pijačo po zmerni ceni. Za sedaj pa društvo posebno od državnih uslužbencev pričakuje, da ga bo podpiralo in bo ob svojem bivanju v Ljubljani prenočevalo le v hotelu »Balkan« ter ga priporočalo svojim znancem in prijateljem.

Čebelarstvo

A. P.:

Čebelarske proslave

Leto 1934. je bilo za čebelarje zelo pomembno. V dneh od 19. do 21. maja smo slavili 200letnico rojstva Antona Janše, prvega učitelja naprednega čebelarstva. Obletnico tega moža je letos proslavil tudi ves svet. Tudi naša mlada železničarska čebelarska zadruga je po svojih močeh pomagala k čimvečjemu uspehu lepe obletnice. V ta namen je čebelarska zadruga povabila delegate bratskih železniških čebelarskih zadrug k proslavi, ki se je vršila v Ljubljani in pa pri rojstni hiši velikega učitelja. Na podlagi programa, ki ga je sestavil odbor naše čebelarske zadruge, je potekla proslava zelo lepo. Dne 19. maja je bila konferenca vseh delegatov v sejni dvorani naše Nabavljalne zadruge uslužbencev državnih železnic. Konferenco je vodil poljoprivredni referent Generalne direkcije državnih železnic g. dr. ing. Gjaja. Na konferenci so se obravnavale vse težkoče, ki jih ima naš železniški čebelar. Dne 20. maja so se udeležili naši delegati slavnostnega zborovanja v Delavski zbornici. Naslednji dan so pohiteli železniški delegati v Breznico pri Žirovnici, da tudi tam pri slavljenčevi rojstni hiši manifestirajo pomen Janševega delovanja.

S tem je bila končana prva čebelarska slavnost, dočim je srbsko čebelarsko društvo pripravljalo proslavo Antonu Janši v Beogradu, in sicer zelo velikopotezno. Proslavo so združili s VI. vseslovanskim čebelarskim kongresom in razstavo, ki se je vršil v dneh od 26. avgusta do 3. septembra t. l. v Beogradu. Pokroviteljstvo nad kongresom je prevzel Njega Veličanstvo pokojni kralj Aleksander I. Visoki pokrovitelj je dobro vedel, kakšen pomen ima čebelarstvo v teh težkih časih za procvit narodnega blagostanja. Vedel je, da je to uspešna stroka narodnega gospodarstva, ki je potrebna take podpore. S tem ni zadovoljil samo navadi, da vladar prevzame pokroviteljstvo, temveč je tudi z gmotnimi sredstvi pripomogel, da se je čebelarski kongres in razstava razvil čim najlepše. Votiral je lepo vsoto denarja za razstavljalce in s tem dal spodbudo k čimvečji udeležbi na razstavi. Naš veliki vladar je šel še dalje in je določil svojega prvorojenega sina, današnjega kralja Petra II., kot zaščitnika jugoslovenskega čebelarstva.

Pod visokim pokroviteljstvom so čebelarji vseh slovanskih držav pohiteli v Beograd na kongres in razstavo, da s tem dokažejo, kako znajo ceniti visoko naklonjenost čebelarstvu s strani jugoslovenskega vladarja. Pohiteli so v Beograd, da ma-

nifestirajo na kongresu slovansko zavest, da so vsi sinovi ene slovanske matere, da so izšli vsi iz enega velikega slovanskega panja. Vpoštevajoč slovansko bratstvo naj bi rodil čebelarški kongres in razstava temelje za medsebojna prijateljska razumevanja med slovanskimi narodi. Na kongres so pohiteli čebelarji Bolgari, Čehi in Poljaki, dočim je iz naše države bila zastopana skoro vsaka večja vas.

Dne 26. avgusta ob 9. uri dopoldne je bil otvorjen kongres in razstava v univerzitetni dvorani. Dvorana je bila nabito polna občinstva, zastopani so bili vsi sloji od kmeta do uradnika, od popa do univerzitetnega profesorja. Navzoč je bil na kongresu zastopnik Njegovega Veličanstva pokojnega kralja, bolgarski poslanik in zastopnika češkoslovaškega in poljskega poslaništva. Od ministrov so bili navzoči: g. Uzunović kot predsednik vlade, minister trgovine in minister za poljedelstvo. Pozdravni nagovor je imel predsednik kongresa g. Djordjević, ki je pozdravil vse navzoče, prečital udanostno brzojavko našemu Velikemu vladarju Njegovemu Veličanstvu Aleksandru I., dalje je prečital tudi pozdravne brzojavke suverenom Bolgarije, Češkoslovaške in Poljske. Svoj govor je razvil v duhu vseslovanske solidarnosti; obenem je omenil vse slovanske pionirje umnega čebelarstva — kot je bil n. pr. Peter Prokopović iz Ukrajine in Poljak Gerson, ki je ustvaril teorijo o partenogeneziji in ki je kot prvi naredil panj s premakljivim satjem. Za predsednikom so povzeli besedo inozemski gostje. Posebno navdušeno je bil pozdravljen bolgarski delegat g. Ivan Valačev, agronom-publicist, predsednik bolgarske čebelarke centrale »Nektar«. Svoj govor je dokončal s klicem: »Slovani naj bodo složni drugače bodo vedno igrača drugim narodom!« Nato so bila na dnevnem redu čisto strokovna vprašanja, razni problemi, ki prihajajo v poštev za napredno čebelarstvo. Referenti, večinoma sami strokovnjaki, so bili tako iz Jugoslavije kakor iz Bolgarske, Češke in Poljske. Trudili so se, da bi razna sporna vprašanja čim najpovolneje rešili. Vsa stremjenja so bila vprta v cilj, kolikor mogoče izpopolniti slovansko čebelarstvo, stroko narodnega gospodarstva, ki naj bi imelo že v bližnji bodočnosti najrentabilnejši uspeh izmed vseh poljoprivrednih strok. Tako n. pr. je referiral dr. Štefan Soudek, dekan šumarskega odseka visoke šole narodnega gospodarstva v Brnu, o nadomestilu cvetne hrane. Predavatelj je dejal, da študij zamenjave cvetne hrane ni dal uspešnih rezultatov, dokler niso rešili tega problema v Rusiji. Rezultati so različni. In vendar dr. Štefan Soudek priporoča uporabo mleka, dokler ni druge rešitve. Svoje dokaze podpira na preizkušnji Hajdaka v letu 1933., ki je prišel do zelo zadovoljivega rezultata. On namreč trdi, da je treba zmešati mleko s sladkorjem v enakem razmerju. Dr. Soudek priporoča tudi uporabo jaje. Ta zmes naj bo do sedaj najboljše nadomestilo cvetne hrane. Drugi češkoslovaški predavatelj

g. dr. Anton Schönfeld, šef državnega inštituta za pregled čebel v Pragi, je predočil, kakšnega pomena je prav sveža cvetna obnožina za čebele. Brez cvetnega prahu se ne morejo razviti mlečne žleze mladih čebel, da bi ustrezale popolnoma namenu. Mlade čebele, vzgojene na sladkorju ali medu brez cvetne hrane, so nesposobne za hranjenje čebelne zalege. Izmed Slovencev sta referirala g. profesor Rajić o življenju Antona Janše in g. Dr. Hribar, šef veterinarskega bakteriološkega zavoda v Ljubljani, ki je predaval o čebelnih boleznih, njih spoznanju, zdravljenju in omejevanju.

Med tem se je pa nemoteno razvijala čebelarstva razstava. Samo prvi dan je posetilo razstavo nad 5000 ljudi. Ta velika

S čebelarstva kongresa.

številka znači, da je v naši državi veliko zanimanje in posebna naklonjenost čebelarstvu. Med posetniki razstave je bilo videti kmeta, delavca, uradnika in visoke dostojanstvenike. Posebno pozornost na čebelarstvu je vzbujal paviljon železničarjev. Čeprav se je čebelarstvo med železničarji pričelo razvijati komaj pred dvema leti, vendar so bili na razstavi ravno železničarji predmet posebne pohvale. Iz čebelarstva orodja je bil sestavljen železniški stroj, ki je bil ves obdan s posodami medu. Stroju sta služili kot svetilki dvoje sit za čiščenje medu, dimnik je predstavljal Stojkovičev sipalnik, dve sončnici sta bili za odbijače. Na čelu stroja je bil napis: »S polno paro v bodočnost!« Dalje se je odlikovala na razstavi skupina A. Ž. panjev, ki jih je razstavila naša železničarska

zadruga. Panji so bili okrašeni s trobojnicami in železničarskim znakom — kolo s peresom —, ki je bilo zelo spretno, dejal bi skoraj umetniško sestavljeno iz zelenja. Zelo posrečen je bil kip iz voska, ki je predstavljal Njega Veličanstvo kralja Aleksandra I.; tudi tega je razstavila naša železničarska čebelarska zadruga.

Po kongresnih pravilih je moralo vsako društvo oziroma zadruga, ki je razstavila svoje proizvode, določiti tri delegate na kongres. Delegati naše železničarske čebelarske zadruge so bili: predsednik g. Škof, g. Sluga in g. Cvetko. (Gl. sliko!)

Pod okriljem svoje zadruge so nekateri železničarji čebelarji poslali na razstavo nekaj svojih pridelkov. Najboljši med in najlepši vosek so imeli sledeči razstavljalci, ki so dobili od ocenjevalnega odbora ngrade: Najvišje odlikovanje »Grand Prix« svetinjo je prejela naša železničarska čebelarska zadruga v Ljubljani.

Škof Franc, šef stanice Ljubljana gl. kol., predsednik zadruge, nagrado Din 300— kot Kraljeva nagrada za železničarje.

Perkavec Albin, nagrado Din 250—.

Srebrne svetinje so dobili:

Cvetko Franc, oficijal dir. drž. železnic;

Polič Anton, prometnik, Ptuj;

Borštnar Franc, višji žel. uradnik v pokoju;

Milost Bogomir, šef stanice, Sevnica;

Sluga Anton, kontrolor dir. drž. železnic;

Leskovec Ivan, žel. uradnik, Maribor;

Klebel Emil, kontrolor dir. drž. železnic;

Avšič Maks, nadzornik proge;

Čebelarska zadruga železn. uslužbencev, denarno nagrado Din 400—.

Iz vsega navedenega je razvidno, da smo železničarji častno zastopali čebelarstvo na VI. Vseslovanskem kongresu in čebelarški razstavi. Na kongresu je bilo določeno, da bo VII. Vseslovanski čebelarški kongres v Sofiji, in sicer leta 1936., kjer se je leta 1910. vršil I. Vseslovanski čebelarški kongres. Drugi je bil leta 1911. v Beogradu, tretji v Moskvi leta 1912., četrti v Pragi leta 1927., peti pa je bil leta 1929. v Poznanju.

Glasba in železničar

ž. V.:

Narodno železničarsko glasbeno društvo „Drava“ v Mariboru

Slovenskemu življu najbolj nenaklonjen kraj v mariborski okolici so bili Studenci. Nevarno je bilo v tem kraju pred svetovno vojno in med njo govoriti slovenski ali biti celo član Ciril-Metodove podružnice ali »Slovenskega bralnega društva«. Kljub temu je živelo v Studencih nekaj družin, kojih očetje so bili zavedni narodnjaki in člani takratne »Zveze jugoslovanskih železničarjev«. Deca teh družin je večinoma obiskavala vadnico na moškem učiteljišču — kajti to je bila edina ljudska šola, na kateri se je podučavala tudi slovenščina.

Želja teh slovenskih železničarskih družin je vedno bila, ustanoviti pevsko društvo, ali na žalost do tega ni moglo priti, ker so takrat nasprotovale vse oblasti in bivša družba južne železnice sama.

Takoj, ko je bil strt avstrijski dvoglavi orel, ko je zmagalo slovanstvo, ko so naši obmejni kraji začeli svobodno dihati, je zbral znani nacionalni in kulturni delavec Jožko Vokač v Studencih vse narodno zavedne železničarje, ki so imeli veselje do petja, in ustanovil maja meseca leta 1919. mešani zbor, »Studenški Slavček«. Vsled preselitve nekaterih najboljših pevk se je moral ta pevski zbor razpustiti in ustanovilo se je dne 1. avgusta istega leta novo pevsko društvo, kojega člani so bili izključno železničarji. Društvo je dobilo ime »Železničarsko pevsko društvo Drava v Studencih«. Namen društva je bil, združiti vse narodne železničarje v stanovskem kulturnem društvu ter jim nuditi s petjem razvedrila izven težke službe. Vodstvo zbora, ki je štel takrat 18 pevcev, je prevzel ustanovitelj Vokač Jožko sam, predsedoval je pa društvu Doblekar Urban, ki je s svojim idealnim delom mnogo pripomogel takratnemu razvoju.

Nemcem in internacionalcem je bila novo ustanovljena »Drava« že takoj v začetku trn v peti ter so ji stavili vse mogoče ovire in zapreke na pot. Premagala je pa z nemajhnimi napori vse zapreke tudi s te strani.

Neustrašeno se je pa začelo zbirati okoli »Drave« vedno več ljudi, ki so njeno delovanje le še bolj okrepli, in sicer tako, da je mogla prirediti že v letu 1920. prvi nastop v Limbušu. Ta pevski nastop, ki ga je vodil prvi pevovadja »Drave« in njen ustanovitelj Vokač Jožko, se je razvil ob ogromnem navdušenju pričujočega narodnega občinstva Maribora in ostale okolice v pravo narodno manifestacijo.

Pevski zbor »Drava« v Mariboru

S to proslavo si je »Drava« omogočila in pridobila naklonjenost širše javnosti in nastopil je nov razmah društva.

Meseca julija 1920. je prevzel vodstvo pevskega zbora pokojni Premrou Vladimir, ki se je lotil z vnemo težavnega dela.

Po odložitvi predsedstva po Doblekarju sta prevzela v letih 1921. in 1922. železniška uradnika Lukačič Avgust kot predsednik, Živko Albin kot tajnik (omeniti moramo, da vrši zadnji to funkcijo nepretrgoma še sedaj) vodstvo »Drave«, katera se je med tem razvila v glasbeno institucijo s tremi odseki, to je pevskim, godbenim in tamburaškim z istočasnim prenosom društvenega sedeža iz Studencev pri Mariboru v mesto Maribor. Posvetila sta se v glavnem notranji reorganizaciji društva in si nadelala težko nalogo, združiti v »Dravi« vse nacionalno čuteče železničarje obmejnega Maribora.

Društvo je dobilo svoj današnji naslov. Vsi odborniki so se z vnemo lotili dela. Pevski zbor, ki je imel takrat moški in mešani, odnosno ženski zbor, je marljivo vadil ter prirejal razen nastopov doma tudi koncerte v okolici Maribora. Godba je pod vodstvom kapelnika Skačēja Antona kmalu zaslovela ter si pridobila naklonjenost vsega nacionalnega življa v Mariboru in okolici.

V juniju leta 1922. je pevski zbor nastopil prvič z velikim umetniškim programom ter pokazal, kaj se s pridnostjo in vztrajnostjo da doseči.

Preko gmotnih ovir si je »Drava« pomagala z javnimi podporami, ki so takrat bile precej izdatne. Zlasti so mlado društvo podpirali v prvi vrsti slovenski odvetniki, dr. Rudolf Ravnik, dr. Fran Irgolič ter ravnatelj Alojzij Kriznič, ki so bili za svoje zasluge imenovani častnim članom društva.

Po odhodu Lukačiča, ki je predsedstvo »Drave« radi premetitve odložil, je isto prevzel g. Jarh, kateremu je sledil po enem letu Gajšek Božidar. Tudi zborovodja Premrou je radi

Vokač Jožko, predsednik

nerazumevanja s strani pevcev odložil po uspešnem delovanju taktirko, pač pa je ostal še dalje v društvu kot agilen odbornik in bil v znak priznanja imenovan častnim pevovodjem.

Profesor Hladky, ki je prevzel nato pevski zbor, je dosegel velike uspehe. Leta 1925. je odšel iz Maribora. Po kratkem presledku je prevzel zbor profesor Schweiger Viktor. Pod njegovim vodstvom se je zbor povzpел do lepe umetniške višine. Leta 1927. je društvo izgubilo zborovodja Schweigerja in kapelnika

Živko Albin, tajnik

Skačēja ter je »Drava« vsled teh izgub padla v težko — morda najtežjo — krizo, ki je pretila postati celo katastrofalna. Mnogo truda je stalo, da so odborniki rešili pevski in godbeni odsek srečno iz krize. Posrečilo se je »Dravi« pridobiti novega izbornega pevovodja v osebi učitelja Horvata Albina (vodi z velikim uspehom zbor še danes) ter kapelnika Koudelko Franja, pozneje pa nad vse zmožnega in nadarjenega kapelnika Žekarja Lojzeta.

Leta 1928. je prevzel predsedniške posle šef stanice Mohorko Jože in jih uspešno vodil do občnega zborā dne 22. febr. 1931., na katerem je bil izvoljen za predsednika iz Ljubljane se vrnivši ustanovitelj in prvi zborovodja J. Vokač.

Da vrši »Drava« vsestransko svojo dolžnost na narodnem in kulturnem polju med železničarstvom kakor tudi prebivalstvom obmejnega Maribora in okolice, dokazujejo sledeče suhe številke: Od svojega obstoja pa do meseca septembra 1934. je absolviral pevski zbor 341, godba 902 in tamburaši pa 162, to je skupaj lepo število 1405 nastopov.

Da vlada med narodnim železničarstvom obmejnega Maribora zanimanje za »Dravo« in da se zaveda njenega kulturnega pomena, priča stanje ob letošnji 15letnici: Moški zbor, katerega dolgoletni predsednik je neumorni in z očetovsko skrbjo obdareni Mordej Franjo, ima 43 pevcev; godba, kateri predseduje neustrašeni nacionalni delavec in priljubljeni predstojnik inž. Gruden Jože, ima 41 godbenikov; tamburaški odsek, katerega

vodi spretni in agilni Pivko in kateremu predseduje stari borec za železničarske pravice Muraus A., ima 24 tamburašev. Rednih članov je 932, torej skupaj 1040 članov.

Sedajnemu predsedniku Vokaču Jožku se je po dolgem trudu posrečilo ustanoviti četrti odsek in to je glasbeno šolo. Direkcija drž. železnic v Ljubljani pod vodstvom g. direktorja Cugmusa je pokazala veliko razumevanje in oddala »Dravi« primerne šolske lokale v bivši kontroli prihoda. Prvo šolsko leto 1932/33 se je pričelo dne 1. februarja 1933. s 50 učenci in tremi učitelji, v drugem šolskem letu 1933/34 je šola narasla na 77 učencev s 6 učitelji. Artistični vodja glasbene šole je priznani strokovnjak prof. Druzovič.

Omeniti je tudi treba, da je nekaj pevcev godbenikov in tamburašev, ki že od obstoja neumorno aktivno sodelujejo.

15letnico obstoja je »Drava« proslavila v rojstnem kraju v nabito polni prostrani sokolski dvorani in dne 6. oktobra 1934. v veliki Unionski dvorani v Mariboru. Dvorana je bila do zadnjega kotička napolnjena in nastop posameznih odsekov je iznenadil vso navzočo publiko. Kritika od strani strokovnjakov je bila zelo laskava.

Razveseljivo je dejstvo, da so vsi izvršujoči člani aktivni železničarji, ki v materijelnem oziru močno čutijo težo današnjega časa. Tako delo izvrševati je pa mogoče le tistemu, ki ljubi svoj narod in našo drago domovino. In to so naši »Dravaši«, obmejni stražari.

Vrt in cvetlice

Josip Štrekelj: **Plezalke in ovijalke**

Plezalke imenujemo tiste rastline, ki se vzpenjajo po opori kvišku. Nekaterim služijo za oprijemanje tačice (divja trta), drugim vitice (srobot), nekatere pa potrebujejo naše pomoči, da ne omagajo (vrtnice). Ovijalke pa se ovijajo po opori navzgor, nekatere v desno, druge pa v levo smer. Oboje odganjajo dolge mladike, ki so tanke in tako slabotne, da se brez opore ne morejo držati pokonci.

Na vrtu, kjer posnemamo v malem naravo in vse kulture, ne sme manjkati ovijalk in plezalk, vsaj nekaterih ne. Prazne stene, ki dolgočasijo okolico, oblečemo s plezalkami. Da je vrt zvezan s hišo, obsadimo ob poti plezalke. Vrtna lopa ni popolna, če ni obdana s plezalkami. Prav tako so potrebne plezalke in ovijalke ob vhodnih vratih, preko balkonov in ograj. Tudi na tratah lepo

pristožajo ovijalke, če se ovijačjo po primerni opori kvišku, in ob stenah, če jim napnemo žice v oporo.

Plezalke in ovijalke so enoletne in večletne. Ker so ljubiteljem vrtov ljubše večletne, hočemo nekatere, ki uspevajo v našem podnebjju, na kratko opisati.

1. Divja trta (*Vitis ampelopsis quinquefolia*) je skromna, znana plezalka, ki se oprijemajoč s tačicami spenja po zidovju in stebrih. Raste zelo hitro, da v malo letih zakrije velike stene. Najlepša je v jeseni, ko ji listje pordeči. Sade jo ob vrtnih lopah in ob golih stenah.

Sorodna tej je Vajčeva trta (*V. amp. Veitchii*), ki z drobnimi odganjki in malimi lističi premrežuje stene. Raste pa počasneje kakor prej imenovana, ali za pokritje sten je pripravnejša. Obe sta jako trpežni ter uspevata tudi v senčni in na severni strani.

2. Virginijski jasmín (*Bignonia radicans*) je plezalka in ovijalka. Po stenah se spenja oprijemajoč se s tačicami, ob oporah se pa ovija. Zraste do 10 m visoko. Njeno temnozeleno listje je podobno jesenovemu. Vso prednost pa ji dajajo veliki lijakasti rdeči cveti, ki vise v češuljah koncev mladik. Cvete pa od začetka julija do srede septembra. Ob vhodnih vratih in za okras balkonov je ta najprimernejša plezalka. Krasna je tudi kot samska rastlina, ako ima dovolj močan in visok kol za oporo.

3. Bršljan (*Hedera Helix*) se prilaga za senčnate lege. Uporaben je tudi za obrobke na vrtu in za grobove. V posodah gojen je zlasti pozimi za okras sob in oken. Bršljanov je več vrst, ali najodpornejši je navadni, gori imenovani.

4. Glicina (*Wistaria chinensis*) je ovijalka, ki v dobri zemlji zraste do 10 m. Ako nima opore, raste v ravnih smereh potleh, sicer se pa ovija kvišku. Spomladi cvete še preden odžene listje v gostih navzdol visečih grozdih sinje barve. Cvete pa nekoliko v manjši meri tudi v juliju in avgustu. So še druge vrste glicin, celo z belim cvetjem, ali najbolj cenjena je sinje-cvetoča. Ob hudi zimi ji mladike rade pozebejo, zato jih v avgustu skrajšamo za $\frac{1}{3}$, da pospešimo zoritev in odpornost proti mrazu. Sadimo jo ob voglih hiš, ob balkonih in stopniščih in prvosod, kjer je dovolj prostora, da se lahko širi.

5. Aktinidija (*Actinidia polygama*) je ovijalka, ki zraste do 6 m visoko. Njeno listje je podolgasto elipsasto, proti peclju in na koncu koničasto. Cvete julija. Zaradi cvetja ni upoštevanja vredna, bolj pa zaradi gostote listja in sadja. V jeseni dozore, kakor oreh debele, zelene jagode, ki so užitne in prav dobrega okusa. Zaradi tega jo mnogokje sade kot sadni grm. Najbolje se počuti, ako ji damo primerno visoko rogovilasto oporo, ali pa med velikimi drevesi, da se vzpenja po vejah.

6. Periploka (*Periploca graeca*). Ta zelo naglo rastoča ovijalka ima temnozeleno, blizu tal ozko, višje pa široko elip-

sasto listje. Najzadovoljnejša je, da se ovija kvišku po žici ali po zadosti visokem kolu. Za lego in zemljo ni izbirčna. Cveti so neznatni, zunaj zeleni, znotraj pa rjavi, ki se pokažejo v juliju. Ker se mladike ovijajo druga ob drugo, ni primerna za vrtno lope, niti za ograje, krasna je pa, ako se vzpenja v lepi zaokroženi piramidi po žici na primernem kraju ob hiši.

7. **S r o b o t** (Clématis). Teh je nad 100 vrst in še več sort. Izmed plezalk zasluži srobot posebno uvaževanje, ker nobena se tako gosto ne pokrije s cvetjem. Zato tudi pridobiva čedalje več prijateljev. Nekatere vrste cveto zgodaj spomladi, druge pozneje in celo tudi poleti. Po listju so si sroboti podobni, po velikosti in barvi pa zelo različni. Vsi ljubijo polsončno lego. Na severni legi celo bolje uspevajo kakor na južni. Ako mu odkazemo soncu izpostavljeno južno lego, moramo zemljo ob njem zasenčiti. Najbolj so priljubljeni Jakmanovi sroboti. Ti cveto poleti, pa se odlikujejo tembolj z velikimi, gosto nastavljenimi cveti.

8. **A j d o v e c** (Polygonum Baldschuanicum in P. Auberti). V to družino spada mnogo vrst rastlin, ali kot ovijalki ste za nas le navedeni pomembni. Menda je ta najhitreje rastoča ovijalka, saj v enem letu zakrije celo vrtno lopo. Dnevno zrastejo posamezne mladike po 10 cm. Obe navedeni ste si precej podobni po listju in cvetju. Poleti se odene z belorožnatim cvetjem, ki visi gosto nastavljeno ob njej v dolgih vencih. Za lego ni izbirčna. Uporabna je za zakritje omrežja, vrtno lope, posebno pa pokaže svojo lepoto na prostem ob visoki opori.

9. **A r i s t o l o h i j a** (Aristolochia Sipko). V rasti in trpežnosti je enaka divji trti, vendar pa jo prekaša v lepoti velikega, temnozelenega srčastega listja. Kot ovijalka preplete ograje, stebre in lope tako gosto, da se listje na debelo krije. Cveti so lepi, pipam podobni in se pokažejo junija. Ker so pa v gošči listja zaradi rjavkaste barve komaj vidni, so manjše vrednosti. Radi jo sade ob balkonih, stopniščih, ob vrtnih lopah, pa tudi kot samsko ob primerni opori.

10. **V r t n i c e**. Dasi se vrtnice ne ovijajo niti oprijemljejo, ne z viticami ne s tačicami, so vendar dali tisti vrsti, ki odganja tri in več metrov dolge mladike, ime plezalke. Teh je več vrst, ki se ločijo najbolj po barvi cvetov. Vse cvetejo v češuljah in večina samo enkrat v letu. Uporabljajo jih najraje za zastrtje ograj, za vrtno lope in za obrobke. Cepljene na šipek v višini 2 m in višje, povešajo dolge mladike navzdol, zato jim v takem stanju pravimo žalovalke, kakor mnogim drugim drevesom, ki imajo slično rast.

Plezalke in ovijalke pomnožujemo s potaknjenci, z grobaničami, s koreninskimi odganjki, nekatere tudi s semenom, dasi se tega načina zaradi dolgotrajne vzgoje le redkokedaj poslužujemo. Navadno si pripravimo potaknjence po končani rasti v jeseni, ki jih shranimo prisute v zemlji do pomladi. To so 10 do

15 cm dolgi deli mladik, ki jih spodaj gladko odrežemo tikoma pod popkom, zgoraj pa 1 cm nad nad popkom. Najboljši uspeh imamo, ako jih posadimo spomladi v pesek v toplen gnojaku. Vrtnarji, ki razpolagajo s cvetličnjaki, pomnožujejo te rastline tudi z zelenimi odganjki (potaknjenci) poleti. Nekateri, kakor vrtnice plezalka, divja trta, bršljan, tudi virginijski jasmin, se precej dobro ukorenijo tudi na prostem. Potaknjenci glicine in nekaterih žlahtnejših srobotov pa se ne primejo niti v gnojaku ne. Zato pomnožujemo te edino z grobanicami in s koreninskimi odganjki, sroboti pa razen tega tudi s cepljenjem na navadni belocvetoči gozdni srobot.

Da se te naše prijateljice ne razrastejo preko določenih mej v podivjane grme, jih kraju in namenu primerno obrezujemo. Najbolje je, da to delo opravimo spomladi. Nekaterim pa, ki rastejo še pozno v jeseni, da ne utegnejo dozoreti, zaradi česar pozebejo, skrajšamo mladike za $\frac{1}{3}$ proti koncu avgusta. Razen dozorelosti ostalih delov mladik pridobimo s tem v naslednjem letu tudi na cvetju. Tistih, ki jih gojimo zaradi cvetja, ne smemo obrezovati na kraške palce. Tako obrezane sicer močnejše odženejo, pa ne cvetejo. Zlasti so v tem občutljive glicine, virginijski jasmin in vrtnice.

Vrtnice obrezujejo mnogi takoj po odcvetenju, kakor to pravilno opravljamo pri lepotičnem grmičevju. Bolje je, da jih tedaj ne motimo v soku in da opravimo to delo spomladi. Vrtnica plezalka dela glede cvetnih nastavkov izjemo, da namreč v naslednjem letu najlepše cvete na enoletnih, tako zvanih vodenih odganjkih, ki krepko odženejo iz korenišča. Zato pustimo pri vsaki po enega ali več takih odganjkov, lahko v celi dolžini, kar se ravna po jakosti rastline. Vse ostale slabotne in dvoletne pa odstranimo. Pri drugih pa odstranimo spomladi vse suhe veje in odganjke, vse ostale pa, ako ni ravno prevelika gošča, pustimo. Pri divjih trtah odpade obrezovanje. Krajšamo le tam, koder rastejo v napotje, na pr. preko oken in vrat.

Voščene (oltarne) in pogrebne sveče, namizne sveče (za hišno razsvetljavo), nagrobne lučke v lončkih, svečice za božično drevo, čebelni vosek obeljen in rumen, parafin itd. dobite po zmernih cenah in dobri kvaliteti v

svečarni »PAX«
KOPAČ & STELE, družba z o. z.

Ljubljana, Celovška 14 (nasproti velesejma poleg žel. ambulance)

Kupuje čebelni vosek in voščine po zmernih cenah

Zdravstvo

Dr. A. Krisper, Ljubljana:

Zdravilne rastline

V tem kratkem članku sem po abecednem redu zbral in naštel rastline, znane najširšim krogom, z namenom, opozoriti čitatelja na njih koristnost, uporabnost in škodljivost. Vsaka teh zdravilnih rastlin ima v sebi sokove, ki so lahko človeku v korist in mu zopet povrnejo zdravje, če jih pravilno uporabi. Mnogo teh sokov, posebno od hudo strupenih rastlin, je zdravniški vedi in kemični tehniki kolikor toliko že poznanih. Poznamo pa še veliko takih rastlin, katerih zdravilne snovi so še neraziskane, na pr.: arnike, angelike in dr. Mnogim rastlinam pripisuje narod take zdravilne moči, ki jih v resnici nimajo; ali pa porabi eno rastlino prav za vse bolezni, kar je tudi pogrešeno. Groza je človeka, če samo pomisli, kakšne strupene rastline rabijo nesrečne žene, kadar se hočejo znebiti svojega plodu, kar jim po navadi nikdar ne uspe, razen v primerih, ko same sebe zastrupe. Zdravilne in strupene rastline se zlorablajo tudi v druge namene, tako v ljubavne napitke, zločinske namene in različne čarovnije. Poglavlje o tem je zanimivost zase.

Izbrane so namenoma samo take rastline, ki so večinoma mnogim že znane, zato da si čitatelj lažje ustvari pravilno sodbo o njih zdravilnosti, da jih ve ceni, kolikor so res vredne, da se otrese različnih vraž in da jih bo pravilno uporabljal tam in takrat, kjer mu bodo v resnici pomagale.

Naštete zdravilne rastline nabiramo ob navedenih časih sami, lahko pa tudi prepustimo nabiranje, sušenje in spravljanje drugim in jih kar kupimo od znanih rožarjev na trgu ali pa v lekarni. V slednjih jih dobimo ob vsakem času v dobrem stanju. Tudi v večini drogerij jih dobimo.

Kdor ima čas in misli sam nabirati zdravilne rastline, naj nekoliko izpraša druge rožarje. Nekaj bo zvedel tudi v sledečih vrsticah. Svetujem pa vsem onim, ki se mislijo pečati s količkaj obširnejšim in dobičkonosnim nabiranjem rož, da se zato prej temeljito pripravijo, ali da pristopijo k že obstoječim udruženjem rožarjev, kjer dobe pojasnila, za katere vrste zdravilnih rastlin je na trgu povpraševanje, kdaj jih je treba nabirati, kako sušiti in spravljati. Pa tudi katere zdravilne rastline se dobičkonosno gojijo po poljih in vrtovih. Običajno prevzame tako udruženje vse nabrane zdravilne rastline in jih potem razpečava v večjih količinah, ker se tako lažje in bolje prodajo.

(Železničarska zadruga bi tudi lahko organizirala med svojimi člani tako nabiranje rož, saj so ji dani vsi pogoji za uspešno uresničenje tega načrta.)

Prav koristno bi bilo, če bi združili vsakodnevni sprehod z nabiranjem, kar je nekaterim, na pr. upokojujencem, v razvedrilo in koristno zabavo. Tudi mladine ne smemo pozabiti. Njo je treba na prvem mestu podučevati in navajati, da se seznanijo z zdravilnimi rastlinami in njih koristnostjo. Z nabiranjem rož ne koristimo namreč samo samim sebi in svojemu zdravju, ampak tudi celokupnemu narodnemu gospodarstvu. Kajti velikanske so množine rož, ki jih uvažamo in za katere gredo lepi denarci v inozemstvo. (V ta namen misli v kratkem tudi naša banovina izdati obsežno navodilo za zbiranje, gojenje in sušenje vseh zdravilnih rastlin.)

Zdravilno snov vsebuje cela rastlina, ali samo korenina, korenika, gomolji, listi ali cveti. Temu primerno jih nabiramo. Da se nam zdravilne rastline ne pokvarijo in da jih lahko hranimo, jih posušimo. Cvetje in listje sušimo v primernih posodah v senci, da ne izgube barve in svoje zdravilne moči. Cele korenine, podolgem preklane ali na kolobarje zrezane, in nekatere rastline (arnika, preslica) sušimo na soncu ali pa tudi pri peči, da jih čim prej posušimo, da nam ne splesne ali se kako drugače ne pokvarijo.

Kot zdravilo uporabljamo nekatere rastline tudi sveže, oziroma njihov sok. Iz posušenih in na manjše koščke zrezanih rastlin, si pripravimo čaj na ta način, da jih poparimo ali pa nekaj časa kuhamo. Korenine moramo dalje časa kuhati, da postanejo uporabne kot zdravilo. Če ni drugače omenjeno, vzamemo za eno skodelico čaja približno eno žlico do male pesti zdravilnih rož. Večkrat je priporočljivo, da mešamo za čaj po več zdravilnih rastlin, kot je to omenjeno na pr. pri slezu, trnastem gladežu i. t. d.

Tu navedenih zdravilnih rastlin, ki so vsakomur znane, se lahko vsakdo poslužuje v opisanih mejah s potrebno previdnostjo. Primerne so za vsakdanja lažja obolenja. Često eno ali drugo predpiše tudi zdravnik, s katerim se je tudi najbolje posvetovati v vseh težjih primerih obolenja. Napačno je, kuhati vse mogoče rože pri boleznih, ki jih ne poznamo, in potem, ko je že prepozno in pokvarjeno, poklicati zdravnika.

Arnika,

brdnja, gorski kokovičnik, roža sv. Antona, črvivec, hribovski koren (sl. 1.) je pri narodu že od nekdaj poznana in priljubljena ter pri vseh mogočih boleznih uporabljena zdravilna rastlina. Arnika raste na planinskih travnikih, pa tudi po redkih gozdovih. Je to 30 do 40 cm visoka rastlina z vodoravno ali poševno, kot svinčnik debelo rumenorjavo koreniko. Pritalni listi tvorijo listno rožico (rozeto), sestavljeno iz 2 do 3 parov velikih, celobnih, nasproti si stoječih suličastih listov. Kosmato pokončno steblo nosi 1 do 2 para malih, nasproti si stoječih listov ter je

enojno ali pa ima 2 do 4 stranske odrastke. Veliki, rdeče rumeni cvetni koški so sestavljeni iz notranjih cevastih in jezičastih obrobni cvetov. Arnika diši močno in nekaterim prijetno. Okusa je grenkega in so jo zaradi tega včasih rabili pri želodčnih motnjah. Cela rastlina vsebuje zdravilne snovi, posebno mnogo jih je v koreninah. Zdravilna moč rastline pri dolgem ležanju pojema, zaradi tega napravljamo tinkturo, ki se dolgo drži. Za

pripravo zdravilne arnične tinkture nabiramo meseca junija, julija in deloma avgusta nadzemni del rastline s pritalnimi listi vred; korenike pa v jeseni. Prvo in drugo posušimo na soncu ali pa pri peči (ne, kakor druge rastline, v senci). Namočimo 1—2 dkg arničnih cvetov ali pa celo rastlino s koreniko vred v $\frac{1}{2}$ l čistega špirta, pustimo stati na soncu 8—10 dni in tinktura je gotova. Arniko prištevamo med nesirupene rastline. Vendar je previdnost priporočljiva. Če pripravimo močnejšo tinkturo, jo je treba s čistim špiritom in vodo razredčiti. Arnični cveti, močna tinktura ali čaj povzročajo na koži najprej srbež, potem občutek pečenja, pod gotovimi pogoji pa tudi vnetje kože s tvorbo mehurčkov, ki se nato ognoje, in pa odmrtnje

Sl. 1. Arnika ($\frac{2}{3}$ nar. vel.)

kože. Popita čista tinktura ali pa močan čaj, povzroča v ustih, požiralniku, želodeu in črevesju prav take pojave vnetja kot na koži. Razen tega nastopijo težave pri požiranju, nadraženost potrebušnice, onemoglost, vrtoglavost, udarjanje srca, brzo in nenakomerno bitje žil, pomanjkanje zraka, krči in končno smrt v iznemoglosti.

Narod uporablja čaj ali tinkturo pri ranah, oteklinah vsled udarca, podpludbah, za izpiranje ust in dr. Pri obolenjih pljuč, prebavil, pri krčih in pri slabem mesečnem perilu (menstruaciji) je ni priporočljivo rabiti. Tudi kot sredstvo za splavljenje jo rabijo, pri čemer se dostikrat dogajajo zgoraj omenjena zastrupljenja.

Kot zdravilo za rane je priporočati z vodo razredčeno arnično tinkturo, ker se pod njenim vplivom zelo hitro zdravijo, ne da bi se gnojile. Čisto tinkturo namažemo na oteklino vsled udarca ali zvitja. Zelo dobro sredstvo je tinktura tudi pri mišičnem in

sklepnem revmatizmu in pri različnih drugih trganjih skupaj z kafrovim in milnim špiritom. (1 del arnične tinkture, 5 delov milnega in 5 delov kafrovega špirta.)

Baldrijan,

božjastnica, zdravilna špajka, mačja korenika (sl. 2) raste povsod po naših krajih na vlažnih močvirnatih travnikih, ob potokih, gozdnih robovih in svetlih gozdovih v nižini, kakor tudi na hribovitem svetu. Poznamo več vrst baldrijana. Ponekod ga goje v vrtovih. Rastlina doseže do 1½ m višine. Ima kratko, šopasto koreniko. Okroglo, pokončno, po dolgem nazlebljeno in votlo steblo nosi velike nasproti si stoječe, neparno razdeljene liste in mesnatordeče, redkokdaj bele cvete, združene v pako-

Sl. 2. Baldrijan ($\frac{1}{10}$ nar. vel.)

baldrijan ne pomaga. Tudi škoduje baldrijan, če ga dalje časa uporabljamo. Posledice so glavobol, nespečnost, razdraženost, široke zenice in pokvarjeno srce.

Tinkturo (20—50 kapljic na sladkorju) uporabljajo še pri želočnih in drugih krčih, črevesnem katarju, glistah itd. Nekateri ga uporabljajo sploh zavse, seveda s tem primernim uspehom.

Za pripravo tinkture vzemi 1 del posušene korenike in 10 delov čistega špirta ali pa močnega žganja. Pripravimo jo prav tako kot arnično.

Bezeg.

Poznamo navadni in črni bezeg ter smrdljivi bezeg ali habat. Slednjega redko kdo uporablja. Zamenjati ga ne smemo z lipovko, imenovano tudi bezeg. Bezeg je v senci grm z velikimi listi, na prostem pa postane do 5 m visoko drevo z malimi listi in razpokanim lubjem. Goje ga tudi po vrtovih. Deblo in veje

so napolnjene na sredi z mehkim strženom. Do 30 cm veliko liho pernatno, nasproti si stoječe listje diši neprijetno in ima največ zdravilnih in strupenih snovi. Mali, vonjavi, beli cvetji se razvijajo v juniju in juliju v pakobul. Plod tvorijo črne jagode, katere rabijo za barvilo. V zdravilne namene nabiramo poleti in jeseni cvetje, listje in lubje. Čaj iz bezgovega cvetja pijemo pri prehladu in vnetnih boleznih kot sredstvo za znižanje temperature, t. j. znojenje; dalje za grgranje in v zeliščnih blazinicah. Iz posušenih jagod pridobivajo v tovarnah sredstvo, ki žene na vodo, in za odvajanje. Istim namenom služi narodu bezgovo lubje in korenine. Jagode v kompotu ali vkuhane nekateri zelo cenijo kot izborno sredstvo za želodec. Pri uporabi bezgovega listja je treba previdnosti, da se ne zastrupimo.

Borovnica,

črna jagoda, raste po svetlih gozdovih in livadah. Tvori močno razvejčen do 50 cm visok grmič z malimi ostrorobimi listi na kratkih pecljih. Borovnica cvete v aprilu in maju, včasih tudi v drugič poleti. Njene svetlo zelene pazdušne kroglaste cvete komaj zapazimo. Plod tvorijo znane modročrne, mnogosemenske, sočne, sladke borovnice. Posušene borovnice so zelo dobro sredstvo proti običajni driski, posebno priporočljive so za otroke. Žganje in vino iz borovnic uporabljajo pri kroničnih motnjah prebave. Borovnično marmelado priporočajo nekateri pri sladkorni bolezni. Tudi listje borovnice služi istim namenom in kot čaj tudi pri obolenjih mehurja in sopil. V enake namene lahko rabimo brusnice in listje brusnic. (Sl. 3.)

Sl. 3. Brusnica (nar. vel.)

Brinj.

Brinje, smolje, z vedno zelenimi bodečimi iglicami, je vsakomur prav dobro znan grm. Iz črnih, lepo dišečih jagod, ki dozore vsako drugo leto, žgejo nekaterim že malo preveč priljub-

ljeno zdravilo: brinjevec. Brinje raste povsod v nižini, pa tudi na najslabših kamenitih tleh v planinah. Slednji ima baje bolj zdravilne jagode.

Vsi deli brinjevega grma vsebujejo zdravilno brinjevo olje. Podobno olje vsebuje tudi smrdljivi brinj in drugo manj znano grmičevje. Brinjevo olje je izmed vseh najmanj strupeno in se je zato uveljavilo kot zdravilo. Pri redkih zastrupljenih po zavžitju velike množine brinja opazimo v prvi vrsti poškodbe ledvic: bolečine v predelu ledvic, bolečine pri puščanju vode, ki se izloča v veliki množini; krvava voda diši po vijolicah, prav

Sl. 4. Grenka detelja (½ nar. vel.)

tako kot po zavžitju terpentinovnega olja. Razen tega opazamo, da je dihanje in delo srca pospešeno; da pride do krvavitve iz maternice, toda nikdar še pri tako veliki množini zavžitih jagod ne pride do splava. Na koži provzroča brinjevo olje vnetje: koža pordeči, tvorijo se mehurji in močna oteklina.

V zdravilstvu se uporabljajo samo jagode, kot sredstvo, ki žene na vodo, nikdar samo za se, ampak vedno le skupaj z enako delujočimi rastlinami, ker jako draži in poškoduje vnete ledvice. Zaradi tega je potrebna velika previdnost pri uporabljanju brinja. V nekaterih krajih

rabi narod brinje pri mnogih dolgotrajnih obolenjih, kot vodenici, revmatizmu, gihtu, naduhi, vnetju ledvic in mehurja, kar pa ni priporočljivo iz zgoraj navedenih razlogov. Končno rabijo brinj tudi kot kadilo in začimbo.

Detelja, grenka

ali mrzličnik (sl. 4) so včasih rabili pri malariji in drugih mrzličnih boleznih. Pomagal je malo ali pa sploh nič. Mrzličnik, encijan in druge grenke rastline so najbrž zaradi tega rabili pri malariji, ker ima kinin prav tako zelo grenak okus. Kinin poznamo šele od l. 1683, ko so južnoameriški Indijanci s kininovo skorjo ozdravili ženo kraljevega namestnika v Peruju. Encijan pa so že 200 let pr. Kr. rabili proti kugi. Po vsem tem izgleda, da je moral biti kinin znan in pravilno rabljen že davno pr. Kr.

Mrzličnik raste ob jezerih, rekah in po zamočvirjenih travnikih (barju). Ponekod raste tudi po vlažnejšem planinskem svetu. Do 1 m dolga valjastočlenkasta 1—1½ cm debela korenika se plazi v blatu ter prehaja v golo, do 30 cm visoko steblo, katerega vrh nosi 10—20 belih ali rožnatih nežnih cvetov. Pritalni listi z dolgim pecljem in trojnatu ploskvijo sličijo zelo travniški detelji, samo malo večji, sočnejši in trši so. Duha nimajo nobenega.

Grenke zdravilne snovi vsebuje cela detelja, največ jih je pa v listih. Pri nas nabiramo samo liste meseca maja in junija. Kot zdravilo rabimo mrzličnik prav tako kot bo pri encijanau omenjeno; poleg tega pa še skupaj z meto in baldrijanom, kot čaj za pomirjenje živcev.

Encijan,

košutnik, rumeni svišč, raste po gorskih travnikih. Pri nas je z zakonom zaščiten in se ne sme nabirati; prav tako ostale vrste encijana. Poznan je bil že 200 let pred Kristom, zapovedal ga je rabiti ilirski knez Gent proti kugi, po katerem je dobil tudi ime.

Encijan, pravilneje gencijan, zraste do 1½ m višine in ima rumenorjavo, večglavo, podolgem nažlebljeno koreniko, ki na poseben način diši in ima najprej sladek, potem močno grenek okus. Ponavadi požene več stebel, ki ostanejo enojna. Veliki, nasproti si stoječi listi so zelo podobni onim od bele čemerike. Cveti so sorazmerno majhni, zlatorumene barve in vretenasto razporejeni. Mala ovalna semena nahajamo v velikem številu v preostalih cvetnih čašah.

V celi rastlini, največ pa v korenini, nahajamo grenko, soli podobno zdravilno snov, ki je neškodljiva, tudi če jo v večji množini použijemo. Povzroča kvečjemu bljuvanje, kar se tudi izrablja za izpraznjenje in čiščenje želodca. Grenke snovi, kot jih nahajamo v encijanau in spodaj omenjenih rastlinah, povečajo tek, povzročajo povečano izločanje sline v ustih in prebavnih sokov v želodcu, pospešujejo prebavo in hitreje izpraznjenje želodca. Grenke snovi razvijajo samo takrat svoje zdravilne moči, če jih jemljemo kot čaj ali tinkturo 1 uro ali pa vsaj ½ ure pred jedjo, tako da ima želodec čas pripraviti prebavne sokove. Če jih jemljemo med jedjo ali po jedi, imajo popolnoma nasproten učinek in zadelaajo želodec. Iz tega je razvidno, da se moramo točno držati omenjenega časa in jih ob nepravem času raje ne jemljimo. Prav ugodno delujejo te grenke snovi tudi na črevesne krče in na krčevito zadelanost, slično kot sok afrikanke rastline uzare. Dalje rabimo čaj (1—2 žlice ali tinkturo (5 do 15 kapljic) pri slabokrvnosti, ker pomnože rdeča in bela krvna telesa. V prejšnjih časih so jih rabili, seveda brezuspešno, pri malariji, protinu in proti črvom.

Iste zdravilne lastnosti imajo tudi ostali svišči, kot na pr.: panonski svišč, rdeči in pisani svišč. Isto zdravilno moč ima še

znana in mnogo rabljena tavžentroža, imenovana tudi zlati grmiček ali kičica, dalje mrzličnik ali grenka detelja in pa korda benedikta. Močnejši čaj korde je prav pripravno sredstvo za izpraznjenje želodca. S tem, da povzroči bljuvanje, odstrani iz želodca na najenostavnejši način pogreto ali pokvarjeno jed. Tavžentrožo, mrzličnik in kordo je dovoljeno nabirati in jih je prav toplo priporočati v iste zdravilne svrhe kot encijan.

Gladež, trnasti,

rabuš ali zajčji trn (sl. 5.) raste po suhih travnikih, poteh in železniških nasipih. V senu tvori nevšečno trnasto šibje in je radi tega dobro poznan. Ima veliko in do 50 cm dolgo leseno

Sl. 5. Trnasti gladež (nar. vel.)

ter po dolgem brazdasto srčno korenino, iz katere pogajna eno ali več rdečkastih lesenih stebel. Listi so podobni onim triperesne detelje, samo manjši so in nepravilno nazobčani. Mladike so na koncu spremene v ostre igle. Veliki, rožnordeči cveti so podobni fižolovemu cvetu. V cvetju, listju in prav posebno v korenikah nahajamo snov, ki žene na vodo. Po tleh rastoči gladež in gladež brez trnja nima teh snovi v taki meri, da bi kot zdravilo prihajale v poštev. Ledvicam ne škoduje in ga rabimo skupaj z brezovim listjem ter preslico namesto brinja. Narod uporablja gladež, ne da bi dosegel pomembnejših uspehov, še pri revmatizmu, putiki (Gicht) in dolgotrajnejših kožnih obolenjih.

Gorčica.

Poznamo več vrst gorčice. Pri nas raste poljska (njivska) gorčica (sl. 6.) in prava gorčica. Črna in bela gorčica uspeva dobro samo v južnejših krajih: v južni Evropi, Egiptu, prednji Aziji i. t. d. Goje jo ponekod tudi po vrtovih. Gorčica je ena najzanimivejših rastlin. Malokomu je znano, da se nahajajo v tej rastlini snovi, ki se v velikem uporabljajo kot hud in nevaren

vojni strup. Seveda ne pridobivajo za vojne namene tega strupa iz rastlin, pač pa ga izdelujejo na umeten način.

Poljska gorčica je 30—60 cm visok plevel. Steblo je posejano s kratkimi kocinicami. Zgoraj jajčasti listi so neenakomerno nazobčani, spodnji, večji, so pa peresasto razcepljeni. Vrh stebela poganjajo na kratkih vejicah zlatorumeni cveti. Plod je strok (lusk) s črnimi semeni.

Prava gorčica je podobna poljski. Razlikuje se po cvetju. Ima bele ali svetlorumene žilnate cvete, odgovarjajoče kraju, v katerem raste.

Gorčično seme, deloma tudi listi vsebujejo močno gorčično olje. Redko pride do zastrupljenja po zavžitju večje množine gorčičnega semena, gorčične moke ali pa jedilne gorčice (ženf) v samomorilnem namenu ali pa za splavljenje.

Gorčično olje, zmočena gorčična moka, gorčični papir, gorčični špirit i. t. d. povzročajo na koži zbadanje, občutek počenja, rdečico, mehurčke in rane. Po še daljšem vplivu pa lahko uničijo popolnoma kožno tkivo. Lahko hlapljiva gorčična olja dražijo oči in nos. Vdihano gorčično olje (kot vojni strup) močno draži pljuča in povzroči nabiranje vode v pljučih. V malih množinah zavžita gorčica dela tek, poveča izločevanje sokov v želodecu in pospešuje prebavo. V večjih množinah zaužita, povzroča hudo vnetje črevja, včasih tudi splav. Deluje tudi na živčevje (krči, nezavest) in poškoduje ledvice, skozi katere se deloma izloči gorčično olje. Izloča se voda (seč), v kateri nahajamo kri in beljakovine. Vsled razdraženosti mehurja nastopajo težave s puščanjem vode.

V zdravilne namene rabimo v moko zdrobljeno gorčično seme za obkladke, gorčično olje in gorčični špirit za mazanje, pri čemer moramo paziti, da pustimo učinkovati gorčično seme samo toliko časa, da koža samo pordeči, ne smemo pa nikakor dopustiti, da bi se napravili mehurčki.

Gorčica vpliva zdravilno na mnoga obolenja s tem, da razširi žile v koži in v ispod nje ležečih organih, kar vodi do poveča-

Sl. 6. Gorčica ($\frac{2}{3}$ nar. vel.)

nega krvnega obtoka, in s tem do ozdravljenja obolelih organov, kot na pr. pri sklepnem revmatizmu, vnetju porebrnice i. t. d. Tu in tam ga rabimo pri motnjah prebave. Odsvetovati pa je, uporabljati ga pri prehladu in kod sredstvo za bljuvanje.

Gorčičnemu olju podobne snovi nahajamo še v hrenu, kresi, česnu, čebuli, redkvici, črni zimski redkvi, ogriščici i. t. d. Ljudstvo jih mnogo rabi v iste namene, kot gori omenjeno, poleg tega pa še kot začimbo pri tako zvanih spomladanskih kurah in pri mnogih drugih obolenjih (črvih i. t. d.).

Hrast,

dob ali poletni hrast in njemu sorodni graden je vsakomur prav dobro znano drevo. Zdravilne snovi imajo vsi deli drevesa, vendar rabimo samo gladko lubje mladih dreves in pa vej, redkeje plod, t. j. želod in pa šiške. Med vojno so mnogi rabili želod kot kavo. Šiške in ježice vsebujejo do 70% tanina, znanega strojila za kožo. Lubje vsebuje taninu slična zdravilna strojila. Njih zdravilnost obstoja v tem, da utrde kožo in sluznice tako, da postanejo odpornejše in manj občutljive za različne škodljive vplive. Zleze in sluznice pod njihovim vplivom manj izločajo in imamo občutek, da so koža in sluznice bolj suhe. Tudi male in najmanjše žile se zože pod njihovim vplivom. Radi tega rabimo na vodi kuhano lubje ali v prašek stolčeno pri krvavitvah in pri vnetjih kože. Pri občutljivi in lahko vnetljivi, vlažni koži rabimo kopeli iz hrastovega lubja. Prav tako pri znojenju nog ali pa če si hočemo utrditi noge, če moramo napraviti daljšo pot. Premnogoštevilnih in močnih kopeli tudi ne smemo rabiti, sicer koža ali sluznice razpokajo in se narede zelo boleče rane. Po kopelji je dobro namazati kožo s kakšno mastjo ali vazelinom.

Zavrelico hrastovega lubja rabimo tudi za ispiranje ust, pri različnih vnetjih v ustih in pri majavih zobeh, končno pri angini, vnetju grla (prehladu), najčešče pa pri vnetjih želodca in proti driski. Da pri črevesnih obolenjih bolje izrabimo zdravilnost teh snovi, preprečimo vezavo na želodčno tkivo na ta način, da jih že prej spojimo z beljakovinami. S tem dosežemo, da začno delovati šele v črevesju. Takih spojin si sami ne moramo pripravljati, pač pa jih dobimo poceni v vsaki lekarni pod imenom tanalbin. Je to eno izmed najboljših sredstev za zapiiranje. Zavrelica zaustavlja lahke krvavitve na koži, v ustih, deloma pa tudi v želodcu, skratka povsod tam, kjer zavrelica lahko pride v dotiko s poškodovanim mestom. Nesmiselno je piti zavrelico proti krvavitvam ali boleznim v ledvicah, mehurju in pljučih, kakor to nekateri prav toplo priporočajo. Pač pa je umestno rabiti ne premočno zavrelico za izpiranje zastarelega vnetja v mehurju, za ispiranje nožnice pri nekaterih vrstah be-

lega perila, za klistire pri vnetjih debelega črevesa in pri zlati žili (hemoroidih).

Če popijemo premočno zavrelico hrastovega lubja, nam veže usta, v žrelu imamo občutek grapavosti, v želodcu pa hude bolečine, obenem povzročata tudi bljuvanje, včasih tudi hudo drisko. Radi tega je priporočljiva previdnost prav tako kot pri vsakem še tako nedolžnem zdravlilu. Zdravilo pokaže svojo zdravilno moč samo takrat, če je pravilno rabljeno. Zavrelico in pa različne taninske preparate rabimo tudi pri nekaterih vrstah zastrupitev, kot na pr. za prvo pomoč pri zastrupljenju z mušnicami in drugimi strupenimi gobami, dalje pri zastrupljenju s pikastim mišjakom, pri zastrupljenjih z nekaterimi solmi i. t. d. Seveda je treba potem izprazniti želodec in črevesje s kakšnim odvajalnim sredstvom ali pa kako drugače. Zoper otekline žleze, otekel vrat, golšo, skrofulozo in angleško bolezen zavrelica ne pomaga mnogo ali sploh nič.

Kakor ima vsaka hiša kamelice, lipov čaj in ajbiš, tako naj nikjer ne manjka še hrastovega lubja.

Janež.

Poznamo sladki janež (slika 7.), ki raste divji v južnejših krajih. Pri nas ga goje po vrtovih. V Rusiji pa goje manjši navadni janež.

Sladki janež je eno- do dveletna, 1—1½ m visoka rastlina. Ima mesnato korenino in visoko, okroglo, po dolgem žlebasto, golo steblo. Pod vrhom se razveji. Peclje skoro nitastih listov obdajajo žlebaste nožnice. Cveti od junija do avgusta z malimi rumenimi cveti. Modrozelen ali rumenzelen plod je sestavljen iz dveh semen. Površje ploda je krepko rebrasto (5 reber). Diši priletno ter je osladnega in nekoliko grenkega okusa. Plod in v manjši meri listje vsebuje zdravilno janeževo olje, pri katerem se nam ni bati zastrupljenja.

V zdravilne namene rabimo janež sam Sl. 7. Janež (¼ nar. vel.) za se ali pa skupaj z navadnim janežom in kumno. Zdravilom neprijetnega okusa dodajemo janež, da jim popravimo okus. Sladki, navadni janež in kumna so zelo dobro sredstvo za odvajanje plinov. Janež rabimo tudi pri suhem kašlju, ker razmehča sluz v pljučih. Pri nekaterih doječih ženah poveča množino mleka. Janeževo vodo rabimo za grgranje in za izpiranje oči. Narod ga rabi še pri mnogih drugih obolenjih in pa kot začimbo.

Sl. 7. Janež (¼ nar. vel.)

Kamilica, prava

je največ in vsesplošno uporabljena zdravilna rastlina. Ni je menda hiše, kjer je ne bi dobili. Je to plevel, ki ga ponekod z velikim dobičkom goje po njivah. Cvete od maja do septembra. Ves ta čas obiramo cvetje, čim se razcvete, in ga sproti čim hitreje posušimo v senci dreves, v seniku, na podstrešju ali pa pri malo zakurjeni peči.

Cvetje vsebuje prijetno dišeče in zdravilno kamilično olje. Kamilica se vse manj in manj uporablja, toda po krivici. Dokazano je namreč, da kamilično olje oziroma čaj preprečuje in oblažuje kakršnakoli vnetja, na pr. gnojne rane, vnete oči i. t. d. Dalje rabimo kamilico prav tako kot janež in meto za odvajanje plinov, posebno pri otrocih, za preznojenje pa slično kakor lipov čaj. Rabimo jo tudi pri krčih in bolečinah pri mesečnem perilu. Dalje kot obkladke pri oteklinah, kot sredstvo za izpiranje ust, nožnice in za klistire. Uporabljajo jo tudi v mnoge druge namene, kjer pa seveda ne koristi mnogo. Podobne smrdljive pasje kamilice in pa manj vredne rimske kamilice ne uporabljamo v zdravilne namene.

Kopriva.

Poznamo veliko in malo koprivo ter mrtvo koprivo, ki ni zdravilna. Narod loči še več vrst, kar ga pa prav nič ne moti, da ne bi rabil ene kot druge za zdravilo. Kopriva daje zelo dolga in odporna vlakna in so jo med vojno mnogo rabili za izdelavo blaga. Kopriva nosi na stebelu in na listih kocinice, ki se končujejo z okroglo glavico. Če se dotaknemo te glavice, se odlomi. priostrena kocinica se nam pa zasadi v kožo, obenem pa nam ubrizga malo strupa, ki povzroča dobro znane srbeče otekline. Kakšna je sestavina tega strupa, še sedaj ne vemo natančno. Zastrupljenja pri pitju koprivnega čaja so redka. Dogajala so se včasih, ko so jemali ljudje v velikih množinah na vodi kuhano koprivno listje ali semena proti krvavitvam. V prejšnjih časih so rabili sveže koprive za šibanje pri različnih dolgotrajnih obolenjih. Dalje kot čaj pri krvavitvah, kot sredstvo, ki žene na vodo, proti pljučnim boleznim, pri ekcemu in drugih kožnih obolenjih, za ispiranje ust, za obkladke na gnojne rane in pa kot lasno vodo. Pri vseh teh boleznih je kopriva kot dvorezen meč, nekaterim pomaga, drugim zopet ne, tem pomaga samo pri revmatizmu, drugim pa kje drugje. Zaradi tega je najbolje, da vsak sam poizkusi, če mu koristi ali ne. Koprivni izvleček je skupaj z drugimi zdravili eno izmed najboljših sredstev zoper izpadanje las in prhljaju. Mlado koprivno listje je zelo priporočljivo rabiti za solato in kuho.

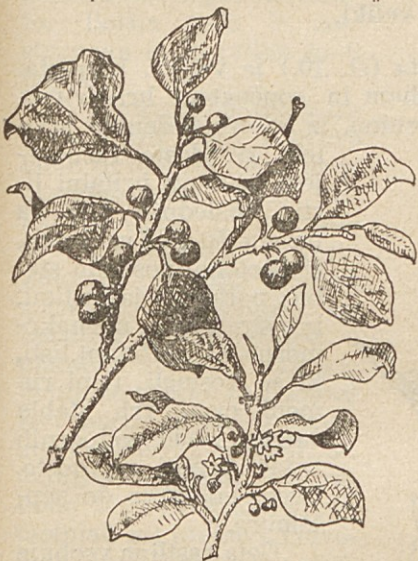
Krhlika, navadna

(sl. 8.), je šibast grm ali do 7 m visoko drevo. Uspeva po vlažnih gozdovih in grmiščih. Lubje je gladko, vijoličaste ali svinčeno-

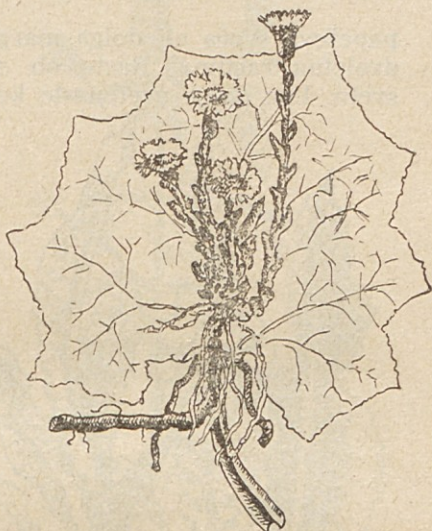

sive barve, posajeno s svetlimi, skoro belimi pikami. Notranja stran lubja je rumene barve. Redke, tenke in precej dolge veje so porasle s kratko pecljati listi jajčaste oblike s celim robom. Ob listnih pecljih rastejo komaj opazni bledozeleni cveči. Plod je velika, nezrela rdeča, zrela črna, strupena jagoda. V vsaki jagodi je dvoje, redkokdaj troje semen.

Lubje debela in vej vsebuje prvovrstno odvajalno sredstvo, posebno priporočljivo pri kroničnem zaprtju. Sveže lubje ali jagode so premočne in silijo na bljuvanje ter povzročajo črevesne krče in hudo drisko. Radi tega jagod ne rabimo, lubje pa šele po 1 do 2letnem ležanju. Pri veliki množini zaužitega lubja

Sl. 8. Krhlika ($\frac{2}{3}$ nar. vel.)

Sl. 9. Lapuh ($\frac{1}{4}$ nar. vel.)

oziroma čaja iz lubja pride do močnih, včasih celo krvavih drisk, pri nosečih v redkih primerih celo do splava. Narod rabi krhliko še v druge namene, seveda z majhnim uspehom.

Za čaj skuhamo v $\frac{1}{4}$ l vode 2 dkg suhega in najmanj 1 leto starega lubja. Jemljemo ga po žlicah do delovanja.

Lapuh

(sl. 9.) je zelo znan in v različnih krajih različno imenovan. Lapuh raste povsod, posebno rad v vlažni ilovnati zemlji ob potokih. Dolga korenika požene zgodaj spomladi bela, kosmata stebela, porasla s luskastimi listi. Vrh stebela se razvije rumen cvetni košek. Ko lapuh odcvete, poženejo korenike na žlebastem peclju zelo velike srčaste liste, ki so na spodnji strani kosmati.

V zdravilne namene rabimo posušene liste, ki vsebujejo sluz in pa neko grenko snov. Ta sluz zmanjšuje in preprečuje delovanje škodljivih snovi ter ublažuje bolečine. Radi tega rabimo lapuhov čaj v prvi vrsti pri črevesnih vnetjih, pri prehladu, dalje pri kašlju, če je povzroččen zaradi razdraženosti v grlu in pri zastrupljenjih. Iste zdravilne lastnosti imajo še sledeče sluz vsebujoče rastline: navadni slez ali ajbiš, popelni, spodaj opisani lučnik, islandski lišaj, laneno seme, gomolji kukovc. Rabimo jih tudi za vroče ali hladne obkladke pri različnih vnetjih, oteklinah i. t. d.

Lučnik, veliki,

papeževa sveča ali dolga margeta (sl. 10.) je velika, kosmata, dveletna rastlina. Raste ob suhem in sončnatem hribovitem svetu. Ima dolgo vretenasto korenino,

Sl. 10. Lučnik ($\frac{1}{4}$ nar. vel.)

iz katere poženejo prvo leto zvezdasto razporejeni kosmati pritalni listi. Naslednje leto pa požene še do 2 m visoko, sivozeleno kosmato steblo, poraslo z jajčastimi, priostrenimi, neenakomerno nazobčanimi listi, ki so kosmati. Lepi rumeni cveti vrh stebela rastejo iznad podpornih listov precej na gosto. Cveti od julija do septembra.

Cela rastlina vsebuje sluz in druge zdravilne snovi. Vendar pa nabiramo samo peterodelne cvetne čaše z priraslimi prašniki, za domačo rabo tudi z listi vred.

Lučnikov čaj pijemo pri prehladu in pri suhem kašlju, pri želodčnem in črevesnem vnetju. Dalje ga rabimo za obkladke, za izpiranje ust in za klistire.

Narod ga rabi še kot sredstvo za znojenje in kod sredstvo, ki žene na vodo, pri pomanjkljivem perilu in pri drugih obolenjih, seveda brez velikega uspeha.

Isto zdravilno moč ima tudi mali lučnik, navadni lučnik tudi drobnocvetni lučnik imenovan. Lučnikov čaj pri pljučnih boleznih ponavadi ne pijemo samega, ampak ga v enakih delih mešano s slezom (ajbišom), včasih tudi z lapuhom in pa islandskim lišajem, ker mu s tem povečamo zdravilno moč. Če ga rabimo za izpiranje ust, ga mešamo z žavbeljnom in kamilicami.

Poprova meta

(sl. 11.) raste po močvirnatih travnikih. Do 1 m visoka rastlina diši prijetno. Listje ima svojevrsten, najprej pekoč, potem pa hladeč okus. Podobne lastnosti ima še melisa. Poznamo še kodrolistno in povodno meto. Boljša meta je zelo strupena in jo rabijo proti bolham.

V zdravilne namene rabimo zlasti listje poprove mete in melise, manj listje povodne mete. Radi prijetnega duha rabimo meto za pomirjenje živcev. Zato jo devamo skupaj z meliso, majaronom, lavendlom in rožmarinom v platneno vrečko. Tako napolnjeno vrečko rabi narod še v mnoge in različne druge namene z večjim ali manjšim uspehom. Čaj rabimo pri želodčnih krčih, motnjah pri prebavi, glavobolu in srbežu. V večjih množinah ga rabimo proti glistam in kot prašek za njuhanje ter pri napadih žolčnih in ledvičnih kamnov. Tu in tam se ga poslužujejo tudi kot sredstvo za splavljenje, seveda brez uspeha.

Sl. 11. Poprova meta ($\frac{1}{5}$ nar. vel.)

Pelin,

vermut, absint poznamo v večih vrstah: vrtnega, navadnega, s temnovijolčastim stebлом in planinskega.

Pelin raste ponekod podivjan po peščenem in kamenitem svetu, ob plotovih in vinogradih. Mnogi ga goje po vrtovih, ker

ga rabijo za pripravljane pelinovca, pelinovega vina ali vermuta in slične pijače.

Večglava korenika požene do preko en meter visoko, skoro okroglo progasto steblo. Podolgovati suličasti listi, ki so na pare, so kakor steblo kosmati, zgoraj svileno belkaste, spodaj zelene barve. Rumeni cvetni koški so klasasto razporejeni. Seme je podolgovato sploščeno.

Cela rastlina vsebuje neškodljivo zdravilno grenko snov in na zelo strupeno eterično olje. Posebno mnogo obeh snovi je v cvetočih poganjkih, ki jih nabirajo julija ali avgusta. Včasih je bil pelin zelo v časteh in so ga mnogo rabili. Sedaj se vedno bolj opušča in se kot zdravilo sploh ne uporablja več. Po stalnem zauživanju večjih množin pelinovca in pa po zaužitju pelinove zavrelice so opažali huda zastrupljenja, ki so se v večini primerov končali s smrtjo. Zaradi tega so prepovedale nekatere države (Francija, Švica, Nemčija, Belgija) uživanje, prodajanje in razširjanje pelinovca in drugih, s pelinom pripravljenih močnih pijač. Pri daljšem zauživanju pelinovca se pojavljajo padavici, božjasti podobni krči in druge težke živčne motnje. Če živalim dajemo pelinovega olja, dobivajo prav tako močnejše krče.

Med narodom je znan pelin kot sredstvo za odpravljanje plodu in so ga včasih mnogo uporabljali v te svrhe. Običajno niso nesrečne žene ničesar dosegle, pač pa so v več ko polovico slučajih umrle ali pa so hirale na posledicah. Zastrupljenje se pojavlja z bljuvanjem zelenih, značilno dišečih, včasih krvavih mas, z močno drisko, hudimi bolečinami v trebuhu. Kri silí v malo medenico. V maternici pride do krvavitve, pri nosečih včasih tudi do splava. Ledvice so poškodovane. Izločanje krvave seči je najprej povečano, potem pa zmanjšano, dokler končno popolnoma ne prestane. Celó telo popadejo krči, ki nato preidejo v omrtvelost. Smrt nastopi v globoki nezavesti, večinoma šele po 10 urah ali par dneh. Pomagati tem ljudem ne moremo dosti. Pelinovo olje povzroči tudi na koži težko vnetje, pa tudi do omenjenega zastrupljenja lahko pride.

Močno priporočajo pelinov čaj, prašek, tinkturo ali pelinovec, kot okrepčevalno sredstvo za želodec pri pomanjkanju teka, pri črevesnem katarju, pri jetrnih obolenjih, pri krčih, za izpiranje oči, pri slabostih na potovanju, pri otožnosti in pobitosti; pri skrofulozi, protinu, skorbutu i. t. d.

Isto in brez nevarnosti dosežemo z neškodljivo grenko tinkturo, čajem od tavžentroč, grenke detelje i. t. d. Pelin rabijo ponekod tudi kot začimbo za jedila (gl. encijan). Vendar ga ni priporočati.

Preslica.

Preslic poznamo več vrst. Za nas prihajata v poštev samo dve vrsti, namreč njivska preslica ali žabna in pa močvirska

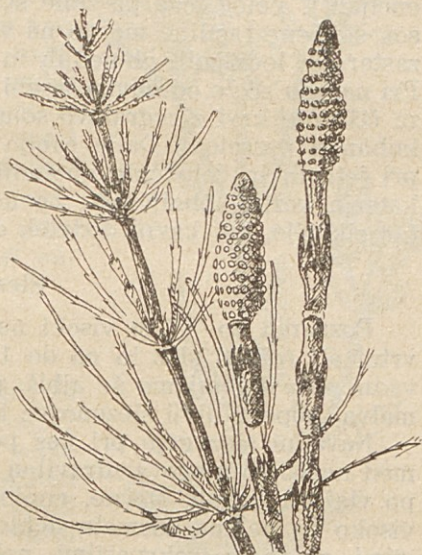
preslica ali raba. Razlikujemo jih po tem, da poganja njivska preslica dvoje različnih stebel, močvirska pa poganja samo zelena, vejasta stebela.

Rjava, vozlata, dlakasta korenika njivske preslice požene meseca marca do aprila rumenorjavkasta ali rdečkasta kolenčasta stebela. Kolenca obdajajo obodaste nožnice, sestavljene iz malih suličastih lističev. Ta, svečicam podobna votla in gladka stebela nosijo na vrhu podolgast klas, sestavljen iz malih ploščic, na katerih se razvijajo trosi. Čim trosi dozore, odmro stebela. Na mesto njih pa požene korenika smrečicam podobna, zelena, vejasta stebelca (sl. 12.).

Močvirna preslica raste, kakor nam pove že ime, po močvirnatem svetu. Kot že zgoraj omenjeno, poganja samo zelena vejnata stebelca. Plodni klasi, slični onim njivske preslice, se razvijajo pri rabi na vrhu stebela in na konceh vej. Za čaj nabiramo samo zelena smrekasta stebela. Pri nabiranju preslice moramo paziti, da dobimo zdrava stebelca.

Močvirno preslico kaj rada popade posebna vrsta plesni. Čaj, kuhan s tako preslico, je strupen in ga ne smemo piti. Pojavlja se omotica, pijanost, motnje čutil, nemoč govora, bljuvanje, bolečine v trebuhu, tresenje, obča slabost, pa tudi nezavest. Isti znaki zastrupljenja se pojavljajo tudi pri živini, ki se naje plesnjive preslice. Cela rastlina vsebuje mnogo kremenjakove kisline in nepoznano grenko snov. Ponekod jo mnogo rabijo v gospodinjstvu, ker se z njo zelo lepo očisti posoda; bakrene in druge kovinaste posode pa dobe lep sijaj.

V zdravilstvu so jo rabili večasih več, zdaj manj kot sredstvo, ki žene na vodo, pri ledvičnih obolenjih, boleznih mehurja in putiki. Nekateri jo priporočajo kot dobro sredstvo za ustavljanje krvavitve iz nosu in pljuč, prav posebno pa pri nekaterih vrstah pljučne jetike. Ponekod rabijo zavrelico za obkladke na rane, ki se slabo celijo, in na rakaste rane, pa tudi za izpiranje ust in za grgranje.

Sl. 12. Preslica ($\frac{2}{3}$ nar. vel.)

Regrat

pozna vsakdo. Imenujejo ga tudi otavčič, maslovec, smolika, žoltenica, lučka in še drugače. Cela rastlina vsebuje grenak, mleku podoben zdravilni sok. Največ ga ima korenina in votlo cvetno steblo. Otroci se tudi včasih zastrupe, če posrkajo preveč tega mleka. Ta sok ima iste zdravilne lastnosti kot encijan (glej encijan!). Poleg tega pa žene sveža rastlina (kot solata) ali pa sok stolčene rastline močno na vodo in ga radi tega rabimo pri zastarelih ledvičnih obolenjih in kot sredstvo za čiščenje krvi. Pri narodu so že od davna v rabi tako zване spomladanske kure za čiščenje krvi z regratovo solato ali pa s posušenim, na vodi kuhanim regratom. Dalje rabijo regrat pri zastarelem zaprtju, pri jetrnih in želodčnih obolenjih. Zelo je cenjen tudi pri nekaterih kožnih obolenjih. Žgano korenino rabimo ravno tako kot cikorijo, kot kavni dodatek oziroma nadomestek.

Slez.

Poznamo do 1½ m visoki navadni beli slez, do 3 m visoki vrtni ali rožasti slez in pa do 1 m visoki divji slezenovec. Navadni slez imenujemo še ajiš, popelj; rožasti slez, tudi rožlin, malva, popelj; divji slezenovec tudi popeljni.

Navadni slez goje pri nas po vrtovih, ker je precej znana med narodom njegova zdravilna moč. Dobimo ga tudi tu pa tam po vlažnih krajih. Močne, obojne, mesnate korenike poganjajo visoko sivozeleno kosmato steblo, poraslo spodaj s petero krpastimi, zgoraj s trokrpastimi, nekoliko srčastimi listi, ki so na kratkih pecljih in kot žamet mehki. Po več velikih belih ali rožnatih cvetov raste skupaj ali na koncu kratkih vej ali med listi na steblo.

Cela rastlina vsebuje zdravilno sluz, zato nabiramo in sušimo listje čim dobro doraste, cvete v juliju in avgustu, koreniko pa kopljemo v jeseni. Zdravilna sluz ima iste lastnosti kot so že omenjene pri lučniku in rabimo ajišev čaj pri hripavosti, Kašlju in pljučnem katarju (prehladu). Najbolje je, če rabimo čaj skupaj z drugimi sluz vsebujočimi rastlinami, kakor je to omenjeno pri lučniku oziroma lapuhu.

Rožasti slez je podoben navadnemu, samo še enkrat večji je. Listje rožastega sleza vsebuje prav mnogo zdravilne sluzi in ga uporabljamo za čaj. Njegovo cvetje rabijo ponekod tudi za barvanje vina, žganja in slično. Divji slezovec, med narodom imenovan najčešče popeljni, je prav tako zdravilen kot navadni slez. Njegovo listje in cvetje kuhamo samo za sebe in skupaj z rožastim in navadnim slezom.

Tavžentroža,

zlata grmiček ali kičica (sl.13.) je zelo priljubljena in znana rastlina grenkega okusa. Raste rastreseno po suhih travnikih,

po sončnih gričih in odprtih jasah. Mične, eno- do dveletne rastline zrastejo do 40 cm visoko. Pri tleh rasto zvezdasto razvrščeni jajčasti listi, na četrorobnem stebelu pa poganjajo pecljev. Steblo se razvejši na vrhu. Na koncih vejic se razvijejo nežni 1—1½ cm dolgi, rožnordeči cveti, ki se odpirajo samo ob lepem vremenu podnevi. Tavžentrožo nabiramo ob lepem vremenu kadar cvete, režemo jo nekaj centimetrov nad korenino in jo sušimo v senci kakor nekatere druge zdravilne rastline.

Čaj, tinkturo ali ekstrakt rabi- mo tako kot je omenjeno pri encijanu (gl. encijan!).

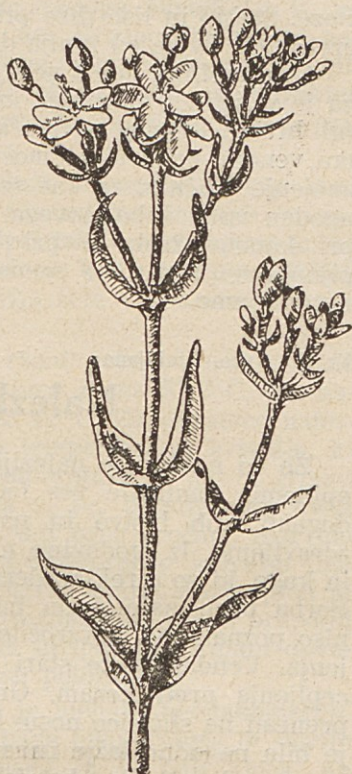
Trpotec.

Severno ameriški Indijanci ga imenujejo sled belcev. Najbrž zato, ker postane njegovo seme lepljivo, če se zmoči in se prilepi na noge mimoidočih ljudi in živali in se tako razširja. Raste po vsem svetu in najraje ob poteh. Včasih se naseli tudi po njivah kot nadležen plevel. Poznamo več vrst trpotca: širokolistni veliki, navadni in srednji trpotec ter suličasti trpotec, ki ga imenujejo tudi pripotec ali žilnjak. Med narodom je najbolj cenjen suličasti trpotec. Njegove

liste najve uporabljajo sveže in so najboljši od maja do oktobra. Iz njegovih listov stiskajo sok, ki ga uporabljajo nekateri pri pljučnih obolenjih; baje omehčava sluz. Istim namenom služi iz posušenih listov napravljen čaj ali na vinu kuhan trpotec. Priporočajo ga še pri različnih drugih boleznih. Čeprav je zelo hvaljen, ne predstavlja bogzna kako močno zdravilo. Najbolj bi bil priporočljiv svež trpotčev sok in to takim bolnikom, ki niso zelo bolni, ker edino tem dobro pomaga.

Žajbelj

je med narodom zelo cenjena zdravilna rastlina. Rabi jo v vse mogoče svrhe slično kot arniko. Pri nas redko kje raste divji, pač pa ga goje po vrtovih. Žajbelj (*salvia*) je ½ do 1 m visoko

Sl. 13. Tavžentroža (nar. vel.)

ormičevje z lesnatorjavo korenino in pokončnim, v dolnjem delu lesnatim stebлом. Gornji sivozeleni do bledezeleni del stebła je kosmat, ravno tako kratko pecljati listi. Tudi na koncu priostreni, jajčasti listi nosijo na svoji spodnji strani sveteče oljne žleze. Steblo in listi diše prijetno. Okusa so ostrega in nekoliko grenkega. Cvete od junija do julija z velikimi vijolčastimi cveti.

Cela rastlina ima v sebi zdravilno olje. Prav posebno mnogo ga je v listih. Poleg tega ima listje v sebi tudi nekoliko tanina (gl. hrast). Čeprav povzroča žajbeljnovno olje trenutno znojenje, mu vendar pripisujejo moč zadrževati znojenje, zlasti ponočno znojenje jetičnih, za kar se vse bolj uveljavlja. Dobro znan je ugoden vpliv žajbeljnovega čaja pri vnetju v ustih, pri angini, pri katarju žrela in pri bronhijalnem katarju z močnim izpljunkom. Tudi kot sredstvo za odpiranje vetrov ga lahko uporabljamo.

Dr. V. Arko, Ljubljana:

Nalezljive bolezni

Že od nekdanj so nalezljive bolezni, ki so nastopale v obliki epidemij, zanimale ves tedanji medicinski svet, ki je skušal dognati njih bistvo in najti učinkovita srdestva za njihovo zdravljenje. Iz zgodovine so zlasti poznane epidemije črnih koz in kuge, ki so direktno decimirale prebivalstvo tedanje Evrope. Borba proti nalezljivim boleznim je bila tem težavnejša, ker niso poznali niti povzročitelja teh bolezni niti načina njih širjenja. Vendar so že stari Kitajci in Indijci poznali nek način cepljenja proti kozam. Gnoj iz gnojnih priščov bolnikov so prenesli na sluznico nosu. Bolezen, ki se je na ta način razvila, je bila navadno lažje narave kot običajne črne koze. Sicer pa je vse zdravljenje obstojalo večinoma v mazaštvu in praznovanju.

Važen preobrat pa je nastopil, ko so pred 100 leti (l. 1834.) s pomočjo drobnogleda odkrili povzročitelja garij. Sledila so odkritja bacila vraničnega prisada itd. Toda šele l. 1878. se je posrečilo genijalnemu Robertu Kocku vzgojiti čiste kulture bakterij. S tem je dokazal, da ene vrste bakterije povzročé vedno eno in isto bolezen. Kasneje so deloma on deloma drugi odkrili povzročitelje domala vseh nalezljivih bolezni.

S tem, da se je posrečilo gojiti bakterije izven človeškega telesa, je polagoma uspelo dokazati, na kakšen način škodijo bakterije organizmu. Bakterije namreč producirajo strupe, ki povzročé v poskusu iste bolezenske znake kot žive bakterije same. Poznan je v tem pogledu strup tuberkulin (iz bacilov tuberkuloze).

Kmalu se je tudi pokazalo, da bakterije ene in iste vrste niso enako strupene. Nekatere bakterije so n. pr. za človeka

zelo strupene, dočim niso za živali in narobe. Pri tako zvanih bacilosocih najdemo n. pr. bacile difterije, tifusa itd., ki so za nosilca istih povsem neškodljivi, dočim se lahko od njega inficirajo in obole drugi. Govorimo o različni virulenci bakterij. Tako poznamo n. pr. epidemije škrlatinke, ki so zelo težke. Za temi težkim epidemijami pa včasih nastopa škrlatinka v povsem lahki formi. Ošpice, ki so za nas Evropce lahke, so povzročile, da so celi rodovi zamorcev izumrli, kamor so jih zanesli evropski mornarji. Pa tudi tekom stoletij se karakter boleznij menja. Dandanes n. pr. skoro ne poznamo težkih primerov sifilisa.

Čas, ki poteče med vdorom kužnih boleznij v telo in med pojavom prvih bolezenskih znakov, imenujemo *inkubacijo*. Ta traja lahko samo par ur, n. pr. pri tako zvanem zastrupljenju krvi (sepsi), pa tudi po več mesecev, kot n. pr. pri steklini. Okvare raznih organov se pa pojavijo šele v rekonvalescenci, ko je bolnik tako rekoč že ozdavel.

Za nalezljive boleznij so tipični razni pojavi, zlasti vročina odnosno mrzlica. Normalna temperatura znaša $37,2^{\circ}\text{C}$. Ta naraste pri nalezljivih boleznih tudi do 42°C . Za nekatere nalezljive boleznij so tipične tako zvane temperaturne krivulje, ki jih dobimo, ako merimo dnevno temperaturo in ako s črtami zvežemo posamezne točke. Ako ima n. pr. bolnik vsak tretji dan mrzlico do 40°C , dočim je dva dni brez vročine, moramo takoj misliti na malarijo. Tipično temperaturno krivuljo ima tudi tifus in koze. V zelo težkih primerih temperatura sploh ni povišana. Lajk bi smatral to za dobro znamenje. Toda prepadli izraz bolnika in visoko število srčnih utripov nas kmalu vedejo na pravo pot in pouče o resnosti položaja.

Žila bije vedno zelo hitro. Puls je mehak, neenakomeren. Kadar se bliža bolnik ozdravljenju, pada temperatura in število utripov. Tudi če je temperatura nizka in je puls visok, ne smemo misliti, da je bolnik izven nevarnosti. Temperatura in puls sta torej važna kažipota pri spoznavi in presoji nalezljivih boleznij.

Zelo pogosto opazujemo spremembe na živčevju. Bolniki so zaspani ali pa zelo nemirni, imajo halucinacije itd. Kot posledica nalezljivih boleznij nastopi dostikrat gluhoti, vnetje živcev i. t. d.

V pljučih najdemo razne procese, od navadnega katara pa do pljučnice, ki je često pogubonosna.

Skoro pri vseh nalezljivih boleznih zateče vranica. To opazujemo posebno pri malariji. V rekonvalescenci nas pogosto preseneti vnetje ledvic.

To so samo glavne spremembe. Lahko pa rečemo, da v splošnem ni organa, ki pri nalezljivi bolezni ne bi bil več ali manj prizadet.

O zdravljenju bi lahko rekli sledeče:

Nad vse važni so primerna hrana, mir, čistoča, zrak in svetloba. Ostalo zdravljenje je simptomatično. Pri izpremembah na pljučih ordiniramo ovitke, pešajoče srce poživimo z raznimi injekcijami, pri vnetju ledvic odredimo neslano dijeta itd. Od zdravil v ožjem smislu prihajajo v poštev razni preparati srebra in barvil. Suvereno sredstvo proti malariji je kinin, ki so ga poznali že stari Indijanci, proti sifilisu in nekaterim tropskim boleznim pa salvarzan. In končno moramo omeniti na tem mestu razne serume, ki se uporabljajo deloma v zdravilne, deloma pa v profilaktične namene.

Do uporabe seruma so privedle činjenice in opazovanja. Tako n. pr. nekateri ljudje, tudi za časa epidemij ostanejo zdravi. Govorimo o prirojeni imuniteti. Na drugi strani pa tudi vidimo, da navadno ne oboli človek na eni in isti nalezljivi bolezni dvakrat. Bolnik je postal imun proti naknadni infekciji. V krvi takega bolnika so se stvorili protistrupi, ki vežejo strupe bakterij. Ta proces povzročimo umetno na ta način, da n. pr. inficiramo konje z vedno večjimi količinami bacilov difterije. Konji postanejo sčasoma imuni, v njih krvi pa se je stvorila velika množina protistrupov. Iz krvi teh konj se napravi serum, ki ga vbrizgamo obolelim. Na ta način uničimo strupe, ki jih tvorijo bakterije v obolelem človeku, s čimer pripomoremo do ozdravljenja. Znani serumi so proti difteriji, tetanusu itd.

Cepljenje proti kozam in steklini pa bazira na drugem principu, v čigar podrobnosti se radi pomanjkanja prostora ne morem spuščati.

Obramba proti nalezljivim boleznim obstoja med drugim v zaščitnem cepljenju, n. pr. proti davici, škrlatinki. Za časa epidemij pa so potrebne še druge higijenske mere.

V naslednjem se nam je baviti v kratkih besedah z važnejšimi nalezljivimi boleznimi, ki se posamezno ali pa v manjših epidemijah še vedno pojavljajo v naših krajih.

Skupina tifusa (legar, vročinska bolezen) in njemu sorodnih obolenj.

Povzročitelj: Je poznan in ga nahajamo zlasti v urinu (vodi) in blatu obolelih.

Način okuženja: Bacili pridejo bodisi direktno v pitni vodi, hrani (salata, ki jo zalivamo z gnojnico!) v usta in odtod v črevo.

Doba in znaki inkubacije: 7—21 dni. Bolečine v križu, glavobol, zaprtje.

Doba trajanja in glavni znaki tifusa: Tri do pet tednov. Mrzlica do 40° C. Puls počasen 90—100. Vranica otekla. Izpuščaj po trebuhu. Večinoma grahovi juhi podobni

prolivi. V tretjem tednu pogosto krvavitev iz črevesa. Pljučni katar.

Imuniteta: Tifus povzroči dolgo časa trajajočo imuniteto.

Zaščitno cepljenje: Obstoji in drži ca. šest mesecev.
Umrljivost: 10%.

Opomba: Imamo težke in lahke slučaje.

V isto skupino kot tifus, spadata še paratifus A in B. Paratifus A je v vsakem pogledu sličen navadnemu tifusu in poteka normalno lahko.

Povzročitelj paratifusa B je zelo razširjen med živalmi in zelo dobro prenaša kuhanje, tako da ga je težko uničiti. Meso obolelih živali (svinj, goved, gosi itd.) se v ničemer ne razlikuje od zdravih. Paratifus B nastopa v obliki lahkega tifusa ali pa v obliki driski sličnih prolivov, ki jih spremlja visoka vročina, kar je najnavadnejša slika zastrupljenja z mesom.

Pegasti tifus nima razen imena ničesar skupnega s tifusom. **Povzročitelj** ni sigurno poznan. Prenašajo ga uši. **Inkubacija** traja navadno 12 dni. Začne navadno z mrzlico. Peti dan se pojavi izpuščaj po celem telesu, razen po obrazu. Vranica oteče. V drugem tednu doseže bolezen višek. Bolniki so nemirni, imajo halucinacije, skačejo skozi okno. Bolezen traja dva do tri tedne. Zapušča trajno imuniteto. **Umrljivost** znaša 20% in tudi več. Številne žrtve je zahteval pegasti tifus zlasti med svetovno vojno, radi česar se mi tudi zdi omembe vreden, dočim je sedaj zelo redka bolezen v naših krajih.

Griza

je znana med narodom posebno pod imenom krvava griza.

Povzročitelj: Imamo pet vrst bacilov ozir. ameb, ki povzročé razne vrste težke, ali pa milejše oblike grize.

Način okuženja: Bacili se nahajajo predvsem v blatu obolelih. Način okuženja kot pri tifusu.

Inkubacija: Eden do pet dni.

Doba trajanja in znaki: Temperatura redko visoka, navadno 38° C. Bruhanje. Prolivi do 60krat dnevno. Blato krvavo, sluzasto, včasih pomešano z gnojem. Bolečine v trebuhu. Krči in bolečine pri iztrebljenju. Traja dva do pet tednov.

Rekonvalescenca. Traja tri do pet mesecev. Bolniki so zelo slabokrvni in se zelo počasi opomorejo.

Umrljivost: Do 22%.

Komplikacije: Kronične težave s prebavo. Prolivi tudi po prestani bolezni. Abscesi v jetrih.

Zaščitno cepljenje: Ne obstoja. Pač pa obstoja zdravilni serum, ki v nekaterih slučajih zelo ugodno vpliva.

Davica

je predvsem bolezen otrok med drugim in desetim letom. Dojenčki obole zelo redko.

Povzročitelj: Je znan in se naseli posebno rad na sluznici grla, sapnika, pri dojenčkih pa v nosu.

Inkubacija: Dva do pet dni.

Doba trajanja in znaki: Dva do tri tedne. Temperatura navadno 38° C, redko višja. Bolečine pri požiranju. V grlu se napravijo tipični, sivi oblogi, ki odpadejo četrsti ali šesti dan. Krvavo gnojen izcedek pri difteriji nosa. Pri difteriji sapnika postane glas zamolkel, hripav. Če je sapnik zožen vsled oblogov, slišimo tipično, laježu podobno kašljanje. Če se sapnik še bolj zamaši, postane dihanje nemogoče in se bolnik zaduši, če se pravočasno ne operira.

Komplikacije v rekonvalescenci: Vnetje srčne mišice, vsled česar postane puls jako hiter in neenakomeren. Vnetje ledvic. Ohromenje mišic grla (požiranje težko, govorjenje noslajóče), mišic očesa (škilenje).

Zaščitno cepljenje: Obstoja. Prav tako imamo zdravlilni serum, ki vpliva tem bolje, čim prej ga vbrizgamo.

Opomba: Poznamo težke in lahke oblike difterije.

Škrlatinka

je kot davica predvsem bolezen otrok.

Povzročitelj: Ni poznan.

Način okuženja: Od človeka do človeka. Predmeti, ki jih uporablja oboleli človek (igrače, jedilni pribor itd.).

Inkubacija: Štiri do sedem dni.

Znaki: V začetku pogosto bruhanje. Mrzlica do 41° C. Angina. Tipičen izpuščaj, ki sestoji iz malih rdečih pik, ki se na robovih prelivajo druga v drugo, kar daje koži škrlatast izgled. Šesti dan se začne bolnik luščiti in se lušči do šest tednov. Jezik izgleda v tej dobi kot malina.

Rekonvalescenca: Nastopajo pogosto komplikacije, kot vnetje ledvic, srca, revmatizem; vnetje srednjega ušesa itd.

Zaščitno cepljenje: Obstoja. Imamo pa tudi zdravlilni serum, ki pa ne vpliva tako dobro kot pri difteriji.

Tipično za škrlatinko je, da so nekatere epidemije povsem lahkega značaja. So pa tudi težje oblike. Škrlatinka zapusti trajno imuniteto.

Ošpice

so ena najbolj razširjenih nalezljivih bolezní.

Povzročitelj: Ni poznan.

Način okuženja: Prenašajo se od človeka do človeka. Redko posredno.

Inkubacija: Deset dni.

Z n a k i : V začetku nahod, kašljanje, vnetje očesne veznice. Drugi dan se pojavi začetni izpuščaj v ustih in tako zvane Kopljkove pege, ki so kot apno bele in se pojavijo izza podočnikov na sluznici ust. Temu sledi pravi izpuščaj, ki je najbolj gost po obrazu in se sestoji iz kot leča velikih peg, ki se ne prelivajo druga v drugo kot n. pr. pri škrlatinki. Bronhijalni katar. Šesti dan izpuščaj izgine, nakar nastopi luščenje, ki je pa manjše kot pri škrlatinki.

Komplikacije: So zelo redke. Pač pa se poslabša že obstoječa tuberkuloza.

Po prestanih ošpicah nastane trajna imuniteta.

S tem bi bile v kratkih potezah očrtane važnejše nalezljive bolezni, ki nastopajo pri nas v obliki večjih ali manjših epidemij.

Izmed ostalih težjih nalezljivih bolezni, ki nastopajo vsako leto v par primerih, bi bilo omeniti: epidemično otrpnjenje tilnika, porodniško vročico, vranični prisad, ki se prenaša navadno od goveda na človeka in obolè torej predvsem mesarji, čevljarji in prekupčevalci s kožami. Težje oblike stekline se pri nas ne pojavljajo, ker je narod že dobru poučen o važnosti cepljenja proti isti. Skrb za te bolnike je poverjena higijenskemu zavodu. V zvezi s tem bi omenil, da ne obole samo psi na steklino, temveč tudi govedo, konji, mačke, volkovi itd.

Tudi proti kačjemu piku imamo serum, ki ga ima vsaka bolnica, odnosno higijenski zavod.

Ostale nalezljive bolezni kot n. pr. norice, oslovski kašelj, mumps (vnetje priušesne slinavke) nastopajo tudi v epidemični obliki. Vse te so večinoma lahke in zato tudi niso toliko važne.

Z ozirom na nevarnost in hitro širjenje nalezljivih bolezni se vodi o njih ne samo v državi sami, temveč tudi med državami točna evidenca. Le na podlagi vzajemnega sodelovanja držav so mogoči pravočasni in uspešni ukrepi proti nalezljivim boleznim. Pa tudi vsak posameznik je dolžan sodelovati v tej borbi. Zato je treba vsak sumljiv slučaj obolenja takoj prijaviti najbližnjemu zdravniku ali pa vsaj županu, ki po tozadevnih predpisih nadalje postopa. Pregreške v tem pogledu se kaznujejo po zakonu.

Na podlagi vseh teh obrambnih mer v Evropi dandanes ne poznamo večjih epidemij težkih nalezljivih bolezni, kot n. pr. kuge, kolere, črnih koz itd. Pač pa terjajo te bolezni v Indiji in drugod še vedno vsako leto ogromne žrtve.

Koliko smeš tehtati?

<i>cm</i>	10—10	20—24	25—29	30—34	35—39	40—44	45—65
<i>let</i>							
150	56·5	59	61	63	64·5	65·5	66
152	57·5	60	62	64	65·5	66·5	67
154	58·5	61	63	64·5	66	67	68
156	60	61·5	63·5	65	66·5	67·5	68·5
158	61	62·5	64·5	66	67·5	68·5	69·5
160	62	64	66	67·5	69	70	71
162	63	65	67	68·5	70	71	72·5
164	64·5	66·5	68·5	70	71·5	72·5	74
166	65·5	67·5	70	71·5	73	74	75
168	67	69	71·5	73	74·5	75·5	76·5
170	68·5	71	73	74·5	76	77	78·5
172	70	72·5	75	76·5	77	79	80·5
174	71·5	74	76·5	78·5	80	81	82·5
176	73	75·5	78	80	82	83	84·5
178	74·5	77	79·5	82	84	85	86·5
180	77	79·5	81·5	84	86	87·5	89
182	79	81·5	83·5	86	88	89·5	91
184	81	83·5	86	88·5	90·5	92	93·5

Opomba: Pri vmesnih višinah (153, 167 cm itd.) znaša teža ca srednjo vrednost predhodnje in naslednje teže.

Koliko ljudi dočaka 100 let?

Od 1,000.000 doživi:

let	moški	ženske	let	moški	ženske	let	moški	ženske
1	828.136	859.342	75	158.608	210.688	92	3.779	7.606
5	750.281	782.144	80	82.298	118.068	93	2.543	5.365
10	734.269	765.267	85	31.323	49.925	94	1.665	3.700
20	711.714	741.766	86	24.621	40.267	95	1.059	2.494
30	673.200	705.819	87	19.000	31.949	96	654	1.641
40	615.964	653.014	88	14.377	24.915	97	391	1.054
50	530.888	580.320	89	10.655	19.078	98	226	661
60	409.518	473.037	90	7.724	14.330	99	127	404
70	246.630	309.168	91	5.470	10.550	100	63	241

Nega zob

Nega zob je postala v naši kulturni dobi nad vse važna stvar. Današnji način življenja prinaša brezdvomno velike nevarnosti za ohranitev in podedovanje zdravega telesa. Osobito pa je ogroženo zobovje človeka od le prezgodnje propasti.

Za to je cela vrsta vzrokov. Kot glavni vzrok se smatra dejstvo, da se že od zgodnje mladosti zobovje premalo uporablja, ker se živila dandanes pripravljajo na tak način, da zobovju pri uživanju ni treba delovati v taki meri, kakor zahteva narava. Človeške mišice ostanejo nerazvite, ako se ne uporabljajo v zadostni meri; istotako smemo sklepati, da zobovje ne doseže notranje jakosti, ako se nanj stavijo stalno premajhne zahteve. Drugi vzrok je uživanje takih jedil, ki radi njihove nepravilne sestave v obtoku sokov povzročajo odtezanje apnenih snovi. Umevno je, da tudi prevroča ali premrzla jedila škodujejo zobni sklenini, osobito tedaj, ako se visoke toplotne razmere hitro menjajo druga za drugo, n. pr. če se po zaužiti vroči jedi pije zelo mrzla pijača. Priljubljenost začinjnih jedil in pijač, kislin ter kisline tvorečih poživil, katerih delci zastanejo med posameznimi zobmi in v gubah ustne dupline, učinkuje izredno škodljivo na zobovje. Neposredno ali pa vsled rastlinskih zajedavcev (bakterij) se v ustih tvorijo škodljive kisline, proti katerim oslabele zobovje nima zadostne odporne sile. Eden od glavnih vzrokov propadanja zob je zobni kamen. On nastane tako, da ostanki jedil tvorijo lepljivo snov, katera obviija iz sline izločene kalcijeve soli ter se sčasoma z istimi spoji v trde kepice. Zobni kamen tiči za zobmi navadno na notranji strani, kjer radi površnega čiščenja zob zaostanejo ostanki jedil.

Naloga smotrenega negovanja zob je torej v prvi vrsta ta, da se odpravijo temeljni vzroki propadanja zob, kolikor je le mogoče; v drugi vrsti pa, da se z negovanjem zobovja iz ustne dupline odstranijo vsi škodljivi zunanji vplivi.

Čiščenje zob

Da odstranimo ustno kislino in preobilico cepilnih glivic, ki se tvorijo na ostankih jedil, je potrebno, da se zobovje očisti s široko, toda ne preveč trdo zobno ščetko in pa z uporabo sredstva, ki tvori močno peno, katera prodre v vse razpoke in gube zobovja ter ustne dupline. To sredstvo more korenito čistiti, ne da bi škodovalo sklenini zob, kakor to store kisline, tudi ne sme jedko vplivati na nežne sluznice v ustni duplini kot se to le premnogokrat zgodi z raznimi desinfekcijskimi sredstvi.

Redna nega zob je neobhodno potrebna, ker bodo samo redno in pravilno negovani zobje ostali zdravi in trdni. Zobje

se morajo čistiti vsaj dvakrat na dan, in sicer zjutraj ko vstanete in zvečer predno greste spat. Najuspešnejše sredstvo za čiščenje zob je zobna pasta SARGOV KALODONT, ki ima ugoden okus, razvija obilno peno, prodre v vse dele ustne dupline in ima to svojstvo, da uničuje zaostale bakterije. V zadnjem času ima Sargov Kalodont dodatek sulforicinoleat po dr. Bräunlichu, kateri na podlagi preiskovanj zobne klinike na bazeljskem in graškem vseučilišču uspešno odpravlja zobni kamen in preprečuje njegovo ponovno tvoritev. Od zdravih zob je odvisno tudi zdravje prebavnih organov, a večkrat tudi zdravje celega organizma. Zato je potrebno, da razen rednega čiščenja damo zobe dvakrat na leto pregledati po vestnem zobozdravniškem strokovnjaku. Samo tisti, ki pazi na svoje zobe in polaga važnost na pravilno nego, bo v poznejših letih ponosen na zdravje in lepoto svojih zob.

Po svetu

Peterlin-Petruška:

V Egiptu

Prepotoval sem vso sveto deželo Palestino, obiskal vse kraje, kjer je deloval Jezus Kristus, zdaj bi pa rad videl še ono deželo, kamor je pred Herodožem bežala sveta družina: starodavni Egipt.

Že v ljudski šoli smo se učili iz »zgodb svetega pisma«, kako so prodajali bratje Jožefa v Egipt, kako ga je zapeljavala Putifarjeva žena in ga spravila v ječo, kako je tam raztolmačil sanje kraljevemu peku in točaju in kako je postal velik gospod ter poklical k sebi očeta in brate, ki so se potem strašansko hitro razmnožili in zrasli kmalu Egipčanom čez glavo. Tedaj so se pa Egipčani zbrihtali in začeli nevšečne priseljence pritiskati in siliti k najtežjemu težaškemu delu. Bog pa tega ni mogel mirno gledati, kaznoval je Egipčane s težkimi kaznimi in poslal Mojzesa, da je odpeljal Jude čez Rdeče morje nazaj v obljubljeno deželo, Egipčane je pa v morju potopil.

Pa sva se zmenila s starim Armencem, ki sem se ž njim seznanil v Jeruzalemu pri cerkvi svetega Jakoba, da se odpeljeva iz Jeruzalema z vlakom do Jafe, odtam pa s parnikom v Port Said ob Sueškem prekopu.

Razodel sem mu, kako je z menoj, da nimam nič denarja odveč, oni pa je mahnil z roko, preskrbel raznih dobrot, kupil za oba vozni listek in odrdrala sva v Jafu, odtam pa sva se odpeljala s čolnom do ruskega parnika, ki se je radi plitvega in skalnatega pristanišča zasedral zunaj na odprtem morju.

»Ruska družba parobrodstva in trgovine« je vzdrževala med Odeso in Egiptom brze, potniške in tovarne proge. Z ladjo potniške tovarne proge sem se po desetdnevnem križarenju po Egejskem morju iz luke v luko pripeljal v Palestino, parnik na kateri sva se ravnokar vkrcala, pa je bil brze proge in je prebrodil morje od Odesa do Aleksandrije in nazaj v tednu dni. V Jafu se je ustavil samo po poti v Egipt, nazaj grede jo je pa mahnil iz Aleksandrije naravnost na grški otok Kreto, odtam pa v Pirej, Smirno, Carigrad in Odeso.

To okoliščino sva z Armencem izkoristila. Rekla sva, da potujeva nazaj v Rusijo in tako nama ni bilo treba za vožnjo do Port Saida doplačati niti kopejke.

Tam sva se ločila. Armenec se je odpeljal s parnikom naprej proti Aleksandriji, jaz sem si pa zvečer ogledal luko in njene naprave ter začetek Sueškega prekopa z gromadnim spomenikom izgraditelja prekopa Lessepsa, potem pa pohajkoval po živahnih ulicah skoraj stotisočnega mesta. Rano zjutraj sem se pa odpeljal z vlakom v prestolico Egipta — Kairo.

V Port Saidu je začetek Egipta. Vlak nas pelje tik ob prekopu, tako, da gledamo ves čas do mesta Izmailie lahko na razne ladje, ki se pomikajo po prekopu proti Port-Saidu ali na jug proti Suecu, oziroma Rdečemu morju.

Do polpota nas spremlja na naši, afriški strani prostrano Mensaleško jezero, onstran prekopa na azijskih tleh se pa širi puščava Sinajskega polotoka El Tih.

Sonce se je vzpelo že precej visoko nad puščobno peščeno ravnino na sinje, brezoblačno nebo. Po jezeru, ki je polno vsakovrstnih povodnih ptic, ki preletavajo v ogromnih jatah iz kraja v kraj, se tope poslednje meglice. In vendar, odkod je neki prišla ta rožna zarja, ki barva peruti in vratove teh dolgonogih in dolgokljunih čapelj? Pa saj to niso čaplje, temveč flamingi in njih rožnato nadahlo perje je čisto naravne barve.

Gledaš temno modrino jezera, obrobljenega s svetlozelenim pasom vitkega ločja, te čudovite rožnate ptice, svelobela jadra ribiških čolnov na jezeru, nad vsem tem pa brezmadežno sinjino egiptovskega neba, v katero kipe beli minareti in temnozeleno krošnje dateljevih palm in zdi se ti, da si zabredel v čisto pravljичno deželo.

Toda vlak brzi neprestano dalje in dalje in že smo v Izmailiji. Železniško križišče, več mečet in džamij (mohamedanskih cerkva) z vitkimi stolpiči — minareti, veliko življenja na ulicah in trgih in mnogo zelenja.

Dozdaj smo se vozili naravnost proti jugu, zdaj pa se poslovimo od Sueškega prekopa in Azije in zavijemo čisto proti zahodu v najobljudenejši in na prirodnih dobrotah najbogatejši, najbujnejši del Egipta. Železna cesta nas vodi ob prekopu s sladko vodo in ob najjužnejšem rokavu svete reke Nila sredi

najrodovitnejših in skrbno obdelanih, riževih, pšeničnih in bombaževih polj.

Vsa ravnina je naravnost preprežena z manj ali bolj globokimi prekopi in jarki, po katerih se pretaka nilska voda, ki jo poljedelci - Felahi rabijo za namakanje njiv. A posejan je tudi najmanjši kos zemlje, prostora je le za uboge felaške glinene koče, ki stoje sredi polja na bolj vzvišenih mestih.

Zanimive so najrazličnejše priprave, s katerimi črpajo vodo iz prekopov in jarkov na njive. Poleg redkih modernih črpalk na motorni pogon in velikih vodnih koles, ki jih vrtil živina, opazite še na mnogih krajih starodavne poševno ležeče lesene črpalke, ki so podobne nekakšnemu enako širokemu svedru. Spodnji del je v vodi, zgornji pa sega nekaj nad ravnino njive, ki jo je treba namakati. Felah ta sveder vrtil in voda se v njem dviga vedno višje in višje ter se nazadnje zliva na njivo. Podobne priprave nisem videl nikjer drugod.

Konec aprila je. Deževje, ki traja v tem delu Egipta skoraj neprestano od oktobra meseca, je prenehalo in felahi orjejo še neposejano zemljo s primitivnimi plugi, zapreženimi z nerodnimi bivoli in velblodi. Poleg sveže zoranih njiv pa se šopirijo polja, polna zrelega žita. Blagoslovljena je zemlja Nila, ki rodi stoteren sad in ni se zastoj imenovala: žitnica sveta.

Vlak preskoči več mostov, zavije na levo proti jugu, hiti mimo mest, trgov in vasi ter se nazadnje ustavi na kolodvoru stolnega mesta Egipta — Kaira.

Ne storim še dobrih petdeset korakov po široki cesti mesta, ko me nekdo odzadaj nagovori slovensko:

»Dober dan, gospod! Kam pa tako naglo?«

Začuden se ozrem na tri mladeniče, ki hite k meni čez cesto.

»Ali nas ne poznate več? Skupaj smo se vozili iz Bejruta do Jafe.«

— I, seveda vas poznam! Bogdaj, bogdaj! Prav vesel sem vas v tem tujem mestu, mi bodete vsaj povedali, kje se poceni spi. Ali ste že dolgo tukaj? —

»Predsnočnim smo prišli peš iz Aleksandrije. Stanujemo pa v protestantovskem zavetišču. Prav čisto je, pa poceni.«

— Grem pa kar z vami. —

Peljejo me v čisto evropski del mesta, v Izmalijo. Prav fejest fantički so: dva Štajerca in en Tržačan. Sklenili so, prepotovati vso Afriko od Aleksandrije pa notri do Kapštata. Vse potrebno so si že pripravili in jutri zgodaj odpotujejo. Da bi se jim le posrečilo!

Prijavim se v zavetišču in nadzornik mi odkaže za tri dni čisto in čedno posteljo v prostrani dvorani skupnega ležišča.

Zvečer grem s Slovenci v mestni vrt Ezbekije, kjer se pri vrčkih piva ohladimo od neznosne suhe dnevne vročine in se malo po domače pozgovorimo.

Drugo jutro smo na nogah pred sončnim vzhodom. Poslovim se od prijateljev in jih voščim srečno pot.

Bogve, če so dosegli svoj cilj, ker videli se nismo nikdar več in tudi čital nisem ničesar o njih.

Vsakega egiptovskega romarja vleče najprej k piramidam in tako storim tudi jaz. Sicer vozi tja električna cestna železnica, toda jaz hočem biti prost in se po poti v Gizé naslanjati v svežem jutranjem zraku nad krasno kairsko okolico, polno eksotičnega cvetja, okrog bajnih vil bogatašev in polno vitkih kolonad najrazličnejših palm s širokimi krošnjami, zibajočimi se v igrivem vetru.

Sonce naenkrat vzide in v zlatu zažare pred menoj tisočletne ploskve faraonovih piramid.

Cesta zavije na desno kvišku k piramidam, jaz jo pa mahnem kar počez. Toda naredil sem napak, ker čevlji se vdirajo globoko v drobni puščavski pesek in slehrni korak ti po poti nazgor zdrsne za polovico nazaj.

Nazadnje se prikobacam vendar do podnožja največje, Keopsove piramide, kjer ima nek madžarski čifut razgrnjen pod šotorom svoj fotografski atelje. Okrog Mažarja stoji nekaj Arabcev z velblodi in brez njih. To so vodniki, ki čakajo na tujce, da jih spremijo k piramidam in na nje, ali jih pa na velblodih odpelejo na mal izprehod po bližnji Libijski puščavi.

Dolgočasijo se v zgodnjih jutranjih urah, Žid jih pa razveseljuje s svojimi puhlimi anekdotami. Naenkrat se nečesa domisli, potegne iz žepa bleščečo in tresočo se kovinasto stvar v velikosti zlate mimice in jo skrivaj položi v stran na pesek. Čez nekaj minut pokaže s prstom Arabcem. Ko jo ti zagledajo, se prestrašijo, eden pa udari bliskoma po nji s palico.

Fotograf skoči k njemu in mu prestreže drugi udarec.

»Norec,« pravi, »saj to vendar ni prava muha!« in utakne smeje se, beduinsko strašilo v žep. Baje je bila stvar na las podobna žuželki onih krajev, katere pik je smrtonosen.

Medtem pride večja skupina Angležev. Vodnikj jih obsujejo, jaz pa izrabm priliko, zavijem za piramido in začnem lezti po nji s kamna na kamen kvišku. Dva vodnika me opazita in začneta kričati in mahati z rokami, ko pa vidita, da se zanja čisto nič ne brigam, odideta po svojih potih.

Ko prilezem na vrh Keopsove piramide, se mi odpre na vse strani veličasten razgled. Pod seboj imam proti jugu celo vrsto večjih in manjših piramid, med njimi tudi znamenito sfingo s človeško glavo in levjimi telesom, simbol Sonca. To so grobovi starih egiptovskih kraljev-faraonov. Pesek puščave Sahare jih zasipa. Kamor ti seže oko proti zahodu in čez Nil proti vzhodu, povsod so same gromadne peščene poljane, od katerih veje smrt.

Med grozno smrtjo pa se preлива in ljubko zviija mogočna reka življenja, sveti Nil. Šest tisoč kilometrov od daleč, iz sred-

nje Afrike, od jezera Viktorije in z gora Abesinije prihaja, da napaja plodородno zemljo, ki jo je sam naplaval z vsakoletnimi poplavami in dá kruha milijonom in milijonom življenj. Tukaj pod menoj je še precej ozek ta zeleni, palmovi pas njegov, toda takoj nad Kairom se razlije njegovo vodovje po nešteti rokavih in prekopih in jarkih kakor pahljača, ki doseže med izlivi njegovih glavnih rokavov v morje, med Rozeto in Damieto dvesto sedemdeset kilometrov širine.

Kakor sem prišel, po isti strani se splazim s piramide, si med potjo ogledam še par drugih piramid in sfingo, ki je bila tedaj skoraj nad polovico zasuta s peskom, grem skozi vas Gizeh in njen ljubki palmovi gaj ter ob skoraj dva kilometra širokem Nilu nazaj na kairsko cesto.

Na pol pota do mesta obiščem državni živalski vrt, ki je glede raznovrstnosti živali posebno iz vročih krajev menda največji na svetu. Zveri sem že mnogo tudi drugod videl, zanimajo me afriške ptice. Posebno noji. Njih perje je baje zelo drago, posebno ono iz repa. Pravijo, da ljubi nad vse čistoto in če ga obrizgaš z blatom, si s kljunom iztrga vse umazano perje. Čisto ob ograji, tako da bi lahko dosegel, je ležalo par krasnih sivih peres. Pobral sem jih, pa je že od nekod prihitel čuvaj in mi jih vzal iz rok, češ, da je prepovedano.

»Bakšiš! Bakšiš!« je rekel in mi pomolil perje, češ, daj nekaj denarja, pa jih boš dobil.

— Pojdi se solit! — sem mu odgovoril ter se obrnil vstran.

Vrt se je vedno bolj in bolj polnil s tujo in domačo gospodo. Med njimi sem opazil tri mlade, bogate mohamedanke. Oblečene so bile v črno svilo, bile so silno lepe, vrhnji del obraza so imele odkrit in črne oči so jim žarele ko žerjavica.

Popoldne pohajkujem po mestu in opazujem življenje in vrvenje množic v arabskem delu, ki je najstarejši in najobljudenejši. Ulice so ozke, a prva nadstropja zidanih hiš s svojimi naprej pomaknjenimi zamreženimi okni se nad teboj z obeh strani skoraj roke podajajo. V teh ulicah vlada tudi pri egiptovski suhi vročini hlad in prijetna vlaga, ki ti dá vsaj malo svobodnejše dihati. Zaidem tudi na dvorišče mohamedanskega vseulišča in obiščem par najlepših turških cerkva — mošej, ki jih je v Kairu nad petsto.

Prerivam se skozi tolpo mimo trgovin in odprtih kuhinj, pokusim par čisto arabskih jedi, pijem hladilno buzo in pridem skozi ulico Muski na Bulvar Mehemed Ali, odtam pa k Čitadeli-gradu. Tam kipe v nebo minareti najlepše kairske, »alabastrske« mošeje z grobom znamenitega egiptovskega podkralja — kediva Mehemed Alija.

Poiščem tudi naša slovenska dekleta, ki so šla v daljno deželo s trebuhom za kruhom, se tam izgubila in našla zatočišče po hišah veselja. Ker je še zgodaj, posedajo brez dela po svojih

sobicah ali pred vrati, govore o sebi malo in le izprašujejo o domačih krajih, o ljudeh in razmerah pri nas.

Noči so v Kairu za kakih trideset stopinj hladnejše kot vroči poldnevi in pri odprtih, a zamreženih oknih se izborno spi, ker te komarji ne nadlegujejo preveč. Vendar vstanem zgodaj in se spustim po stopnjicah k Nilu. Po poti srečujem ženske in dekleta, ki nosijo v visokih egiptovskih loncih vodo na glavi domov. Sezujem se, stopim spoštljivo do gležnjev v vodo in si umijem glavo, roke in noge, nazadnje pa poklekнем in pijem kar iz reke.

Zadnji dan sem v Kairu. Dopoldne si preskrbim s pomočjo ruskega konzulata četrtinsko vožnjo do Aleksandrije, potem grem pa v muzej.

Stavba je nova in gromadna. In vsa je polna mumij in drugih predmetov, nanešenih semkaj iz odprtih piramid in drugih grobnic. Pred tvojimi očmi je razložena vsa zgodovina Egipta od šest tisoč let pred Kristom pa do današnjih dni. Tu vidiš poleg zavitih mumij do nagega slečena trupla faraonov in njih žena in hčera, ki so živele že pred štirimi tisoč leti. Človeka kar zona pretrese in ko zapušča muzej, si misli: »Anzel, pusti mrtle z miram!«

Popoldne grem še enkrat v staro mesto, odtam pa zavijem iz mesta na desno in se po stezicah vzpenjam vedno višje na hrib Mokotan, ki oklepa Kairo od vzhoda. Tam stojim dolgo, gledam na mogočno mravljišče vseh narodov sveta, občudujem tik pod menoj stoječe grobnice Kalifov — nekdanjih arabskih vladarjev Egipta, dalje sveto reko Nil in njegovo zeleno pahljačo, segajočo proti severu v brezkončnost, na vzhodu in zahodu pa ravno tako brezkončno peščeno valovje puščave.

Medtem pa se je sonce nagnilo in zdaj tone vse krvavoderče za saharskimi peski in že se je skrilo. Le nekaj časa še gori vse nebo, potem pa ugasne in v temni njegovi sinjini zalesketajo prve zvezde in potem milijoni zvezd. A tam iznad Arabske puščave pošilja v poltemo že svoje mlečnorumene žarke kraljica noči...

vlak drvi v noč. Tu tam se posveti lučka na polju, tu in tam se zatemni zvezdno nebo za hip od mimohitečega palmovega gaja in zopet je okrog tebe le solzna, mesečna pokrajina in zvezdno nebo nad teboj.

Beposlovje

J. Suchy-Krištofov:

Moderni posli

Pri Kozamurnikovich so bili že nekaj dni brez dekle.

Ker je bila čez dan zaposlena z gospodinjtvom, je Kozamurnica šele pod večer utegnila prebirati dnevnike. To pot se je posebno zanimala za male oglase.

Mahoma se je zdrznila, sunila svojega moža pod rebra in ga vprašala: »Ti, slišiš, kaj pa rečeš k temu?« prožeč mu pod nos nastopni mali oglase v »Narodu«:

»Boljše dekile, z letnimi izpričevali, želi službe v fini družini. Sprejema od 8 do 12. Cesta na Grad 7.« 17541

Gospod Kozamurnik je površno prebral stavek, zmajal z ramami in zazehal.

»Draga žena«, je malomarno odvrnil, »preveč sem zaspan, da bi kaj rekel, bojim se pa za tebe. Je že izredna smola, da si moraš vprav za uspavanje izbrati razburljive stvari.«

»Izbrati? Saj moram vendar pogledati v časnike, če potrebujem deklo. In če berem potem, da posel sprejema gospodinje, to je potem višek nesramnosti. Tega je še bilo treba!«

»Pomiri se vendar. Se je pač slabo izrazila. Morda je hotela samo naznaniti, kdaj je doma.«

»Ne smeš se! Posli vedo vse in hočejo vse tako imeti kakor gospodarji. Toda k tej pojdem. Sicer je ne vzamem — Bog obvaruj! — Toda tej hočem pokazati, kaj se pravi sprejemati. To sem dolžna vsem drugim gospodinjam. Jutri med 8. in 12. uro pojdem k njej.«

»Nikar ne! Rajša prespi zadevo. Se boš preveč razvnela.«

»Vseeno, tja pojdem. No, le veseli se naj te sprejemne ure!«

Boljše dekile prav nič ni bilo presenečeno, ko jo je prišla obiskat gospa Kozamurnica. Damo je sprejela v lično opremljenem kabinetu, kjer je stal umivalnik z mramornato ploščo in koketno drapirano toaleta. Nosila je domačo haljo — boljšo, kakor pa gospa Kozamurnica — in je obiskovalki ponudila sedež na počivalnici.

Gospa Kozamurnica je iz nevolje samo napol sedla in z bodljivim pogledom začela motriti to neobičajno pohištvo.

»Nimam besed...«

»Tudi ni potrebno«, ji je boljše dekile samozavestno seglo v besedo. »Odgovorite samo na moja vprašanja, madame.«

»Madame?« je vzkipela Kozamurnica. »Kako se drznete, me imenovati madame?«

»Ta naziv se sedaj pri nas udomača. Že davno je povsod v rabi naslov: madame ali pa gospa ta in ta. Naziva ‚milostljiva‘ smo se že davno otresle.«

Gospa Kozamurnica je od ogorčenosti odrevenela. Njena jeza je bila tolika, da v resnici ni našla besed. Medtem pa je boljše dekle nadaljevalo:

»Sedaj imamo sprejemne ure, kadar smo brez službe, pa tudi v službi si pogodimo sprejemne ure za obiske, in vsako nedeljo in praznik izhod do polnoči. Sploh je sedaj čisto drugačen običaj. Madame (Kozamurnica se je zganila) ste gotovo prišli sem, da me izprašate, kje in koliko časa sem službovala, kaj znam itd. — Narobe svet. O mojem značaju, službovanju in delu svedočijo poselske bukvice in pa izpričevala. To vam lahko zadostuje. Nasprotno pa jaz o vas nič ne vem in imam tedaj pravico, da vas izprašam, ker ne bi hotela priti spet v roke kaki ugrizljivki, kakršna je bila moja zadnja gospodinja. To boste vendar razumeli, madame!«

»Vi ... vi ...« je sopihala Kozamurnica.

»Kar tiho bodite«, ji je rezko prestrigla besedo. »Saj morate pred vsem slišati vprašanja. Tu je vprašalna pola, ki je bila sprejeta na zadnji poselski seji. Dobro pazite.«

Vprašalna pola,

ki jo naj gospodinje vestno izpolnijo. Neresnični podatki se kaznujejo s takošnjim izstopom posla in z bojkotom gospodinje v vsem ljubljanskem policijskem rajonu.

1. Koliko časa je bil zadnji posel pri vas?
2. S čim ste si nakopali njegovo nezadovoljstvo?
3. Kako je s prehrano, posebno z večerjo, ki se naj i takrat deli in natura, če je morda odkupnina za večerjo običajna?
4. Ste li kdaj radi posla imeli opravka s policijo in kako kaznen ste za to dobili?
5. Ali ste tudi sicer dostojna stranka?
6. Kako pomoč imate za postrežbo poslov, moško ali žensko?
7. Imate sami vajete v rokah, ali pa ima tudi soprog besedo?
8. Katere sprejemne ure dovoljujete za obisk sorodnikov in za druge posete pri sočasnem pridržku, da ima morebitni ljubček alj ženin samo ob sebi vsako uro prost dostop?
9. Imate li odrasle sinove in kakega mišljenja so z ozirom na lepi spol v poselski sobi?
10. Vas li muči ljubosumnost?

»Tako, madame, vzemite to polo in jo doma izpolnite. Medtem se bom pa jaz pri sedanjih in prejšnjih vaših poslih informirala in če ne izvem nič slabega, bova nadaljevali pogovor,

čim me s vprašalno polo spet posetite med sprejemnimi urami. Adijo, madame!»

Boljše dekle je polo izročila Kozamurnici in jo z nalahnim migom glave odslovila.

V tem trenutku pa se je vnela toliko časa zadržana jeza gospe Kozamurnice in s krikom:

»Beštija infamna!« ji je vrga polo v lice...

»O joj, Katica, kaj pa tako biješ?« je gospod Kozamurnik vzkliknil, prižgavši luč. »Vprav v usta si me zadela. Kaj pa se ti je tako strašnega sanjalo?«

Gospa Kozamurnica si je vnic hladila še vedno razpaljeno lice in se vsa zmedena ozirala naokrog.

»Bila sem v sprejemni uri«, je rekla potem in se nalahno zgrozila, »v sprejemni uri pri tem gosposkem poslu, več... Imaš prav, rajša ne grem tja. Sanje so bile prenesramne.«

A. Gibbs:

Strojvodja

»Da, gospod,« je pritrdil stari možakar in pokimal, »strojvodja sem že dvajset let.«

To je bilo na majhni postaji v Walesu nekega zelo soparnega julijskega popoldneva. Zamudil sem bil vlak, pa nisem vedel, kako bi si preganjal čas, kajti ekspresni vlak bi moral priti šele čez tri ure. Zdajci sem zagledal nekega možakarja, ki je bil vkljub svojim sivim lasem še vedno krepak in je molče vlekel iz svoje pipe. Sedel sem zraven njega na prtljažno cizo, ki mu je rabila za klop, in mož je že s svojimi prvimi besedami zbudil moje zanimanje.

Bil je nizke postave in se nagibal malo k debelosti. Ramena so mu bila upognjena, obraz presehel, veke so mu venomer mežikale, oči pa, ki so bile brez trepalnic, so kazale jasne znake, da so trpele od saj in dima in vetra, katerim je bil mož izpostavljen vse svoje žive dni. Roke so mu visele od ramen, iznakažene nalik nekakšnemu nenavadnemu orodju, in vsepovsod so mu štrlele izpod kože kosti, ki so budile v gledalcu vtis, da gleda pred seboj mrtveca. Lawrence Peyton, tako mu je bilo ime, je namreč že prekoračil sedemdeset let.

Ta čas je živel kot upokojenec v A., pri svoji hčeri, ki je bila dobro poročena.

»Dvajset let strojvodja,« sem ponovil; »medtem je moralo biti pač mnogo prigod... nesreč...? Tako dolga karijera... Le pomislite trenotek!«

Privzdignil je svoj slamniki, si potisnil prste skozi dolge lase in se popraskal po glavi, kakor da bi hotel potegniti iz njih

svoje spomine iz davne preteklosti. Nato pa si je popravil svoje pokrivalo in začel pripovedovati z izrazom resignacije:

»No, če vas zanima, vam bom pa povedal eno prigodo.

Dogodek je eden izmed onih, ki jih ne pripovedujem rad ljudem, ker je na vso moč žalosten, kakor boste videli. Ampak, nič za to, obljubil sem vam in svoj živ dan še nisem prelomil svoje besede. Toda povejte mi, ali veste prav za prav kaj o lokomotivi?

O tej mogočni, železni, strahotni, debelotrebušni, z drogovi opremljeni živali, ki stresa zemlja s svojim premikanjem in prestraši, nalik slonu, marsikoga že na prvi pogled. Vendarle pa ta stvor ni tako hudoben, kajti dá se ti voditi z mezincem, ko kaka nežna deklica na plesu. Nedvomno, imamo tudi izjeme, in če tudi so lokomotive večidel poslušne in lepega vedenja, so med njimi tudi neke manj vredne izjeme.

Navzlic vsemu temu pa ljubi vsak človek našega poklica svojo lokomotivo, kakor ljubi mornar svojo ladjo. Privadiš se nanjo kakor na otroka, in kadar se obrabi in postane nerabna, te zaboli v dno duše. Res, nova je gibčnejša in si prizadeva na vse pretege, da napravi dober vtis nate: ali, ne, ne, ta ni tvoja nekdanja tovarišica! Precej časa bo minulo, preden boste mogli vsi trije, kurjača imam zraven v mislih, dobro izhajati.

V času, v katerem se začanja moja povest, sem imel neko precej muhasto lokomotivo, ki je bila še precej mlada in se ni dala lahko voditi.

Preživel sem bil že deset let v železniški službi in sem vodil nočni vlak iz Londona v Glasgow. Za kurjača sem imel nekega rdečelasega fanta, ki je bil sicer trd delavec, v ostalem pa človek zelo čudnega značaja. Zaradi njegovih rdečih las so ga imenovali »pesarja«.

Tisto noč, pod konec novembra, je bila ledena, da nas je zeblo do kosti: drgetali smo pod svojimi kožuhovinastimi kučmami in ovratnimi rutami. Ljuti veter nam je tulil okoli ušes kakor šumeče morje in s kurjačem sva govorila samo toliko, kolikor je bilo neizbežno potrebno. Na obeh straneh so drveli mimo nas v temo nasipi kakor struje črnila. Hiše in drevje je bliskovito drselo mimo in se gubilo v mraku. Brzeli smo mimo železniških ograj s tako naglico, da nismo prav nič čutili, da se vozimo dalje.

Ko smo ravno pustili za seboj Leeds in se bližali Carlisleu, pa me je kurjač iznenada ostro ogovoril z besedami:

»Veš, nisem zadovoljen s teboj.«

»Kaj pa je hudega, Karel?« sem ga vprašal.

Stopil je bliže k meni in govoril dalje:

»Da, znano mi je, da si me tožil načelniku.«

»Jaz! Šališ se?«

»Prav nič se ne šalim,« me je zavrnil silno razburjeno. »Razen tega pa sem že dolgo časa čakal ugodnega trenutka, da bi ti mogel povedati to iz oči v oči.«

Skomignil sem z rameni in odvrnil:

»Veš kaj, fant, nič prida nisi; pojdi nazaj in kuri dalje, to bo boljše zate.«

Obrnil sem mu hrbet, v tem hipu pa sem dobil v tilnik udarec s pestjo.

Razkačeno sem skočil proti njemu, ampak, zavedajoč se svoje službe, ki je zahtevala mirno kri, sem skušal obvladati svojo jezo.

»Čuj, Karel,« sem rekel, s tresočim se glasom, »prepír hočeš imeti z menoj... Sreča zate, da sva na poti... ampak, ne začenjaj iznova, drugače te zgrabim in treščim ven.«

Toliko da sem izgovoril te besede, že se je zagnal vame in kričal, da je prepil ropotanje in sopihanje parnega stroja.

»Sedaj ti bom le jaz razbil bučo,« je zavpil.

In pričela se je borba.

Lokomotiva je dosegla in že prekoračila svojo normalno brzino; ogenj je plamtel ko blazen. Prikazala se je neka postaja in se spet izgubila. Preden pa smo se iznova pogreznili v temo, sem imel ravno še dovolj časa, da sem ujel z očmi postajo in stensko uro... Bila je ena in osem in petdeset minut.

Ovil je roke okoli mene in mi skušal izpodnesti noge. Jaz sem se z eno roko krčevito držal ograje, z drugo pa se skušal oprostiti, ne da bi mu prizadel kaj hudega, in sem hkratu kričal:

»Nehaj! Nehaj! Ali si poblaznel.«

On pa je bil videti, kakor da me ne sliši, kajti postal je še silovitejši kakor prej, izbruh besnoče ga je spravil iz ravnotežja in mu povečal moč v desetkratni meri, da se je penil ko zverina.

Celi dve minuti me je držal v bližini kota, kjer so bile shranjene kurilne priprave, kajti po vsem videzu bi se bil rad polastil mačka ali pa premogarske lopate, da bi ju rabil za orožje. Branil sem se, kar najbolje sem se mogel, in na ozki podstavi sva se borila in metala in se ob vsakem okretu ožgala ob parnem kotlu, medtem ko so se nama noge izpodrsavale na oljnatih železnih tleh. Čutil sem že, da mi pešajo moči, kajti napadalec je bil krepkejši od mene, kar je nepričakovano zamigotala na moji levici rdeča luč, da me je zazeblo do kosti... Bil je signal.

Razumete, gospod? Signal za nevarnost! Tir ni bil prost! On pa me je krepko stiskal v svojem železnem objemu, da se nisem mogel niti zgeniti... Čutil sem njegovo vročo sapo na svojem obrazu.

Že sem videl v duhu svoj vlak iztirjen, strt, potnike strašno pohabljene, razcefrane gmote, vozove v drobcih, lokomotivo, ležečo po strani in lastno svojo glavo zmečkano... Tega pa ne... Varnost nadvse... Zbral sem vse svoje moči. Pripognil

sem se in mu potisnil svojo glavo med stegna kakor klin in se sunkoma zravnal, zlomil z zadnjim naporom prste, ki so me še vedno držali za tilnik, in ga vrgel v praznino, v noč.

Nisem slišal, ko je padel na tla.

Hipoma sem planil k vzvodu in ga zaprl. V nekaj sekundah sem mogel zasukati zavore in prisiliti vlak, da se je ustavil. Bil je že skrajni čas. Tri vatle pred lokomotivo je ležal neki tovorni vlak in nam zapiral pot. Oh, gospod, petnajst let je že od tedaj, ali vsakikrat, kadar se spomnim tega, me spreleti vročina skoz in skoz in znoj mi orosi vse telo.

»A tovariš?« sem vprašal.

»Karel?«

»Ubit... ubogi fant... zlomil si je hrbtenico. Sklepali so, da je prišel ob pamet... Poklicali so me pred preiskovalnega sodnika, pa me izpustili. Ampak to ne izpremeni ničesar na stvari: ubil sem človeka.

Skoraj žal mi je, da sem vam povedal to zgodbo. Ali, kar je minilo, je minilo... A potem... Ampak, pravkar prihaja naš vlak, gospod. Lahko noč!«

Prevel G. K.

Josip Vandot:

Vidina zvezda

Pravijo, da je sredi tiste noči na nebu posvetila čudna zvezda. Bila je velika in krasna, a vendar ni bila taka, kot so druge zvezde. Podobna je bila še najbolj veliki roži — planinski, le da ni bila bela, temveč rumena kot zlato. Zasvetila pa se je tik nad Vitrančevim vrhom, da jo je lahko videlo iz doline vsako oko.

A zvezda je svetila samo tri trenutke. Čudno se je pričela vrteti, omahnila je na levo stran in že je zdrknila z neba in padala, padala v noč. Tik nad dolino se je še trikrat zasukala, kakor da bi ne vedela ne kod ne kam; a že je padla med smreke na Vitrančevem pobočju in se zagrebla globoko v zemljo. Ljudje so videli na tistem mestu velik, svetel plamen, ki se je vso uro spenjal proti nebu, kakor da je bila zvezda zažgala gozd. A to ni bil ogenj, to je bil samo zadnji blesk zvezde, ki se je pogrezala v zemljo.

Drugo jutro so jo šli ljudje iskat. Mislili so, da jo bodo prav lahko našli. Razkosali jo bodo in jo razdelili med seboj. Ker je zvezda zlata, bodo še danes tako bogati, da si bodo lahko kupili pol kraljestva in bodo mogočni kot največji bogatini. A ko so prišli na mesto, kamor je ponoči padla zvezda, niso našli ničesar. Videli so samo široko špranjo, iz katere je curel močan studenec, ki ga ni bilo včeraj še nikjer. To pa jim ni bilo prav, ker so zdaj vedeli, da so bile njihove nade zaman in da ne bodo zdaj nikoli bogati.

A stari Anžiček je dejal, da zvezda ni izgubljena, kljub temu da se je pogreznila globoko v zemljo. Človek, ki se je rodil na to noč, prav v tistem trenutku, ko se je zvezda zasvetila na nebu, jo bo lahko dvignil iz zemlje in bo nemara bogatejši in srečnejši kot vsak kralj. Stari Anžiček pa je bil pošten in pobožen mož in zato so mu morali verjeti vsi. Šli so domov in so se potlačili še tisti dan.

Zvezda pa je samevala pod zemljo in ni mogla svetiti nikomur, ker v zemlji ni živega bitja nikjer. Nad njo je brbljal samo studenec s svojim enakomernim glasom in se prelival po trati. Rože niso rastle okrog njega, čebel ni bilo nikjer, še manj pa čmrljev, a še najmanj pa ptic, da bi popevale sredi gorske samote. Le praprot je pogrnila vso trato okrog studenca, a ta praprot je bila visoka kot človek in je imela tako široke in pahljaste liste, da nobena praprot nima nikoli nikjer takih listov.

Vida ni nikdar izvedela, da so jo rojenice prinesle pod goro prav tisti hip, ko je zagorela tista zvezda nad Vitrancem. Mati ji ni nikoli povedala tega, ker se je bala zanjo. Saj je bila Vida dekletce kot konopljica na polju in lahka kot pisana ptička v gozdu. V srce ji je zlezla radost, lepa kot vetrček nad logom, na lice pa ji je sedla rdečica, da je roža na vrtu nima lepše. Pa bi se mati ne bala zanjo?

Sedmo leto jo je bilo objelo s svojim veseljem in toplo voljo. Iskala je ptičic, da je prepevala z njimi; iskala je srnic, da je skakala z njimi, in iskala je dobrih ljudi, da se je smejala z njimi. A najbolj jo je vlekle v gozd pod Vitranec. A kaj je bilo tisto, ki jo je vedno in vedno sililo tja, pa si Vida nikdar ni mogla razložiti.

Srnica je mežikala tisto jutro z gozdnega parobka naravnost tja dol, kjer je na vrtu prepevala Vida, da je moral utihniti pred njo škrjanec, ki se je zibal nad poljem in ga je bilo sram, da ne zna takih pesmi kot Vida. Srnica se je posmihavala in klicala: »Hoj, hoj, Vida! Hoj, hoj!«

Vida jo je naposled slišala in zagledala. Stekla je proti gozdu, a srna se je umaknila v goščavo, še preden je bila Vida pri nji. Deklica je bila nevoljna, ker je srna ni počakala. A hotela jo je zaradi tega pošteno ozmerjati in je pohitela za njo, da jo ujame, pa bilo že kjerkoli. Srna je bila urna in se je zatekla daleč v goščavo. Že je pritekla do visoke praproti in se je skrila v nji. Vida je za trenutek postala, ko je zagledala tik pred sabo praprot, kakršne še ni videla nikoli v gozdu. Praprot je bila visoka, visoka, da je segala Vidi daleč preko glave. Njeni listi so bili kakor široke, široke pahljače, s katerimi bi si lahko največja gorska orjakinja pahljala vroče lice.

A Vidi ni bilo mar vsega tega. Smuknila je za srno med praprot in se prerivala med njo. Že je bila blizu srne, že jo je skoro ugrabila za repek. A hušk — je poskočila srna naravnost preko studenca, ki je curel na ozki trati med praprotjo.

»Jojme, pa mi je ušla,« se je razjezila Vida. A ker jo je trla neugnana jezica, ni odnehala. Pognala se je naprej, da bi preskočila studenec. A že v zadnjem trenutku se ji je noga zapletla med praprot. Štrbunknila je v studenec, padla je v vodo, da je bila mokra do zadnjega lasu.

»Ovbe!« je vzdahnila, ker ji je voda pljusknila prav do grla, da jo je pričelo dušiti. »Nesrečna srna, zakaj si tako hudobna, da si me pahnila v vodo?«

Še je slišala, da srna veka nekje onkraj studenca, a že se je pogreznila, da je okrog nje kar zabučalo. Skoro strah jo je bilo, pa je morala zapreti oči, če je hotela ali ne hotela. Zdelo se ji je, da pada, pada v strašen prepad, kjer lepo sedi smrt in čaka prav nanjo. Zaprla je še bolj oči, zaprla zato, ker ni hotela videti smrti, ki je menda tako grda, da ji ne mara nihče pole dati v oči.

A že se je ustavila in je padla na nekaj mehkega. »Ovbe«, si je rekla žalostna. »Zdajle sem pa zares pri smrti.«

In je mižala in čakala, da se je dotakne mrzla smrt. Dolgo je čakala, a nihče se je ni dotaknil. To pa se ji je zdelo tako čudno, da je naposled vendarle odprla oči. Pa je od začudenja pogledala.

Krog nje je bilo tako svetlo, da na zemlji ni nikoli tako svetlo, pa naj pomladno sonce sije še tako prijazno. Sedela je na nečem mehkem, kar pa je žarelo neskončno, da ji je jemalo vid. Oči so jo pričele ščemeti, da je že mislila, da bo vsak hip oslepela.

A tedaj se je je dotaknilo nekaj mehkega in gorkega. Zaščetotalo je poleg nje, kakor da cvrči na njeni rami drobna taščica in ji govori: »Vidka si, vem, da si Vidka. In si prišla in mi boš pomagala. Le poglej me, Vidka!«

In Vida je res pogledala. Videla je na svoji dlani majhno, majhno dekletce. Oblečena je bila kakor kraljična petnajste dežele in je imela na glavi krono, ki se je blestela kakor zlata zvezda, visoko nad gorami. Obrazek ji je bil bel in rožnat, oči kot spominčice ob potoku — prav tako obrazek, kakor ga je imela Vida, samo da je bil majhen, majhen kot obrazek najbornejše cvetke. A je bil vendar Vidin obraz, kakor je bilo tudi telesce Vidino, o, prav Vidino.

»Kdo si, dekletce?« jo je vprašala Vida. »Joj, majčkена si, a si vendar lepa kot nobeno dekletce.«

»Res sem majhna,« je reklo dekletce. »Pa tudi moram biti majhna. Saj sem kraljična te-le zvezde, ki se je utrnila z neba in se zakopala v zemljo prav tisti hip, ko so tebe rojenice prinesle materi. Oh, pa čakam že sedem let tu v zemlji, da se na svoji zvezdi dvignem z neba. A čakam zaman — sama ne morem spraviti svoje zvezde iz zemlje. V zemlji pa je tako žalostno...«

»Kaj ima vsaka zezda svojo kraljično?« se je začudila Vida.

»Seveda jo ima,« je odvrnilo dekletce. »Lepo sedi na nji in poje vse noči. A vi ne slišite prav nič, ker ste predaleč. Tudi jaz sem prepevala, a zdaj ne pojem več, ker sem preveč žalostna. Strah me je v zemlji, kjer je tako mraz. Pomagaj mi, Vidka!«

»Prav rada ti pomorem,« je dejala Vida. »Samo tega ne vem, če nisem preslabotna.«

Pogledala je podse, pa je videla zlato zvezdo, ki je bila zapričena v zemljo kakor velika, rumena roža-planinka. Še vedno je svetila kot nekoč na nebu. Dotaknila se jo je, a zvezda je bila topla, a vendar trda, kot more biti trdo le zlato. Uprla se je s hrbtom ob njo, da bi jo premaknila. A trudila se je zaman — zvezda je bila težka, joj, tako težka, da se niti zganila ni, ko je Vida napela vse moči, ker je spoznala, da sama ne bo nikoli spravila zvezde iz sebe. Sedla je in zajokala. Na koleno pa se ji je vsedla drobcena kraljična in zajokala z njo. Vidi se je smilila, da ji je bilo v srcu še bridkeje. Dvignila jo je in jo pritiskala k modremu licu.

»Sirotica si, a ti ne morem pomagati,« ji je govorila. »V vas pojdem po ljudi, da dvignejo tebe in zvezdo iz zemlje.«

A kraljična je zmajala z glavo. »Samo ti bi lahko pomagala,« je ščebetala žalostno. »Samo ti me lahko vidiš, ker si rojena tisti hip, ko sva se z zvezdo utrnili z neba. A drugi nihče. Ti si pa preslabotna, da bi naju dvignila. Pa ostaneva tu do tvoje smrti. Ko pa umreš, se dvignive s tabo naravnost na nebo. Ne bodi žalostna, Vida! Glej, saj tudi jaz nisem. Videla sem te in sem vesela, da si prav taka kot sem jaz. In se nekoč še vidiva.«

Z drobno ročico jo je božala po licu, Vida pa jo je gledala in se ji smehljala. Še vedela ni, da se dviga s kraljično više in više. Še ni videla več silne zvezdne svetlobe okrog sebe — in kar nenadoma je stala kraj studenca ob praproti. Nedaleč od nje je vekala srna in jo gledala z vdanimi očmi. Obleka ji je bila suha, ker jo je posušila zvezda s svojim bleskom. Na licih je še čutila kraljičino božajočo ročivo, a kraljične ni bilo nikjer več.

»Oh, da ji ne morem pomagati,« je vzdihnila Vida in obšla skozi praprot. »Na, sedaj bo pa morala biti pokopana v zemlji prav do moje smrti. A Bog ve, kdaj šele pride smrt pome?«

Srna je šla skozi ves gozd za njo in skakala veselo, da bi se ji nasmejala. A Vida se ji ni nasmejala, le žalostna je bila, da nikoli tega. Še danes se ne upa pogledati v zrcalo, ker ve, da bi videla tam obrazek zvezdne kraljične in njene oči, ki jo gledajo kakor spominčice ob potoku. Saj ve, da jo gleda iz zrcala le njen obrazek in prav take oči kakor kraljičina tiste zvezde, ki se je utrnila prav oni trenutek, ko so potrkale rojenice na njen dom in jo prinesle materi? Kaj more za to?

Visoka praprot še vedno stoji sredi gozda pod Vitrancem in tudi studenec še šumlja sredi praproti. Zvezda je pokopana pod sudencem in z njo njena majcena, majcena kraljična. Dekletca,

dajte, pomislite, ali katera izmed vas ni bila rojena prav tisti trenutek, ko se je utrnila Vidina zvezda? In če je bila, naj stopi v gozd. Srna ji že pokaže pot do studenca. Naprej pa pojde že tako ali tako. Samo to rečem, da bo rešila zvezdo in njeno kraljično iz zemlje, če je dovolj močna. Pa ji ne bo žal, če ju reši, resnično ji ne bo žal, vam rečem že danes, ljuba dekletca!

Saj bo imela oči in obraz kakor zvezdna kraljična in se bo lahko vozila z zvezdo po vsem svetu in po vsem nebu. Seveda — če je ponoči vendarle ne bo malo preveč strah, vam pravim, dekletca!

Gospodinje, pri nas nabavite najugodnejše:

Električne svetiljke in lustre vseh vrst ter žarnice,
električne: likalnike, peči in kuhala, grelne blaznice,
Foen-aparate, zvonce, baterije in akumulatorje, ventilatorje
in motorčke za šivalne stroje itd.

Obrnite se na nas in si oglejte našo veliko izbiro!

Elektroindustrija d. d.

Ljubljana, Gosposvetska c. 13

Telefon 2314

Najveća zagrebačka tvornica konfekcije

» A B O Z A «
ZAGREB, ILICA 43

Izrada svih vrsta konfekcije za muške i djecu

Gotovo si želite kupiti dobre, ročno izdelane čevlje! Dobite jih v združni prodajalni od preproste do najfinejše galanterijske vrste.

Zahtevajte „ADIA“

Prišli boste do prepričanja, da so moji čevlji v resnici prvovrstni izdelki.

Andrej Gradišar
izdelovalnica čevljev
Križe na Gorenjskem

Kazalo

	Stran
Koledar za navadno leto 1935	5
Dnevnik prejemkov in izdatkov	31
Pošne, brzojavne in telefonske pristojbine	60
Železniški zdravniki	64
Konzulati	65
Rodovnik kraljevske hiše	66
Naročilo domovini	67
V spomin blagokopojnemu Viteškemu Kralju Aleksandru I. Zedinitelju	68
Prirodna bogastva Jugoslavije	72
Ostanimo na straži	85
Mihajlo Avramović	89
V domovini ročdelskih pionirjev	100
Slike iz naših zadrug	115
Hotel »Balkan«	123
Čebelarke proslave	127
Nar. žel. glasb. društvo »Drava« v Mariboru	131
Plezalke in vijalke	135
Zdravilne rastline	139
Nalezljive bolezni	158
Koliko smeš tehtati? Koliko ljudi dočaka 100 let?	164
Nega zob	165.
V Egiptu	166
Moderni posli	172
Srojevodja	174
Vidina zvezda	177

Cenjene gospodinje, zahtevajte

za vlaganje kumarcev
in sočivja najfinejši
vinski in naravni kis,

KIS

katerega izdeluje
ter za njegovo jakost
in kakovost jamči

TOVARNA KISA: BRATA PEČNIK

d. z o. z.

JEŽICA PRI LJUBLJANI

TELEFON JEŽICA ŠT. 6

SIDOL

priznано najboljšo sredstvo
za čiščenje in poliranje
vseh vrst kovin

*

Domači izdelek!

PROJA izdelki

Dr. Pirčeva sladna kava
Proja ječmenova kava
Proja ržena kava
Proja družinska mešanica

so domače kvalitetno blago

Velepražarna kave in tovarna hranil

PROJA

d. z o. z.

L J U B L J A N A

Veležganjarna, izdelovanje
likerjev in sadnih sokov

ADALBERT GUSEL

MARIBOR

Aleksandrova cesta 39

(nasproti glavn. kolodvora)

Podružnica: Koroška c. 18

Telefon int. 2210

se priporoča vsem železničarjem.

Po najnižjih cenah nudi vse vrste
žganja, likerje in ruma, pristni

domači brinjevec,

konjak, najboljši malinov sok, ja-
bolčnik lastnega pridelka, vinski
kis ter izvrstno vermuth vino

Na drobno! Na debelo!

AVGUST AGNOLA

L J U B L J A N A

(Dunajska) Tyrševa c. 10

TELEFON Š T. 24-78

Zaloga stekla, porcelana,
svetilnik, zrcal, šip, slik ok-
virjev itd. Kompletno opre-
me za gostilne, restavracije,
hotele, kavarne, gospodinj-
stvo in neveste. / Velika
izbira kristalnega stekla.
Stavbno in umetno zaste-
klenje po vseh načrtih
in željah.

Stara resnica:
z Zlatorog terpentinovim
milom
vedno snežnobelo perilo!

Zlatorog

